
אסתר עופרים,
זמיר בסוף הקיץ
כשרחובות
יתמלאו רעל
פן עם ברזלים
הנסיך על עקבים

בירה מכבי

מדליות זהב בינלאומיות
לוקסמבורג 1977 · פריז 1979 · בריסל 1981

את ואני ובירה מכבי

המשביר לצרכן

3.9-11.9.88

שני מבצעי ענק לחג

טקסטיל בית
- מצעי מיטה
- מגבות
- מפות מפיות
- שמיכות וכריות
- שטיחונים

כלי-בית ומטבח
- מערכות לאוכל
- סירים ומחבתות
- אביזרי מטבח
- כוסות וכלי זכוכית
- סכום

אבל מוזרים 20% הנחה

הקניה בהנחה עדיפה על אשראי - ההנחה כולה שלך

חוית השכום

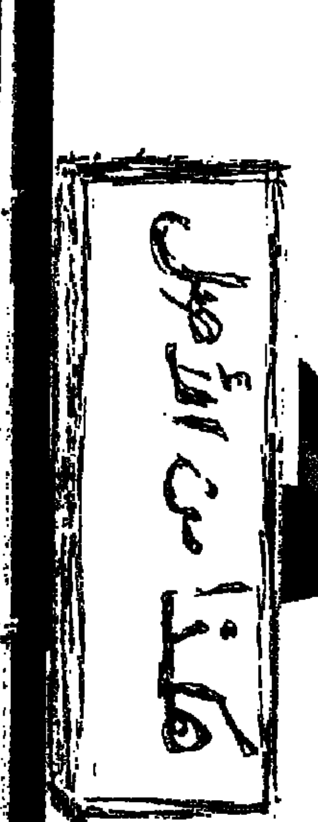
חולצות גברים 'כציבא' שרוול ארוך רק 29.90

טרמוסים ROTPUNKT טרמוס ברמה אחרת 25% הנחה

לנוחות לקוחותינו יהיו בתי הכל-בו פתוחים בערב החג:

- במוצאי שבת עד 10.30 בערב
- בימים א'-ה' ברציפות עד 8 בערב

המשביר לצרכן מאחל ללקוחותיו שנה טובה

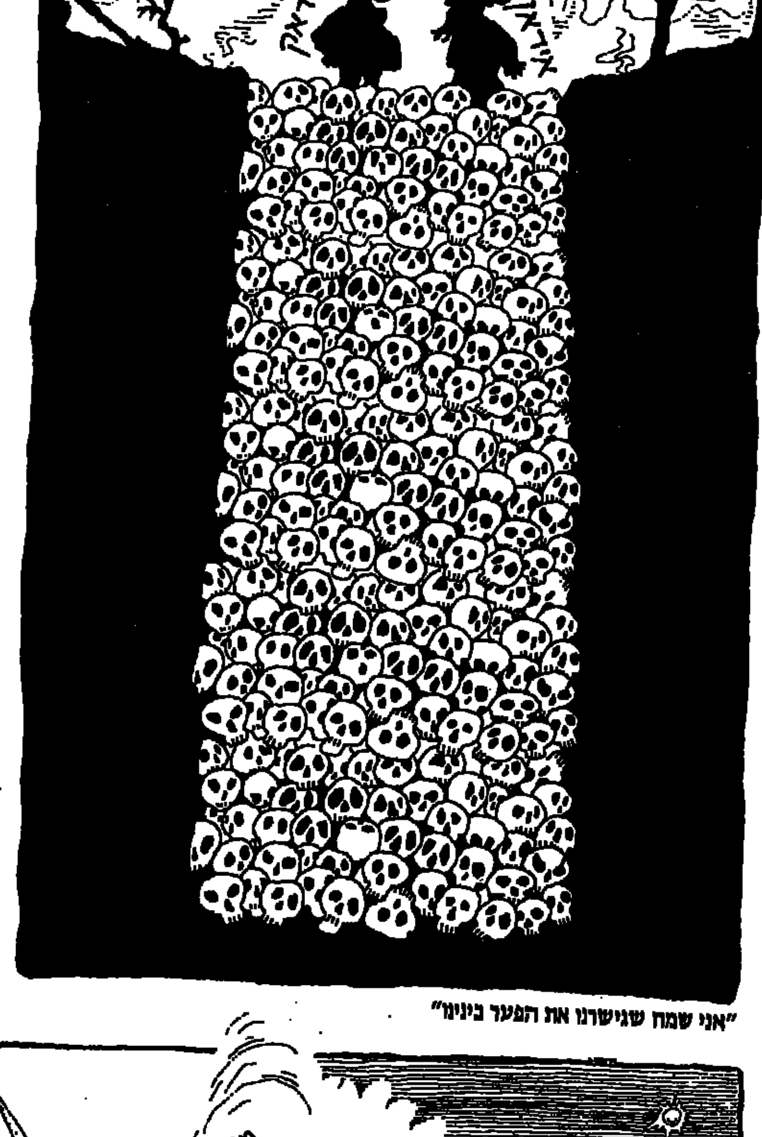

כ' באלול, תשמ"ח 2.9.1988

This Magazine is a Supplement to Maariv International Edition

בשער: אסתר עופרים. ביקור מולדת, סיבוב הופעות. כתבה בעמ' 40.

רענן לוריא

"אני שמח שגישרנו את הפער בינינו"

עורך: עמי דור־און
סגנית עורך: דניאלה בוקשטיין
סגנית עורך: אורית הראל
עורך גרפי: יורם נאמן
מעצבות: אורלי אנשל, נטע גרינשפן
מודעות: אורי דגן

כשהרחובות יתמלאו רעל

ביום שבו יפול הטיל במרכז תל אביב, יהפכו החניונים והגנים הציבוריים לבתי חולים, ברחובות יגישו רופאים טיפול חירום ראשוני, צוותים מיוחדים יחלצו וימיינו נפגעים ומאות כלי רכב מגויסים ינועו ברחובות. ובאותו היום, יהפוך ד"ר יעקב אדלר לאיש החשוב ביותר במדינה. הוא האיש שיצטרף למשחק המלחמה אחרי שכל שאר המחסומים יתמוטטו, אחרי ההתפוצצות, אחרי ההרוגים, הפצועים והפאניקה. והוא מתכונן – ושומר על קור רוח. במילון המושגים של הרפואה הדחופה, בה הוא מתמחה, ישראל היא מדינה מפותחת. גז חרדל, גז פוספור, פיגועים המוניים – מונחי עבודה יומיומיים אצל ד"ר אדלר, סיוט מאיים לאזרח מהשורה.

מאת עמנואל רוזן
צילמה: אירית זילברמן

9 שאלות שלא העזת לשאול

תשע שאלות מציקות, שאולי לא העזת לשאול ושגם אם היית מעיז, איש לא היה עונה לך:

1. מדוע אין מוצאים לנכון להראות לציבור בטלוויזיה שיטות ודרכי התגוננות במקרה של התקפה (ממש כשם שמראים לנו טיפול במנגנוני תאונות דרכים)? מדוע גונזים את תשדירי השירות שכבר הוכנו לצורך זה? האם מישהו חושב, שבדקה ה־90, או אפילו ה־89, בתוך הפאניקה וההיסטריה הכללית, ניתן יהיה להסביר לאזרח הממוצע כיצד להזריק לעצמו בווריד חומר מנטרל גזים? האם הסתרת מידע מהציבור לא תגרום לפאניקה כפולה ומכופלת?

2. מדוע חל איסור על מכירת מסיכות גז בישראל (בעוד המסיכות הישראליות, למשל של מפעל "שלאון" המקומי, נמכרות באופן חופשי בעולם וכל אחד, גם ישראלי, יכול לקנותן שם)? מדוע לא יאפשרו, למי שרוצה, לרכוש בשוק החופשי מסיכות לעצמו ולבני משפחתו? ישנן בישראל מסיכות לשימוש תעשייתי, המתאימות גם, במסגרת התקן העולמי, כמסיכות נגד גז – מדוע לא יבהירו לציבור בישראל באילו מסיכות מדובר?

3. מתי יחולקו המסיכות והציוד הרפואי? באיזה שלב של האיום? לפני או אחרי פרוץ המלחמה? ומה יהיו השיקולים אז? האם שעה של גיוס מילואים כללי, למשל, תתאים לחלוקת ציוד? האם במקרה זה אין חשש לפאניקה שתפגע גם בהליכי הגיוס?

4. כמה זמן תימשך החלוקה?

5. אם, שילדיה שוהים בגן ובבית הספר, מה תעשה? האם תצטייד קודם במסיכות או שתמהר לקחת את ילדיה הביתה? מתי מתכוונים להסביר לאמהות בישראל את הנוהל התקין בענין זה?

6. האם יחלקו לכל משפחה גם כמה מסיכות עודפות, למקרה ששוהים בבית אורחים וחברים? האם תהיה אספקת מסיכות לבתי המלון, לבתי הספר, לקניוני קניות, למקומות ציבוריים אחרים?

7. התקן קובע, כי מסיכת גז תינתן רק למי שמבין שאסור להורידה. ומה באשר לילדים קטנים ולתינוקות? ומה באשר לקשישים שדעתם אינה צלולה? האם חשבו על פתרון?

8. האם יש מספיק ציוד מגן נגד לוחמה כימית לצוותי החילוץ ולחברי הצוותים הרפואיים? האם הציוד הקיים יספיק ויאפשר להם להיכנס לתוך איזורי האסון?

9. אם מתייחסים לאזרחי ישראל כאל אנשים מבוגרים – מדוע מונעים מהם את המידע? ואם לא – כיצד מצפים מאזרחים אלה לנהוג אם וכאשר יקרה האסון?

בעיירה איראנית, אחרי תקיפת גז עיראקית (בתצלום תגדול, גאמא) וד"ר יעקב אדלר: "האוכלוסיה באיראן ועיראק היתה בלתי מוגנת לחלוטין"

האחות הראשית בבית החולים "שערי צדק" ביקשה לרגע את סליחתו של ד"ר יעקב אדלר. "תכירי", פנתה אליו, "זאת האחות הראשית של הדסה. תכירי בבקשה, ד"ר אדלר, מנהל חדר המיון והאחראי על פיגועים המוניים ואסונות גדולים". צחוק קצר מההגדרה המביכה וד"ר אדלר שב לעיין בתיק קטעי העיתונות שלו. המבחר מגוון: רעידות אדמה, שטפונות, דליפת חומרים מסוכנים. שח קטל במתח הכורדים בעיראק, אחרי הפצצת גז רעל. בנפאל שבהודו. צ'רנוביל. משאית חברום שאלת. ידיעה "פיקנטית" על גורלו של תינוק, שבדירתו התפוצץ מיכל גז. לא מצחיק, לגמרי לא מצחיק.

ביום שבו יפול הטיל (אם וכאשר חס וחלילה) על תל־אביב ו/או כל מרכז עירוני אחר בישראל, יהיה אלוף־משנה במילואים ד"ר יעקב אדלר לאיש החשוב במדינה. נכון להיום, אדלר הוא הקו האחורי, התשובה האחרונה בשרשרת הפתרונות, שמכינה ישראל למקרה שמישהו בצד השני יחליט ללחוץ על הכפתור.

אם שוב יתברר שהסבירות לא היתה נמוכה, אם יכולת ההתרעה של צה"ל לא תרתיע, אם המודיעין לא יאתר את קני השיגור בזמן וחיל האוויר לא יפציץ אותם בטרם עת, אם לא יהיה בנמצא טיל־נגד־טילים ליירוט אווירי או טיל כזה יהיה אבל יפספס, אם כל הפתרונות האלה יכשלו – יהיה ד"ר אדלר הפתרון האחרון.

ד"ר אדלר מצטרף למשחק שניה אחת אחרי שהטיל נופל ומתפוצץ. כמה שעות אחרי זה, אפשר יהיה כבר לדעת אם מערך רפואת העורף לשעת חירום, שעל הקמתו ובנייתו הוא עמל כמעט 15 שנים, השיג את יעדו. "היעד", אומר ד"ר אדלר בקול שקט ורגוע, כאילו הוא מדבר על יבשת רחוקה או כוכב לכת אחר, "היעד הוא הקטנת מימדי האסון. אין ספק שעלולים להיות אלפי הרוגים בעורף. תפקידי יהיה להקטין את הקטסטרופה. אני לא אוכל, לצערי, לבטל אותה".

תחום התמחותו של ד"ר יעקב אדלר מעורר צמרמורות: רפואה דחופה. פירוש הערך: ארגון וניהול

(המשך בעמוד 9)

מלחמת איראן-עיראק: נפגע איראני מהתקפת גז עיראקית. תצלום: גאמא.

(המשך מעמוד 7)
המערכת הרפואית במקרים של אסונות המוניים. עוד ידוש: היכולת להיות הגיוני, שיטתי ומקצועי כאשר מסביב שולטים התוהו ובוהו, הטירוף והפאניקה. בנושאים האלה, ד"ר יעקב ארלר הוא המומחה מספר אחד בישראל ואחד הגדולים והנודעים בעולם כולו. בחודש שעבר ניהל בירושלים קורס בינלאומי לארגון המערכת הרפואית בעתות אסון. חניכיו היו 23 רופאים מ־13 ארצות מתפתחות.

אם וכאשר יקרה האסון, יצאו צוותים רפואיים למקום האירוע. נקודות טיפול יוקמו בכל מקום – בתי קולנוע, בתי ספר וסתם ברחוב.

על ישראל, אגב, מעיר ארלר כי בנושא רפואת החירום היא מדינה מפותחת, לא מתפתחת. מתחת לכותרת הזו, יש לו ביקורת, שהשורה התחתונה שלה הוא תיקון קטן לכותרת הנ"ל: מפותחת – אבל לא מספיק. ארלר לא צריך לעצום את העיניים או להכנות לסיוט לילה כדי לדמיין את האסון. הוא חי אותו יום־יום. הוא כבר יודע, למשל, אילו חניוני רכב וגנים ציבוריים ישמשו בערים הגדולות כבתי־חולים ארעיים אליהם יובהלו הנפגעים. את רמת המוכנות שלנו לקטסטרופה, ארלר מגדיר במונחים הכי "תכלס" שיש: מספר כלוני החמצן, כמות הזריקות, האלונקות, העירויים, ערכות ההחייאה לתינוקות ולילדים רכים.

יכול להיות שאחרי המלחמה הבאה, יחליטו שהתפקיד, אותו ממלא כיום ד"ר ארלר, צריך להיות במסגרת משרה מלאה של קצין סדיר. בינתיים, קצין הרפואה הראשי של כל מה שאינו צבא במדינת ישראל, הוא אורח במילואים, אם כי זהו שירות מילואים פעיל מאוד, הנמשך 365 ימים בשנה. לצורך הראיון איתנו נזקק ד"ר ארלר לאישורים מדובר צה"ל, קצין הג"א ראשי וקצין רפואה ראשי.

תפקידו האחרון בצה"ל היה סגן קצין רפואה ראשי, בשנים הראשונות שלאחר מלחמת יום הכיפורים. לפני כן הספיק להיות קצין הרפואה של אוגדת ישראל טל (טליק) במלחמת ששת הימים ושל אוגדת שרון ביום הכיפורים. מיד לאחר המלחמה, פנה לשלטונות הצבא והציע להקים את מערך הרפואה של העורף. מאז הוא שם. "במילים עדינות הייתי אומר שהמערכת הרפואית לא ענתה אז על הדרישות הצפויות במקרה של פגיעה בעורף", אומר ד"ר ארלר, "היא היתה קטנה, סטטית והתבססה על מתנדבים ועל ציוד מיושן וגרוע. החלטתי להקים מערכת ניידת, עצמאית, בעלת כח־אדם מיומן משלה (עם כל הכבוד למתנדבים) וציוד משלה ברמה גבוהה. הבנתי אז, אחרי יום כיפור, שהעורף לא לעולם מחוסן מפגיעות, וחשבתי שצריך להעמיד לרשותו מערך רפואי, שלא יפול ברמתו מזה העומד לרשות הלוחמים בחזית".

חמש־עשרה שנה אחרי, המערכת גדלה ויפתה עד למאוד. "פי ארבעה גדולה יותר", אומר ארלר. מאות כלי רכב (שיגוייסו מאזרחים בשעת חירום). מאות רופאים וחובשים בעלי נסיון קרבי שנפלטו ממערך השדה. מערכת קשר עצמאית, שתאפשר ויסות והעברת מרכזי כובד בהתאם לנסיבות. מערכת מסודרת של אימונים, הכשרות והשתלמויות. ציוד רפואי הולם את הצרכים והשעה. דוגמא: עד לפני כמה שנים עמדו לרשותה של מחלקת רפואה בעורף 10 ליטרים של נוזלי עירוי למניעת הלם. כיום – עשרות ליטרים.

ד"ר ארלר, ג'נטלמן אמיתי, לא מספר על המאבקים שהובילו בדרך להשגת הלגיטימציה. הוא גם מספיק ג'נטלמן כדי לשמור לעצמו את הביקורת על ראשי המערכת הנוכחים, שעדיין זקוקים לניעור. דוגמת סיומה (המפתיע...) של מלחמת איראן־עיראק. מי ששמע אותו בשיחות פרטיות, יודע מה הוא חושב עליהם. ארלר, בג'נטלמניות טיפוסית, גם מתעמת איתם בעקשנות על כל מה שנראה לו חשוב. לא מוכן להצטנע ולהשאר בפינה, גם אם הוא "בסך הכל" חייל של הג"א, החיל המשמש עדיין ברחובותינו השאננים נושא לבדיחות ולמערכונים.

התקציבים (כמו בכל מקום, נכון) אינם מספיקים. במאבק עם קצין רפואה של צה"ל על איכות כח־האדם, זוכה עדיין מערך הרפואה של החזית כמעט לכל השמנת כולה. בציוד הרפואי חסרים פריטים מסויימים, שארלר, בשיא העדינות שהוא יכול, אומר: "הלוואי שלא נזדקק להם".

ואפילו עם עמיתיו בעולם הרפואה יש לו מחלוקת: "אינני שבע רצון מהרמה הכללית של רפואת החירום בישראל", הוא אומר, "זה נושא רפואי נכבד ומיוחד מאוד, שלדעתי חובה להכניסו כחומר לימודי בבתי הספר לרפואה. זוהי צורת רפואה מסובכת מאוד,

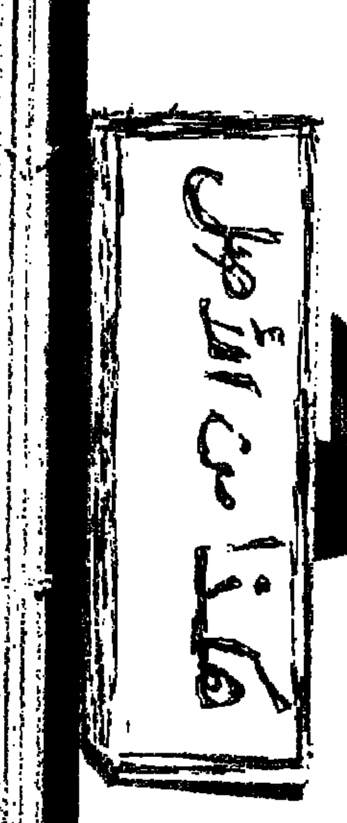

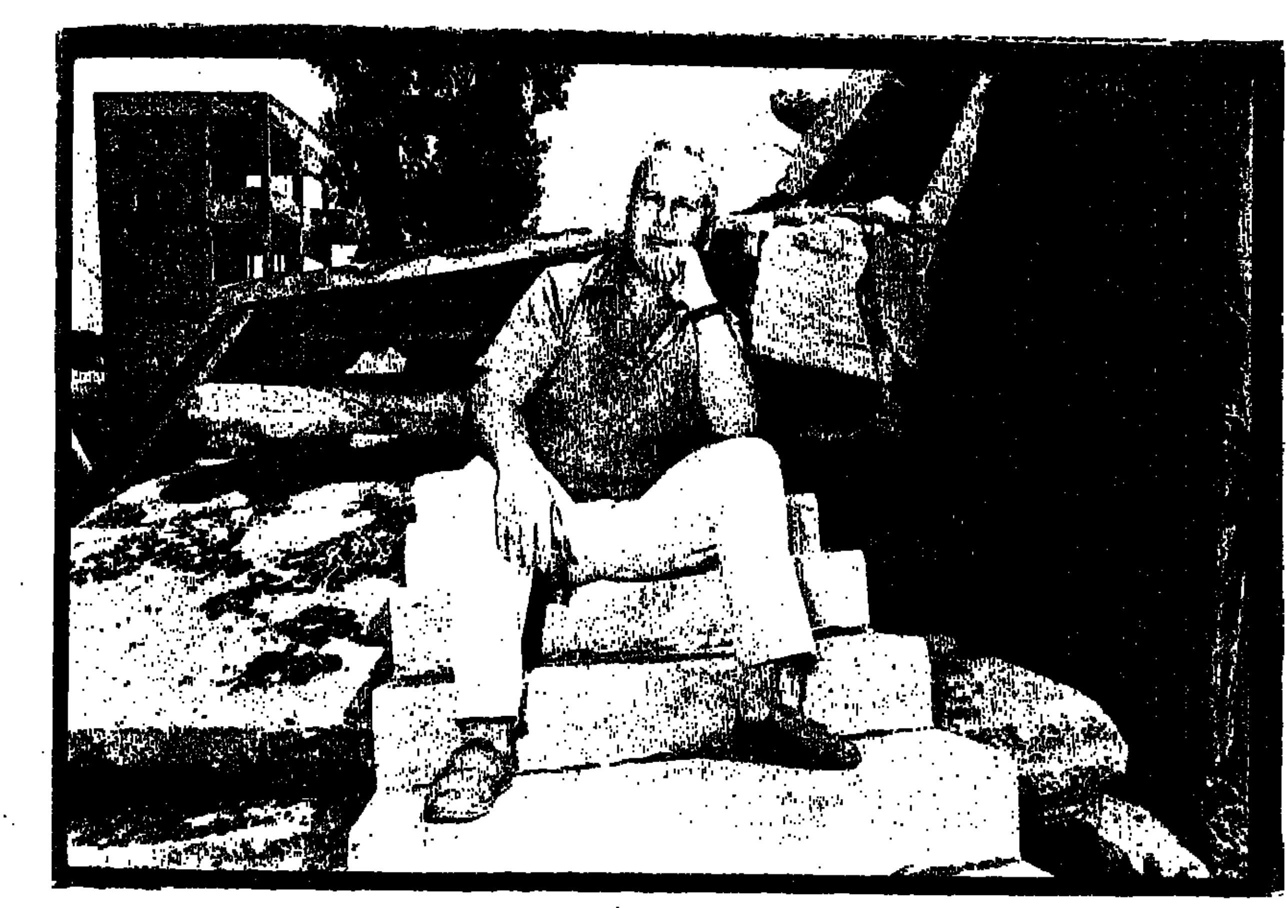
בטלוויזיה מחכים, מוכנים לשידור, תשדירי שירות שמלמדים על התנהגות נכונה בשעת הפצצה קונוונציונלית ו/או כימית. בינתיים לא מקרינים, לא בוער.

שאם לא מכשירים רופאים בה ואם לא מאמנים אותם ומתרגלים אותם – הם לא ידעו או שידעו וישכחו מהר. אני חושב שחייבים, ממש חייבים, ללמד את זה בבית הספר לרפואה".

בינתיים, ארלר עושה את שלו ולפחות בתוך המערכת של הג"א הוא זוכה לעדיפות ראשונה בחלוקת התקציב והמשאבים. מערך העורף מתפרס ברחבי הארץ בגופים המקבילים פחות או יותר להירארכיה הצבאית – "חבל" מקביל לגדוד. מעיר גדולה יש כמה חבלים. ערים קטנות, למשל לוד ורמלה, מאוגדות לחבל אחד. "נפה" מקבילה לחטיבה, אם כי מפקד עליה סגן־אלוף במילואים. ירושלים, למשל, מחולקת לארבע נפות. ה"מחוז" הוא האוגדה של העורף ובסוף הפירמידה ניצבים שלושה פיקודים

(המשך בעמוד הבא)

ד"ר יעקב אדלר: "היעד הוא הקטנת מימדי האסון". (צולם במתקן הג"א)

(המשך מהעמוד הקודם)
מרחבים, המקבילים לשלושת פיקודי צה"ל.

בכל אחד מאלה, מציב ד"ר אדלר את הצוותים הרפואיים. בחבלים נמצאות היחידות הרפואיות הקטנות, המורכבות מרופאים, חובשים, אלונקאים, נהגים ומומחים לזיהוי חללים. "נושא זיהוי החללים בעורף יהיה חשוב ומסובך מאוד, משום שהאזרחים, בניגוד לחיילים, אינם נושאים דסקיות זיהוי", מסביר ד"ר אדלר את פשר הזיווג המוזר.

אם וכאשר יקרה האסון, יצאו הצוותים הרפואיים למקום הארוע. לא ימתינו בבתי החולים. אפשר יהיה

גז הפוספור פועל במהירות רבה ומשתק את מערכת הנשימה. בלא טיפול – מוות מיידי סביר בהחלט. עם טיפול – אפשר להציל חיים.

למקם את נקודות־הטיפול בכל מקום – חניוני רכב, אולמות קולנוע, בתי ספר, וסתם ברחוב. כל יחידה רפואית מצויידת, בין היתר, במערכות תאורה חזקות הפועלות בכל תנאי ובכל מזג אוויר.

הרופאים יזכו בשטח לנפגעים, שיחולצו מאיזורי האסון בידי צוותים מיוחדים של הג"א. המיון הראשוני יקבע את סדרי העדיפויות. הדגש יושם על פעולות חיוניות להשרדות הפצועים קשה. לא יבוצעו ניתוחי שדה, למעט אלה שלא ניתן יהיה לדחותם אפילו לא בכמה דקות. "ככלל, נעדיף לנתח בתוך בתי החולים, אשר יתארגנו במהר לקבלת המוני הנפגעים", אומר ד"ר אדלר. לפני שמונה שנים עמד הוא עצמו בראש ועדה, שנועדה להמליץ על דרכים לארגון בתי החולים בשעת חירום. "כיום", הוא אומר, "בתי החולים מוכנים, מתורגלים ומתאמנים. עדיין לא הגענו להתארגנות הטובה ביותר, אבל אנחנו מתקדמים מאוד, גם יחסית למה שקורה בעולם".

ד"ר אדלר מעריך שלא תהיה פאניקה. שדווקא ברגעים הקשים האלה, יתעלה האזרח הישראלי על עצמו. את ההערכה הזאת הוא מבסס על מקרים דומים בעולם. "זה נדיר מאוד שבשעת אסון נתקף ציבור שלם בהיסטריה ובפאניקה", הוא אומר.

עם זאת, ד"ר אדלר סבור שמן הראוי היה לעסוק כבר היום בהכנת הציבור ובהדרכתו, בכדי למנוע חרדת יתר ומבוכה אם וכאשר. "מודעות הציבור כיום", הוא קובל, "שואפת לאפס. אפילו לקורסים הקצרים של מגן־דוד־אדום אין ביקוש. ושם, אתה יכול ללמוד בתוך רבע שעה איך להציל את החיים שלך או את חיי בני משפחתך".

בעוד מספר חודשים יופץ לכל בית בישראל "ספר התגוננות" בהוצאת הג"א. מי שיקרא, ידע טוב יותר מה צפוי ואיך ומה צריך לעשות בכל מצב. סביר להניח שהספר לא יראה אור לפני הבחירות. בנושאים האלה, סבורה המערכת הפוליטית בישראל, אין עדיין סיבה לעורר את העם משלוותו. יש גם גישה בטחונית, הגורסת שיתר התכוננות עלול לדרבן את הצד השני לפעולה שלא חשב עליה לפני כן.

כך, למשל, ממתינים מוכנים לשידור בטלוויזיה תשדירי־שירות, המלמדים על התנהגות נכונה בשעת הפצצה קונוונציונלית ו/או כימית. בינתיים, ההחלטה היא שלא להקרין אותם. לא בוער. באותו אופן נמנעים גם לחלק ציוד מיגון אלמנטרי – כדורים המחסנים מפגיעת גז, מזרקים להזרקה עצמית של חומר מנטרל־גז, אבקת טיהור למקרה שהגז פגע בכל זאת. לשיקול הפוליטי והבטחוני של מניעת החלוקה נוסף גם שיקול נוסף: האזרח הישראלי לא ידע לשמור כהלכה על הציוד והתרופות עד ליום פקודה. כאשר ניסו פעם לחלק מסיכות גז למידגם תושבים, הם השתמשו בהם כתחפושות פורים וכציוד־עבודה לריתוך ועבודות בית אחרות...

אדלר, על כל פנים, ערוך ומוכן לטיפול בנפגעי לוחמה כימית. בכל בתי החולים בארץ כבר מוצבים כיום מתקנים לטיהור. ציוד דומה נמצא ברשותה של כל מחלקת רפואה. פרסומים בעולם מפרטים שני סוגי גז, הנמצאים ברשות הערבים. בשניהם, אגב, נעשה שימוש במלחמת איראן־עיראק.

גז החרדל, אם יגיע אלינו בתוך ראש־נפץ של טיל מרמשק או מבגדד, יתפשט על־פני סביבה קטנה יחסית. תחילה לא יחושו הנפגעים דבר. לאחר כמה שעות יופיעו סימנים ראשונים של כוויות והפרעות בדרכי הנשימה. לא יהיו מקרים של מוות מיידי. אם הכדורים והמזרקים יסופקו לאזרחי ישראל מבעוד מועד, הם יוכלו לעזור.

חמור יותר הוא גז הפוספור. פעולתו מהירה מאוד והוא משתק את מערכת הנשימה. מוות מיידי, במקרה של העדר טיפול, הוא בגדר אפשרות סבירה בהחלט. מי שיגיע לטיפול בזמן, חייו ינצלו גם אם נחשף לכמות גדולה של פוספור. ד"ר אדלר, בלשון יבשה שהוא שומר לנושאים כאלה, אומר שאזרחי ישראל יכולים לראות עצמם מוגנים מפני שני גזים אלה. אחר־כך יציין שהוא לא מדבר על הגנה טוטאלית, שאין דבר כזה. "האוכלוסיה באיראן ובעיראק היתה בלתי מוגנת לחלוטין. לא היו שם רופאים – ואת התוצאות הרי ראינו כולנו בטלוויזיה", הוא אומר.

ד"ר אדלר מחרגם את המוכנות לאסון במושגי "תכלס": מספר בלוני חמצן, כמות זריקות, אלונקות, עירויים, ערכות החייאה לתינוקות וילדים רכים.

בספרות מוזכר גם "הגשם הצהוב" – פטריה שפותחה במפעלי הנשק בברית המועצות ואשר מרעילה מיידית את כל הנפגע ממנה. באפגניסטאן, אומרים פרסומים בעולם, השתמשו בה הרוסים. עד כמה שידוע, היא איננה מצויה בידי שכנינו. דבר אחד ברור: עולם הרפואה עדיין לא מצא לה פתרון.

שיחה עם ד"ר אדלר משכנעת, שגם אם ההתכוננות נעשית בצניעות, כמעט בסתר, היא קיימת. דואגים לנו. חושבים עלינו. באותה מידה, אדלר יבהיר שמדובר במשחק מסוכן. שמתכוננים, כמובן, לגרוע מכל, אבל ככל שהגרוע יהיה גרוע יותר – כך גם תקצר יותר ידה של הרפואה מלהושיע.

"אנחנו", הוא אומר בנימה של צער, "צריכים להיות מוכנים לכל אפשרות". ■

האחים הורביץ. עשבים שוטים במקום דולרים

יוני ויואב הורביץ, הבנים של יגאל, חזרו לאטפטות. במקום לגלגל מיליונים ולנהל עסקים חובקי עולם, הם קוטפים אפרסקים, נוהגים בטרקטור ומבקשים מכסות חלב. והאימפריה הכלכלית שבנה אבא־יגאל לא נותר דבר. העסקים שבנו הבנים הגיעו לסף פשיטת רגל, יש כונס נכסים ומבדק שממשיך להוציא דו״חות. יוני הורביץ מאשים בעיקר את הרי״בית הבנקאית ויואב בעיקר שותק. ושניהם ביחד מצטערים על עגמת הנפש והנזק הפוליטי שגרמו לאבא, ומבטיחים עוד לחזור לעסקים. ובינתיים, הנושים מחכים.

מאת אברהם חידוש
צילם: בני גלזר

בעשר בבוקר, כשנכנסתי לביתו בכפר ורבורג, הגיע יוני הורביץ מהמטע והתיישב על קערת סלט טרי וחביתה. במכנסיים קצרים, חולצת טריקו, חסון, יחף, שזוף ורעב. מחמש וחצי בבוקר קטף אפרסקים במטע של חבר שלעזרתו התגייס, וזה עושה תיאבון הרבה יותר מאשר נבירה בניירת ושיחות טלפון כחדר אטום של מנהל מפעל. זה גם הרבה יותר טעים ממעדני המסעדות בתל־אביב, שהורגל אליהן בשנים האחרונות.

כמעט כל בוקר, בשעה מוקדמת, אפשר למצוא את יוני ואת אחיו יואב במטע או בפרדס עם טוריה או על טרקטור. לכל אחד מהם נחלה של 50 רונמים בכפר, רובם נטועים. מישמש, הדרים ועכשיו גם שטח חדש של אפרסקים וירקות. הכל לבד, עבודה עברית, אין ערבים, לפחות לא עד הקטיף. ובצהריים חוזרים הביתה וישנים ״שלאף־שטונדע״ של מושבניקים, ואחר־הצהריים, אם צריך, שבים לשטח לרסס או לטפל.

בשביל מי שעסק בעשור האחרון בניהול עסקים חובקי־עולם ובגילגול מאות מיליוני דולרים בשנה, זהו – נאמר בעדינות – שינוי מסויים. אם תרצו – נפילה, ואם תרצו חזרה למקור, לעבודת הכפיים, לחממה המגוננת. במקום להיכנס כבוקר למכונית הממוזגת ולנסוע לתל־אביב, למשרדי המחלבות המאוחדות או חברת הספקה, לקנות או למכור מפעל

(המשך בעמוד הבא)

יוני הורביץ החקלאי. ״אין לי בעיה שיקראו לי שלומיאל ויגידו שאני לא־יוצלח. מה שמציק לי זה הכסף שאנו חייבים ועגמת הנפש והמצוקה שנגרמת לאבא״

(המשך מהעמוד הקודם)

כשירבוב חתימה ואחר־כך ללכת לאכול ב"טריאנה", עולים על הטרקטור או על רכב צנוע ויוצאים אל השמש הקופחת, שותלים או מנכשים עשבים שוטים ומזיעים. רק הסלט הממתין לארוחת הבוקר הוא בגדר פיצוי־מה.

"מנכ"ל בחברה או במפעל ציבוריים שנכשל וגורם להפסדים כבדים, עובר להיות מנכ"ל של גוף אחר. יוני לוקח טוריה ביד והולך לעבור", אומר חברו מהכפר, אחד מראשי המפעלים האזוריים. הוא מתכוון, כמובן, לדרוש בשבחו של יוני. את הנושים של בני הורביץ, יש להניח, זה אינו מנחם, אולי גם לא מרשים. מאז התמוטטות עסקיהם ומינוי כונסי־נכסים למפעליהם בארץ ובחו"ל, חזרו יוני ויואב הורביץ ל"אספסת" ומתפרנסים מהפרדס והמטעים. בשנים שהעדיפו להתעסק בייצור מוצרי חלב, בבניה ובהקמת חוות במדינות אמריקה, טיפל במטעיהם האח השלישי, יאיר, הנחבא מאז ומתמיד אל הכלים החקלאיים. עתה, שבו לנקודה שממנה זינק אבא יגאל אל התעשיה באמצע שנות השישים.

בעלי הלשונות הרעות יטענו, ש"לא יתכן שאין להם באיזשהו מקום כסף שהם חיים ממנו". יוני אומר, שרק את חשבונות הבנק הפרטיים, המשותפים להם ולנשותיהם, החזירו להם אחרי כינוס הנכסים, והפרנסה שהם מוציאים מהמטע "מספיקה בקושי, על אף שאיננו חיים ברמת הוצאות גבוהה".

"אני כואב את הפגיעה באבא. זה הכי מציק לי. אבל אינִי בטוח שהוא היה מרגיש יותר טוב אילו ישבנו ולא עשינו כלום בעסקים"

עכשיו הם מבקשים מכסות חלב, כדי להקים רפת. עם תוספת ענף זה, הם אומרים, יתפרנסו בכבוד. כפר ורבורג תומך בבקשתם ומנסה לסייע להם לקבל את המכסות. אבל גם זה אינו עובר בשקט. התעוררה ביקורת על שר החקלאות המושבניק, ההולך לתת להם מכסות שאינן מגיעות להם. בינתיים – לא מכסות ולא פרות.

לא, אין צורך במגבית. יוני עצמו חוזר ואומר בגילוי־לב: "כשהצלחנו והיה לנו הרבה כסף לא הצענו לציבור להתחלק בו. אז עכשיו הציבור אינו חייב לנו דבר". בכך הוא מסגיר גם את העוכרה, שמעולם לא פנו – כמו מפעלים אחרים – לוועדת הכספים או לממשלה לקבלת סיוע. בוודאי, גם האבא השר, בעיקר בשנות היותו שר האוצר או שר התעשיה והמסחר, הפריע שלא מרצונו לפניה כזאת, מה שמלמד שלא תמיד אבא שר הוא גם עסק נושא רווחים.

אבל זה אינו מפריע ליוני הורביץ לקונן מאוחר יותר – כמעט בסתירה להצהרה דלעיל – על האפליה בכל הנוגע לסיוע ממשלתי בין המשק הציבורי לבין היזמים הפרטיים. "האבחנה בין היזמים הפרטיים לבין שאר הסקטורים אינה הוגנת. מי שבאמת משלם את מחיר המדיניות הכלכלית והכשלון העיסקי הם רק הפרטיים. האחרים מצהירים שהם נושאים באחריות לכשלון ועוברים לחברה אחרת. אנו והם משלמים ריבית גבוהה באותם בנקים, משרתים באותו צבא, נלחמים באותן מלחמות – אז צריך לעזור להם, אבל לא לזרוק יזמים פרטיים לכלבים.

"יש כאלה שנעזרו? תברוק כמה. לשיף עזרו? לוודק עזרו? לקלרין או לגינדי עזרו? ואילין ורוזוב ושפירא. אני מקווה שיעזרו להם. נכון שאיננו מתחלקים עם מישהו ברווחים, אבל גם המפעלים הציבוריים והמושבים והקיבוצים אינם מתחלקים. אז שיהיה דין שווה לכולם. היום המצב הוא, שכאשר הם נכשלים הממשלה אשמה, כשאנו – רק אנו אשמים", מתריס יוני ונשמע כמו אבא שלו. לא חלילה בתוכן – זוכרים את "אין לי"? – אלא בקול, באינטונציה, בתנועות.

והכל באמת מתחיל מאבא יגאל הורביץ, החקלאי ועסקן תנועת המושבים מכפר ורבורג. באמצע שנות השישים הוא פורש מתפקידו כמנהל המפעלים של מושבי הדרום, מקים את חברת ההשקעות "יריב" וקונה מפעלים כושלים כמו המחלבות המאוחדות וטנא־נגה. הוא מעמיד אותם על הרגליים ומפתח אימפריה כלכלית מצליחה. את המשק בכפר הוא מעביר לבנו האמצעי יאיר, היום כבן 42. כשיגאל הורביץ מתמנה לשר, ב־1977, הוא מעביק את העסקים ליוני וליואב. הם מוכרים מפעלים, קונים אחרים, נכנסים לעסקי בניה ולשוק האפור, מתפרסים אל מעבר לים ותוך עשר שנים מצליחים לחסל את הכל ולהגיע לפשיטת רגל.

יוני, כזה שלומיאל אתה?

"אין לי בעיה שיקראו לי שלומיאל ויגידו שאני לא־יוצלח. מה שמציק לי זה הכסף שאנו חייבים כערבים לחובות המפעלים ועגמת הנפש והמצוקה הפוליטית והציבורית הנגרמת לאבא. אני איני חש עצמי שלומיאל ודפוק על הראש. יואב ואני נמצאים בקטיגוריה רחבה של עסקים שנפגעו ונהרסו בגלל סיבה אחת: הריבית הרצחנית שלוקחים הבנקים. מה שקרה לנו הוא שהיינו בהשקעות כשהריבית הגיעה למה שהגיעה. כל החוב שלנו – 50 מיליון דולר, הוא בעצם ריבית. אם אתה מנטרל את הריבית, העסקים היו נהדרים.

"אין לריבית כזו אח ורע בעולם ואי־אפשר לעמוד בזה. המדיניות המוניטארית היתה להגיע לריבית גבוהה כזו. אני מקווה שיום אחד מישהו יתן את הדין על כך. זה יקרה כשהאזרח השכיר יכנס לבנק לבקש את כספו ויגידו: אין, הריבית אכלה. אברהם שפירא אמר שיום אחד עוד תקום ועדת חקירה בנושא הריבית. אלפי עצמאיים מתמודדים יום יום עם הבעיה הזאת ואיני רואה איך ייצאו ממנה. יוני ויואב זה בורג קטן. התיישבות מפוארת של 60–70 שנה עומדת להיהרס. במיגזרים שונים הולך להיות אסון".

עובדה, יש מפעלים שעומדים בזה. אולי קפצתם מעל לפופיק, רציתם להשקעות שמעבר ליכולתכם?

"אני לא מתווכח. כפועל זה נכון. כל מי שנופל, ברור שרץ מעבר לכוחו. אבל להיכנס להשקעות זה לא עבירה, ואיש לא העלה בדעתו שתהיה ריבית כזאת.

יוני ויואב ואבא יגאל

לפני כמה שבועות אמר לי יגאל הורביץ: "אם למישהו צריכה להיות טינה כלפי הבנים שלי, הרי זה לי. העברתי להם נכסים שאומרים שהיו שווים הרבה כסף ותראה מה עשו מזה".

אבל אין לו טינה, לדבריו. לפחות אינו משמיע אותה בחוץ. כמוהם הוא מאשים את הריבית הרצחנית במשק שרצחה גם אותם, ואת כלי התיקשורת. בחלקם, ה"רוצחים" אותם ואותו עכשיו. בחוץ אמר רק, שלא היו צריכים למכור את המחלבות ואת טנא־נגה. מה אמר להם בבית – אפשר רק לנחש. גם אותו גררו לבית המשפט בגין ערבות שנתן להלוואות שנטלו הבנים בבל"ל. אם יחויב בדין ואולי לשלם 3.25 מיליון ש"ח ואולי יוכרז גם הוא כפושט רגל. חברים ממושבי הצפון דורשים עתה שהליכוד לא יעמידו ברשימה לכנסת הבאה [...] מסוריון לו המקום השישי – בגלל חובות המשפחה לארגון הקניות של מושבי הצפון.

מצד המערך היו רמזים שיתקפו אותו במערכת הבחירות על כשלון בניו. ריטונים שהיה מעורב בעסקי בניו גם כשר, אינם פוסקים. אין ספק, אישיות פוליטית וציבורית, האיש שהיה פעם מאוד מוערך [...] פגוע.

יוני, מה היתה מידת המעורבות של אבא בעסקיו במשך השנים?

"התייעצנו איתו, הוא שמע אותנו כמו אב ששומע את צרות בניו, כשלא היה שר היה מעורב יותר ו[...]

[...] למשל, לקליפורניה לעשות איזו עיסקה. היה [...] לנסוע איתו. היום במבט לאחור, אולי חבל [...] מעורב יותר".

[...] שיגאל הורביץ הוא שר, ובייחוד שר האוצר, [...] בעבר?

"[...] הורביץ אבא – זה עזר. כשר אוצר – לא עזר [...] גם לא פגע".

[...] הוא עלול להיפגע פוליטית בגללכם. יתקפו [...]

"[...] מקווה שלא ייפגע ושזה לא יזיק לו פוליטית. [...] שהמערך יתקוף אותו. את הישגיו יודעים. [...] העביר לנו כבר לפני 11 שנים, אז מה יש [...] וגם אם יתקפו אותו בתיקשורת, כבר היו [...] שתקפו אותם. אני מקווה שיעזבו אותו [...] הבנים". ובכל זאת גם השר וגם בניו חוזרים [...] ש"הכל פוליטיקה". מה פירוש?

"[...] הפירוש הוא למשל, שאילו יגאל הורביץ לא [...] היינו יורדים מכותרות העיתונים אחרי [...] שבועיים. יש משפחות אחרות שעסקיהן [...] ואיש אינו זוכר אותן אחרי כמה חדשים. [...] זה נמשך כבר שנה וחצי. אני בטוח שאחרי [...] הבחירות יפסיקו לרדוף אותנו".

[...] בעיניהם גם הגשת התביעה נגד יגאל לפני [...] וביטול הסכם עם בל"ל לפריסת חובות [...] כדי להפגין, כביכול, שאין נושאים פנים לשר, [...] לא לשר אוצר לשעבר.

מי שעמד בזה לא היה בהשקעות ולא היה חייב כסף".

אולי טעיתם בכך שמכרתם את מפעלי מוצרי החלב והגלידה ונכנסתם לעסקים שבחלקם הם "עסק אוויר"?

"מכון תערובת בפתח־תקווה שהרוויח יפה הוא 'לופט־געשעפטן', ואילו מפעלי התערובת האזוריים של המשקים, 'אמבר' ו'מטמור', הם תעשיה? וחברת 'הספקה' שלנו, שמכרה בחמישה מיליון דולר תשומות לחקלאות, היא 'עסקי־אוויר' ואילו 'המשביר' הם מפריחי השממה? וחברת 'אורן־מיבנים' שבנתה בקרית־מלאכי ובאפרת זה אוויר ואילו 'סולל־בונה' זה דגל ציוני"?

אומרים שבאמת חברת "אורן" וכניסתכם לעסקי הבניה הם שסיבכו אתכם והביאו להתמוטטות.

"**מ**בחינת התאריכים, נכון שמ־1984 התחילו הקשיים שלנו עם הריבית. מי שנופל היום, לא לפני חודש התחילו הקשיים שלו. אני חוזר ואומר: אצלנו מרכיב האסון הוא הריבית".

שום החלטות כלכליות מוטעות שלכם?

"בחוכמה שלאחר מעשה, ודאי שטעינו בכמה דברים. אולי לאחר מעשה אני צריך לומר: הלוואי שהיינו נשארים בעסקי המחלבות והגלידה".

אבא שלך אומר את זה במפורש ובפומבי. איך אתם מרגישים כלפיו? בעצם הרסתם את כל מה שבנה.

עד כאן ירה יוני בשוטפת. עכשיו נעצר. אבא יגאל והסבל האישי והפוליטי הנגרם לו, הם גורם מרכזי למועקה. יוני שותק, מתלבט ואחר־כך אומר:

"אינני חושב שאפשר לומר על הדור השלישי בנהלל או באיילת השחר, שהוא הרס מה שאנשי העליה השניה בנו. ודאי שהייתי שמח יותר אילו כל זה לא קרה ולא היתה עגמת נפש כזו ליגאל ולנו. אני כואב את הפגיעה באבא. זה הכי מציק לי. אבל איני בטוח שהוא היה מרגיש יותר טוב אילו ישבנו ולא עשינו כלום בעסקים, למרות שאז אולי לא היינו מסתבכים.

"אספר לך משהו: עוד ב־1979, כשאבא היה שר האוצר, בא אלי חבר, איש עסקים ידוע וסיפר לי שמכר את כל עסקיו. הבטתי עליו כעל לא־נורמלי. הוא אמר לי: 'יוני, מכור הכל, הר הגעש התחיל לפלוט לבה, זה הגיע כבר לרגליים שלי וזה יגיע אל כולם וישרוף הכל', צחקתי, אבל הוא ראה את הנולד".

אבל אתם פעלתם גם בניגוד לאזהרות של שר האוצר הורביץ, שקרא "משוגעים, רדו מהגג"!

"פעלנו בעצם נגד האזהרות של עצמנו. אבא התכוון שצריך לחיות על הקרקע, בצניעות, עם שכר נמוך, לא לבזבז. לא זה הרג אותנו".

לחיות על הקרקע פירושו גם לא לרוץ להשקעות ולהרפתקאות מעבר ליכולת.

"אתה יודע מה, שוב בחוכמה שלאחר מעשה, לא עמדנו במה שהוא הזהיר. היינו בהשקעות והיה רצון לפתח את העסקים וזה קרה".

לשם מה, למשל, רציתם לחו"ל – לוונצואלה, לפורטו־ריקו, לקליפורניה, לפלורידה, לרומא? הרי הסתבכתם שם בעסקים שאינכם מבינים בהם ועם שותפים שאינכם מכירים.

"בחלק מהעסקים שם, בוונצואלה למשל, הרווחנו הרבה. גם בפלורידה, כשקנינו ומכרנו קרקע. הבאנו לארץ יותר דולרים משהוצאנו. עשינו יצוא של 10 מיליון דולר תשומות חקלאיות למדינות שעבדנו בהן. יש פעילויות בתחום הייצור החקלאי שחשוב לעשותן בחו"ל. לא הבאנו לשם כסף מהארץ. לקחנו שם הלוואות עם ערבויות מהארץ ועשינו עסקים".

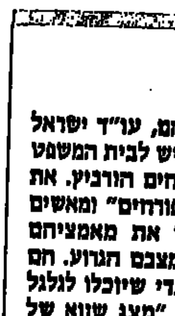
בכלל, הרושם הוא שאת העסקים שלכם

(המשך בעמוד הבא)

מימין – הבית של יואב. למטה – יואב (עומד) ויוני הורביץ: "אני מתחרט על שלא שמעתי לחבר ולא מכרתי הכל".

יאיר הורביץ (מימין). בכפר ורבורג, הם אומרים, לא הפנו להם עורף למרות שאינם עשירים עוד.

המפרק כתב

המפרק העיקרי של חברותיהם, עו"ד ישראל קנטור, אומר בדו"חות שהגיש לבית המשפט מת דברים קשים מאוד על האחים הורביץ. את עסקיהם הוא מגדיר כ"עסקים פורחים" ומאשים כי בשנים האחרונות השקיעו את מאמציהם ביצירת מסך עשן שיסתיר את מצבם הגרוע. הם הקימו, לטענתו, חברות רבות כדי שיוכלו לגלגל כספים מאחת לרעותה ולהציג "מצג שווא של חולשת נמוכה עשרת מונים מגודלה האמיתי".

האחים נעלבו מלהיכנס לעימות פומבי עם המפרק. רק יוני, ששם אינו יכול להתאפק מלסנן משהו כמו: "מצבנו קשה גם כך. אנו חייבים הרבה. די בזה. למה לטפול עלינו שקרים"?

ולגופו של עניין: "אם אנו עסקים פורחים, גם החוקים והמושבים ומילואות הם כאלה. מוטב שהמפרק יעסוק בגביית הכסף ויניח לניסוחים כמו 'עסקים פורחים'. הבנקים ידעו יפה מאוד מה מצבנו, הציבור והעיתונות לא ידעו. בל"ל אפילו שאלו כמה אנו חייבים בכל המערכת ודיווחנו להם על הסכום המדוייק. אף חברה שלנו לא הוקמה סתם לצורך גילגול כספים וקבלת אשראי.

"קח למשל פרויקט בנה־ביתך באשדוד. המפרק טוען שהולכנו שולל את הלקוחות, משום שהקרקע שנמכרה להם היתה משועבדת לבנק למשכנתאות 'משכן'. אז נכון שהקרקע היתה משועבדת, אבל הסידור היה שכל מי שמשלם את תמורתה, הבנק משחרר את הקרקע שלו מהמשכנתא. עובדה, עומדות שם וילות.

"או הסיפור שאמא שלנו קבלה מהחברות 120 אלף דולר. שכחו רק להגיד שזה במשך שבע שנים. אפשר גם לומר 1400 דולר לחודש, ואז זה נשמע לגמרי אחרת. אז מה קרה פה? זוהי חברה משפחתית שהיו לה שנים טובות מאוד וזו אמא שלנו שסייעה לנו בפעולות בבנק בקרית־מלאכי. אז אילו בחברה זרה היתה מקבלת פחות, אנו נתנו לה יותר.

"המפרק כותב גם על סכומים שלקחנו מהחברות. מדוע אינו מזכיר את המשכורות הצנועות שלקחנו כל השנים כמנכ"לים, בהשוואה למנהלים אחרים במשק — כ־2000 דולר ברוטו? עובדים בכירים אצלנו קיבלו יותר מאיתנו. ומדוע אינו כותב על חוב למיליון דולר שהחברות חייבות לנו"?

האחים מתמרמרים גם על פרסום דו"חות רבים כל כך בעניינם וטוענים, שהמפרק היה יכול לפעול אחרת (ביתר יעילות ומהירות והנושים היו רק מרוויחים מכך.

המפרק לא יאמר מילה.

(המשך מהעמוד הקודם)

עשיתם תמיד לא בכסף שלכם אלא עם הלוואות, עם כסף יקר, ואולי גם זה גרם להתמוטטות?

"בהתחלה עשינו עסקים בכסף שלנו. היה לנו הרבה כסף אחרי מכירת המחלבות ועשינו עסקים שונים. מצבנו היה נהדר, יותר מאוחר טוב, יש לי, כאמור, כמה חוכמות לומר לאחר מעשה. אולי עברנו את הון עצמי נמוך מדי והוא נשחק".

המפרק עסקיכם, עו"ד קנטור, מאשים אתכם באחד הדו"חות שלו, שהשתמשתם בחברותיכם בחו"ל כאמצעי להשגת אשראי תוך הטעיית בנק ישראל. זה גובל בפלילים.

"איני רוצה להתווכח עם המפרק מעל דפי העיתון, אבל אם זה נכון, מדוע המשטרה אינה מטפלת בזה? אין בזה כל ממש. גם המפרק עצמו לא חזר על כך בדו"חות מאוחרים יותר".

גם על כניסתכם לשוק האפור במלווים, יש משהו מסורת התוכמה־שלאחר־מעשה? זה לא "לוסט־געשעפטן"? זה ענין יצרני?

"קשה היום להסביר. אבל כשהיה לך כסף מזומן ובבנקים קבלת עליו ריבית נמוכה והאינפלציה היתה שוטפת, התרוצצת כעכבר בנסיונות לשמור על ערך הכסף. הרבה מפעלים נכנסו אז כמלווים לשוק האפור, כדי לקבל ריבית חיובית ולא שלילית. כך נכנסו גם הקיבוצים ל'לוסט־געשעפטן' האלה. היום כולם נבונים".

נפלתם גם במשבר המניות?

"היו לנו בעיקר מניות בנקאיות. היו לנו שם סכומים גדולים מאוד".

יוני, על מה אתה בכל זאת מתחרט?

"על מה? על זה שלא שמעתי לחבר ולא מכרתי הכל. אולי הייתי צריך לנהוג כ'שב ואל תעשה' ולהמתין".

לחברות של האחים הורביץ חוב של 50 מיליון דולרים. הנושה הגדול ביותר הוא בנק לאומי. כונס הנכסים העריך שמימוש הנכסים בארץ ובחו"ל יכול לכסות רק כשלושים אחוזים מהחובות. האחים הציעו שהכונס ייעשה למנכ"ל כעל סמכויות בחברות שלהם, יפעיל אותן ואחר־כך ימכור אותן כעסק חי. בבל"ל שקלו את ההצעה ולא קיבלו. היה כנראה צורך להשקיע יותר מדי כסף כדי להחיותן. יוני סבור ש"אילו קיבלו את הצעתנו, היו משיגים סכומים יותר גדולים בשביל הנושים".

האחים גם הציעו, כדי "לבוא בידיים נקיות",

> **"אם יש מי שמצטער שזה אינו מכסה את החובות זה אני. אבל סך הכל, כיסוי כשליש מחובות חברות שנופלות אינו יוצא דופן"**

שתיעשה הערכה של בתיהם ואדמותיהם במושב, הרשומים גם על שם הנשים — להערכתם השווי הוא כ־300 אלף דולר — ואת הסכום הזה ישלמו לנושים במשך חמש שנים. אם לא יעמדו בתשלומים יעוכו את הבתים ואלה יימכרו. ההצעה נדחתה. קצת מרי, אמרו הנושים ועכשיו הם מבקשים להכריז על יוני ויואב כפושטי רגל. פרט לאי־נעימות שבמעמד כזה ולמגבלות שהוא גורם בקבלת הלוואות ובניהול עסקים בעתיד, פירושו שכל הכנסה שתהיה להם בעתיד מעל למינימום מסויים, תלך לכיסי הנושים.

מה שהצעתם הוא באמת סכום זעיר בהשוואה לחובות.

יוני: "זה מה שיש. הלוואי שהיה לי יותר. אם יש מי שמצטער שזה אינו מכסה את החובות זה אני. אבל סך הכל, כיסוי כשליש מחובות חברות שנופלות אינו יוצא דופן. בכך שיכריזו עלינו כפושטי רגל, וראי לא יקבלו יותר".

לא נעים, העניין הזה של פשיטת הרגל. יוני משתדל לשמור על מצב רוחו הטוב. רעייתו יעל קצת יותר "שפופה". כשאני מנסה לדובב אותה היא מגיבה: "אתה לא רואה שבמשפחת הורביץ הנשים אינן מדברות"? אולי לא מדברות, אבל כנראה דומיננטיות ומפורסמות. כשחיפשתי את ביתו של יוני, עצרתי ילדה על אופניים ושאלתי. "יוני"? היא אמרה, "זה של יעל או של לידי (אשתו של יואב)"?

בביתם הנאה, שנבנה עוד באמצע שנות השבעים, חזרו יוני ויעל לחיות כמושבניקים, עם בת הזקונים בת ה־13 ליטל ועם המועקה, תולדת ההסתבכות, המלווה אותם. הבן הבכור נועז, בן 25, לומר מינהל־עסקים בארה"ב ולא ברור כלל וכלל אם יהיו לו עסקים משפחתיים לחזור אליהם. הבן השני ארז, בן 22, חזר בתשובה. דרך ישיבת אור־עציון שבמרכז שפירא הסמוך וראשה ח"כ הרב דרוקמן, הגיע עד חב"ד והוא מתגורר עם משפחתו בקרית־מלאכי הסמוכה.

בשבילו יש בבית מערכת כלים כשרה ובפסח אין חמץ ומקפידים גם על שביעית וערלה. עכשיו מבקש יוני להחזיר את ארז הביתה, כדי שיסייע לו בעבודות המשק המתפתח. בכפר ורבורג יש בית־כנסת הפועל בשבתות ובחגים. בעבר עבד הבן תקופה מסויימת באחת החברות של המשפחה. היום הוא עובד בחנות של חב"ד בעיירת מגוריו.

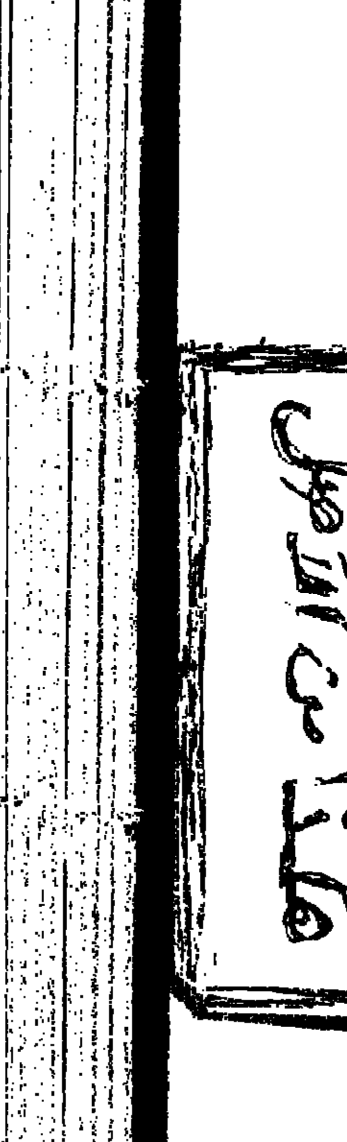
בני הורביץ מקובלים ומעורים בכפר מגוריהם. המושב הוא גב טוב ותומך. גם בשנות העושר וההצלחה לא התנשאו ולא התרחקו, אומרים חבריהם. יוני בן ה־46 היה תמיד דמות מרכזית. עכשיו הם גומלים להם. "איש לא היפנה לנו עורף בגלל שאיננו עשירים עוד. לא בכפר ולא בחוץ", אומר יוני. "איש ביטות, חבר, צילצל אלי ואמר: 'בטח אצלי הכל בלי כסף. כשיהיה לך תשלם'. ובמושב קיבלו אותנו ומנסים לעזור לנו לשקם את המשקים — הלוואי בכל המושבים כך". טוב, אחרי לחץ קל הוא מודה שהיו, אולי, "אחר־שניים" שחשבו שמי שמסתבך בעסקים בחוץ ומעולם לא חילק את רווחיו בכפר, זה אינו כל־כך עסק של המושב, וכל מה שצריך לדאוג הוא, שאיזה בנק לא יופיע פתאום ויתפוס את הנחלה וייעשה ל"חבר מושב". אבל סך־הכל האווירה בכפר היא בעד בני הורביץ.

תל־אביב ומנעמיה אינה חסרה להם, לדבריהם. "כבר שנה לא הייתי בבנק", זורק כאילו־בהנאה יואב, הממעט בדיבור בעניין ההסתבכות ומותיר את המגרש לאחיו הבכור. אבל, האמת, הם "מתים" לחזור לשם — לעסקים.

יוני: "ודאי שיום אחד נחזור לעסקים. לא לקחו מאיתנו את הראש ואת הרצון לעשות וגם לא ברחנו, למרות שזה במודה. עם כל הצרות ואי הנעימות, זה אפילו לא עלה בדעתנו לחצי שניה. צריך להתמודד ולא לברוח. לשתול שתלנו, אבל לקצור עוד לא קצרנו. אנו עוד נבנה ונשוב לפעילות כפי שאנו רוצים וצריך להיות".

אברהם תירוש

יהונתן גפן

אור ליהודה

פעם רצינו להיות אור לגויים, אבל היום אנחנו אור־יהודה. לא אור, אש. הריני מדליק שלושה ערבים אלה לזכר החזון הציוני ולבושת מדינת ישראל.

האביב של קלקיליה

השנה חגגנו את יום הפלישה לצ'כיה.
הזדהינו עם העם הצ'כי המדוכא.
פה ושם היו אפילו הפגנות נגד הרוסים האלה.
ביום הפלישה, במשך שעות היום, דיונים מקשורת על הפלישה המאוסה.
אנשי רוח אמרו שאסור לשכוח.
אנשי חומר אמרו שצריך לעשות משהו.
עשרים שנה עברו מאז.
עשרים שנה שהעם הצ'כי מדוכא ואנחנו מזדהים אתו.
ברדיו ובטלוויזיה דיונים ושירי מחאה עד חור ונוטק.
דקה דומיה לזכר האביב של פראג.
הרוסים האלה באמת אין להם גבול.
מסכנים הצ'כים. הראש עליך, דובצ'ק.
ומרוב חגיגות הזדהות אנחנו שוכחים שגם אנחנו פלשנו.

עשרים שנה עברו מאז.
בעולם קוראים לזה חוצפה ישראלית.
פרויד קרא לזה הרחקה לתת מודע.
אני קורא לזה צביעות.

דמוגרפיה

שברתי את הראש למצוא סיסמה לגגרי. בסוף מצאתי: "הצבע מולדת ותעזוב את הארץ".

"הערבים פרו ורבו ועוד מעט יכסו אותנו לגמרי", אומר מגרש השרים הגדול בכנס היסוד של "מולדת". חוצפה שכזאת. איך הם מעזים לפרות ולרבות במקום להיות עסוקים בבניין הארץ. ואחר כך עוד לחזור הביתה ולזרוק אבנים. מתי יש להם זמן לפרות ולרבות?

הדמוגרפיה היא הבעיה המרכזית של מגרש השרים. הפחד הגדול שלו הוא ש"הם יכסו את כולנו". אבל אין מי שיכסה את הפה של רחבעם כשהוא אומר, בכנס היסוד שלו: "רעיון הטראנספר הוא רעיון שליקי".

ומאמינו באור־יהודה שומעים ומדליקים.
אם גנדי יהיה ראש הממשלה, כהנא יהיה שר החינוך.
ולא ניזדקק לשר חוץ משום שכולנו נהיה בחוץ.
הצבע מולדת ועזוב את הארץ.
מולדת שהמצע שלה הוא לזרוק אזרחים שמולדת, אינה המולדת שלי. "יש לנו בעייה דמוגרפית", אומר רחבעם, הדמוגרף הנאור, "והפתרון האחד והיחידי הוא – "
למה הוא לא אומר "הפתרון הסופי"?
ממה הוא חושש?
למה לא לגמור עם זה ודי?
כנראה שהדמוגרפיה, כמו הפורנוגרפיה, היא עניין של גיאוגרפיה.

ראש טוב

לפני שבועיים ראיינה שרית פוקס, במוסף הזה, את ראש הממשלה שלכם. היא סיפרה שיש לו שתי פנים: פנים ממלכתיות ופנים של דוד. בצילום הוא נראה באמת כמו דוד ממלכתי, או מלך דודי, ויותר מכל הוא נראה כמו הסנדק בסרט "הסנדק". המראיינת מספרת לנו שהוא משווע לפעילות, איש פעולה ללא פעולה, ולמרות זאת – הוא כל הזמן עסוק.

בחשיפה דודית נדירה מגלה הדוד לממלכה: "בכלל, אני יכול לפעמים לא לעשות שום דבר. לחשוב. זה בכלל מותרות שאיני יכול להרשות לעצמי כבר הרבה זמן".

ועכשיו הכל מובן: אין לו זמן לחשוב. לראש הממשלה יש כישורים לא לעשות כלום, אבל אין לו רגע לחשוב, רק לפעול. ואני מבקש מאנשי לשכת רוה"מ: בבקשה, תסדרו לו זמן לחשוב. אני בטוח שתמצאו כמה שעות בסדר־יומו הרחוס, למחשבה. אפילו על חשבון פגישה חשובה עם מחפשי הזהב בנגב או מטגני הברבורים בכנרת.

סדרו לו זמן לא לעשות כלום ולחשוב מה יהיה איתנו פה.

אפשר גם לגייס את העם. אני בטוח שרבים ישמחו לתרום דקות מחשבה לראש הממשלה. משהו בסגנון עץ תחת עץ, או ראש תחת תחת.

או אולי ישכור לו רוה"מ איזה יועץ מחשבתי שמתורגל בחשיבה. שמעון פרס למשל, הכל יודעים שפרס חושב יותר מדי.

או שאולי נשתיל בטקס ממלכתי את ראשו של פרס על גופו חסר המנוחה של שמיר, ואז תתחיל הממשלה הזאת לחשוב. סוף סוף.

ולמות לא תהיה ממשלה.

תיק הנפלנים

יש לי תיק מיוחד עם גזרי עיתונים העוסקים בילדים שנופלים מגגות ומקומות גבוהים ולא קורה להם כלום. תתפלאו כמה חומר מתפרסם בעיתונות היומית בנושא המדהים הזה. בעמודים הפנימיים בדרך כלל, בסמוך לאונס השבועי ולהונאה הכלכלית החודשית מספרים לנו שוב ושוב על ילדים שנופלים ממקומות גבוהים להחריד, וכאילו איזו יד נעלמה תופסת אותם בדרך, והם נוחתים בשלום, כמו חתולים, ומצטלמים עם חיוך רחב לעיתון המפרסם את הנס, ואתה קורא כלא מאמין, ואומר לעצמך: לא הכל שחור.

בכל פעם כשאני מאבד תקווה אני מעלעל לי בתיק הנפלנים שלי ומתעודד. בכל זאת יש גם נסים ונפלאות. לא הכל הרא בעולמנו. וכיו"ב.

הנפילה המדהימה האחרונה שייכת לילד דוד סקה, בן 10, שנפל מקומה שנייה ונחלץ ללא פגע. הנפילה, דרך אגב, ארעה באור־יהודה, כך שאולי תחשבו שהילד נחת על ראשם של שלושה ערבים, וכך ניצל. אבל לא. הוא נפל על הרגליים ויצא בריא ושלם. מלבד דיכאון קל עקב שנת הלימודים הממשמשת ובאה.

עוד נחיתה רכה. עוד גזר עיתון לתיק הנפלנים שלי.

סבא של דוד, דורג'י סקה, אמר לעיתונות בהתרגשות רבה: "אתמול לקחנו את דוד לבית הכנסת והעלינו אותו לתורה. הוא ילד כזה מתוק וחכם. היום אני מתכוון לקנות כבש, לשחוט אותו, ולעשות תאפלה".

יש לי הרבה קטעים כאלה, בתיק הנפלנים העבה שלי, בכל פעם שאיזה ילד ניצל, תמיד איזה כבש משלם על זה בחייו.

הילד ניצל, וישר מכינים את המנגל.

בעיני רוחי אני יכול לראות כבש רואה ילד נושר ממרפסת ומתפלל: "מממהה... רק שלא ינצל... שיפול כמו שצריך...". כי הכבש יודע – אם הילד חי, הוא אוכל אותה.

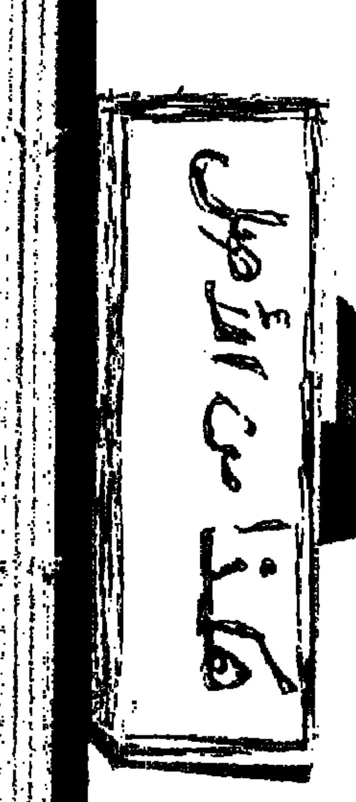
בקצב כזה של נפילות־נס, בקרוב מאוד לא נראה יותר כבשים בשדות. תתארו לכם – כבש נופל ממרפסת, וניצל בנס, והדבר הראשון שהוא עושה זה לחפש איזה ילד כזה מתוק וחכם שאפשר לשחוט אותו ולעשות תאפלה.

בחיאת דורג', מאברוק על הילד, אבל לא חראם על העז?

וכמה כבשים עוד נשארו לכם שם, באור־יהודה?

ובנפילה הבאה, אני מאוד מבקש, אם אתם מוכרחים – תישחטו חסה.

שוקרן.

את שניהם שרפו: את אחי ואת בעלי

נאסים איברהים עאבד (למטה) ואלמנתו סאנה (בצילום הגדול): "מה אני שווה בלי נאסים? כלום. אני ומישהו מת זה אותו דבר. הלוואי הייתי מתה במקומו".

נאסים איברהים עאבד ממחנה הפליטים אל־מוע'זי שברצועה היה בן 26 כשמת מכוויות האש שהבעירה את הצריף באור־יהודה. הוא הותיר אחריו שתי בנות קטנות ואשה בהריון ואמא ושתי אחיות. כולן תלויות בו לפרנסתן. הבטיח לתקן את דוד השמש, אפילו חלם על מכונית. עכשיו הוא איננו. "נשרף", אומרת אמו, "כמו בשר חי". את המשפחה שלו שום ראש עירייה לא בא לבקר. לספר איך זה קרה, שלא לומר מדוע. גם אחי אשתו – סעיד איסמעיל עאבד – נשרף שם איתו. סאנה, האשה, נשארה בלי בעל, בלי אח: "האח הלך, אבל שגם הבעל ימות? זה כבר לא אנושי".

מאת עמי כברי ואבי מורגנשטרן
צילומים: נאור רהב

בכניסה לביתו הדל של נאסים איברהים עאבד, עומד הסבא, סעיד עאבד. פנים חרושי קמטים. עיניים תכולות. לא מוציא הגה מפיו. רק העיניים מדברות. עיניים חכמות. מבט של כאב, חוסר אונים. הוא מושיט בעדינות יד לשלום, נכנס לבית נתמך במקל הליכה. יושב בצד. כאילו מגמד את נוכחותו. מדי פעם מהנהן בראשו. הסובבים אומרים שהוא כמעט לא שומע, אבל מבין. מבין שהנכד שלו איננו. נשרף חי. כשמספרים על נאסים והילדות, איך אהב לשחק איתן, הסבא מזיל דמעה, קטנה, בקושי אפשר להרגיש בה. השקט שלו הוא ניגוד מזעזע לצרחות הכאב של האם. דווקא בשקט משודר הכאב בעוצמה גדולה, יותר מבמלים וצעקות.

נאסים איברהים עאבד היה בן 26 במותו. בחור בריא גוף, עיניים חומות, שיער שחור. הותיר אחריו שתי בנות קטנות ואשה בהריון, חודש שביעי, ואמא ושתי אחיות – כולן תלויות בו לפרנסתן. הבטיח לתקן את דוד השמש, אפילו חלם על מכונית.

שישה ימים נאבק נאסים בכוויות הקשות בכל חלקי גופו. הצריף שישן בו הוצת בקצות שבין ה־8 ל־9 באוגוסט. הרקע למעשה עדיין אינו ברור: לאומני או פלילי. אבל את האמא והאשה זה לא מעניין. "שרפו את הבן שלי כמו בשר חי", הן אומרות בכאב שמדי פעם חודר לתוכו גל של שנאה. ב־15 באוגוסט, בשעת צהריים, נפטר נאסים מהכוויות הקשות בבית החולים תל־השומר.

סאנה איסמעיל עאבד, אשתו של נאסים, מבוגרת ממנו בשנה. ספגה בצהרי אותו יום באוגוסט מכה שניה תוך פחות משבוע: אחיה, סעיד איסמעיל עאבד ונעלה נאסים, שכבו לשנת הלילה הראשון שלהם באור־יהודה ביחד, באותו צריף. כמה דקות אחרי חצות הועלה הצריף באש. נאסים הצליח לצאת בכוחות עצמו. בקושי, הדרך כולו. סעיד לא זכה לעמוד עוד על שתי רגליו. יומיים אחרי שהוצא מהצריף השרוף – מת מפצעיו. סאנה נשארה בלי בעל, בלי אח.

"מה אני יכולה להגיד על דבר כזה", היא בוכה בשקט. "מי יכול לעשות לי דבר כזה? מיז האח מכאן – והבעל מכאן. אין מי שיפרנס אותי. תמיד היו לי לידות קשות. כשילדתי את שתי הבנות הקטנות נאלצו לעשות לי ניתוח קיסרי, פעמיים. אצלנו זה עולה הרבה כסף. עכשיו אני לא יודעת מי ישלם לי את זה" – היא אומרת, מכיסה על בטנה.

סאנה מדברת בלחש, בבכי שלא נפסק, מחזיקה את ואלה או את אלה שניתלות עליה, מבקשות עוד ליטוף, עוד חיבוק. "נאסים היה לי כמו אח, הוא הדוד, הוא החבר, הוא היה כל העולם שלי. מי עוד היה גבר כמוהו. הייתי מעדיפה שאחי ימות ושנאסים יישאר בחיים. האח הלך, אבל שגם הבעל ימות? זה כבר לא אנושי". סאנה מכוסה באלמה. מעבירה יד רכה על

(המשך בעמוד 23)

סאנה: "עוד מעט אלד, בלי נאסים. תמיד הוא היה לידי. כשהיו לי כאבים הוא בא להרגיע. לא היה עוד זוג כמונו. ומה עכשיו?".

סעיד עאבד, סבו של נאסים (בשמאל הצילום), האם חאדרה, האשה סאנה וקרובי משפחה: "מהיום שאתה נולד כתוב הכל".

(המשך מעמוד 21)

פנים. "מה אני שווה בלי נאסים? כלום. אני ומישהו עם זה אותו דבר. מה נשאר לי עכשיו? הלוואי הייתי מתה במקומו. הלוואי".

בית משפחת אל עאבד נמצא במחנה הפליטים אל־מועזי ברצועת עזה. חצי שעה ממחסום ארז, הגבול הבלתי־רשמי החדש של ישראל. אל־מועזי נחשב אחד המחנות השקטים בעזה. הוא שוכן כמה מאות מטרים ממחנה הפליטים אל־ברוג', הבעייתי כל־כך, שהכניסה אליו נחסמה בערימות עפר. אין בא ואין יוצא.

בשבוע שאחרי ההצתה באור־יהודה נכתב באחד העיתונים שמשפחת אל עאבד, "משפחה מוכרת ועשירה בעזה", שלחה את נאסים לעבוד בתל־אביב "כדי שלא יקח חלק באינתיפאדה". מעין ניחוח של ואנת אמא פולניה עלתה מבין השורות. הבן המוכשר מורחק מהמהומות – לטובתו, למען עתידו. בכניסה למחנה, ברחוב הראשי של אל־מועזי, מעורר זכר המלים ההן גיחוך ציני, כמעט מקברי. "משפחה מוכרת ועשירה" לא היתה מתקרבת לכאן. ערימות אשפה בצידי הכביש, גם במרכזו, סימני שריפת צמיגים וכמובן – הסיסמאות הצפופות והמלוכלכות, צרות, שונות, תעלות ביוב פתוחות משני צידיהן. מחנה פליטים. כליכו רגל סוכנות הסעד והתעסוקה של האו"ם (אונר"א). ידידי המהפכה.

האוויר של עזה מהול כל העת בעשן. העשן לא מניח לשכוח מהי שיגרת הימים באיזור. הקירות מטויחים, על הכביש סימני שריפות שעובו. מבטי הבחורים שיושבים על שפת המדרכה השבורה מערבים שנאה בפחד.

התנועה בכבישי הרצועה עם מספר זיהוי צהוב למכונית היא חוויה קרבית ממש. בדרך לאל־מועזי חולפת מולנו מכונית מסחרית עם מספר ישראלי. הדלת הצדדית פתוחה לרווחה, קנה רובה מציץ מתוכה. מה שנקרא "נסיעה מאובטחת". נוסטלגיה מרירה מחזירת תמונות מימי לבנון.

בחצר הפנימית בבית נאסים עאבד יושבות הנשים לארוחת צהריים. בית עלוב, קירות חשופים, לול תרנגולות מאולתר מול המטבח שהוא גם חדר השינה של האם. בתוך דקות אחדות נהפך הביקור שלנו ל"אירוע" בהשתתפות כמחצית מתושבי המחנה. מותו של נאסים הפך את הבית למקור של אי־שקט. הנערים המתגודדים בסימטאות נטלו לעצמם חלק מהכאב על הרצח הנורא – ויצאו לרחובות. המשפחה לא בהכרח אהבה את זה. "ההתפרעויות היקשו עלינו", מודה בן־דודו של נאסים, נאהד עאבד. "ההשתוללויות במחנה הכניסו את הצבא לתמונה והמשפחה האבלה לא נהנתה מנוח, בלשון המעטה.

"הוא היה בחור טוב. לא עשה לאף אחד צרות", מיללת אימו של נאסים, חאדרה עאבד. "מוש חאראם? לא חבל? המשפט הזה נזרק לחלל האוויר הטעון בכל כמה דקות. האם אשה נמוכה, מלאה, שיער אסוף במטפחת, רגליים יחפות. את הפרקים הנרגשים בדבריה היא מלווה בהרבה תנועות ידיים. לא נעים להביט בעיניה. "הוא לא שתה, לא עישן, לא שיחק קלפים. היה אבא טוב לילדים שלו. תמיד שיחק עם הילדים האחרים במחנה כאילו שגם הם הילדים שלו. כשהיה בא הביתה תמיד הביא איזה צעצוע לבנות שלו. מעולם לא נתתי לו להסתובב בחוץ. כשהתחילה האינתיפאדה – אמרתי לו 'אני אלך לעבוד'. שלא יקרה לו כלום. הייתי יוצאת מהבית מוקדם בבוקר ונועלת אחרי את הדלת, שלא יעז לצאת. שלושה חודשים החזקתי אותו בבית, פחדתי שמשהו יקרה לבן היחיד שלי. הרווחתי 15 שקל ביום. עבדתי בקטיף של תפוזים ועגבניות. הייתי יוצאת בחמש בבוקר וחוזרת בחמש בערב. עכשיו הוא איננו. מוש חאראם?"

כשהמצלמה נשלפת בפעם הראשונה פורצת האם בזעקות, קורעת את שימלתה. רגע של מבוכה. הגברים עטים עליה להרגיעה. "צריך שייראו איך אמא שלו נראית", הם מסבירים. מתנצלים.

"אבא של נאסים עזב אותו בגיל ארבע", מספרת חאדרה עאבד. "נסע למצרים. לא שמענו ממנו מאז. אחות אחת שלו היתה אז בת שנתיים והשניה בת חצי שנה. אני יצאתי לעבוד, לפרנס את המשפחה". את הלימודים של נאסים מימנה האם כשעבדה בקטיף. "היעד היה לאפשר לבן להגיע לתעודת הבגרות. "היה תלמיד טוב. למד במגמה הומנית". כשגמר את בחינות הבגרות חשב נאסים להמשיך ללמוד באוניברסיטה במצרים, אבל לא היה לו כסף לממן את הלימודים. הוא יצא לעבוד. בתחילה בחנות בשר בחולון, אחר־כך בקטיף בפרדסים, ולפני חמש שנים אצל הקבלן שהעסיק אותו בפרוייקט האחרון של חייו, מרכז תרבות נוער וספורט באור־יהודה.

עכשיו חוזרים לתמונות האחרונות. מדי פעם הרצף נשבר. "זה היה בסך־הכל הלילה הראשון שלו באור־יהודה", מספר בן־דודו של נאסים, נאהד עאבד. "הוא עבד עם אותו קבלן לפני כן, אבל בחולון. אמא שלו לא ידעה שהוא עבר לעבוד באור־יהודה".

אמא של נאסים לא יודעת אפילו איפה זה אור־יהודה. לא יודעת איך בכלל מגיעים לשם. היא תזכור את השם העברי פשוט כי לא תוכל לשכוח, והיא לא תהיה היחידה שתזכור. השם הזה ייחרט בתודעה הקולקטיבית, בהיסטוריית החיכוך שבין שני העמים, לצד עפולה ומעלות.

בשבוע שלאחר המוות הנורא באור־יהודה תססו הסיפורים בעיתונים. במשטרה עוד התחבטו לגבי הרקע להצתה, אבל העיתונות היתה גדושה בסיפורי תיעוב של ערבים באור־יהודה: ציטוטים מפי תושבים מקומיים, שהנוכחות הערבית – במטבחי המסעדות ובאתרי הבניין ביום ובצריפים בלילות – נטלה את שלוותם. מי שחיפש – התקשה לגלות ברכרים שפורסמו נימת חרטה או חמלה. אולי חיכו המתונים עד יעבור זעם. החובש הצעיר שרץ באותו לילה להציל את שלושת הפועלים שנשרפו בשנתם – נעלם תחת ערימות שנאה. גם נסיעתו של ראש עיריית אור־יהודה, יצחק בוכובזה, לנחם את האבלים ברצועת עזה, חיכתה כמעט שבועיים.

בין מחנה הפליטים אל־מועזי לאור־יהודה חוצצת חומה ענקית של דעות קדומות, של האש ברחובות הרצועה, של "הישראלי הרע" כפי שהם שם מציירים לעצמם. מהתמונה האמיתית של מה שקרה באותו לילה באור־יהודה מגיע לבית משפחת אל עאבד רק זרזיף דקיק, מעוות, של מידע. "עד עכשיו אני לא יודעת איך הבן שלי מת", מייבבת האם. "לא בא לפה אף אחד להסביר לי מה קרה בלילה ההוא". לא בא הקבלן שהעסיק את נאסים, לא באו מהמשטרה להציג תמונת מצב ערכנית. כלום.

שמעתם שהיה שם חייל, חובש, שרץ להציל אותם כשהצריף בער?

חאדרה עאבד: "כן, שמענו על זה משהו. שמענו שכשהוא פתח את הדלת, נאסים היה היחיד שיצא על שתי רגליו מהצריף. שמעתי שהבן שלי שכב שעתיים על הכביש ליד הצריף עד שפינו אותו. אני רוצה שיבוא החובש הזה לספר לי מה היה שם. אולי שיבוא גם הבעל־בית של נאסים. אני רוצה לדעת".

הבשורה על שריפת הצריף הגיעה לבית משפחת אל עאבד כמעט במקרה. אחד מחבריו של נאסים, פועל העובד איתו אצל אותו קבלן, היה אמור גם הוא לישון בליל האסון בצריף באור־יהודה. ברקה האחרונה החליט הקבלן להעביר אותו לחולון, למשימה אחרת. בבוקר, כאשר איחר מעסיקו להגיע, צלצל אותו חבר לקבלן ושאל מה קרה. "אל תשאל", ענה לו הקבלן, "בלילה שרפו את הצריף ונאסים, סעיד ותאליל נשרפו".

החבר מיהר עם הבשורה המרה לביתו של נאסים. כבר לאחר מספר שעות היו שתי מכוניות בדרכן מעזה לביה"ח בתל־השומר. אמו של נאסים לא זכתה לראות את בנה מאז יום שבת, כשעזב לתל־אביב, לעבודה. כשהגיעה לביה"ח בתל־השומר, היא מספרת, סירבו אנשי הצוות הרפואי להניח לה לראות את בנה. "כנראה המצב שלו היה כל־כך קשה שלא רצו שהיא תראה אותו ככה", מגרב נאהד עאבד הסבר מבין. רק לאחר מבני הרודים הותר להכנס. נאסים, שרוף מכף רגל עד ראש, שכב עטוף כולו בתחבושות. רק זוג עיניים כבויות נצבצו מתוך הלבן. בן־הדוד ניסה להרגיע את האם ואמר לה שהמצב בסדר. ביום שישי הם חזרו לבית־העלים. ישבו וחיכו. אף אחד לא ניגש להסביר. בסוף ניגשה אחות ומלמלה "רק אלוהים יעזור". אבל שום דבר לא עזר. מי שהצית את הצריף דאג שהוא יהיה סגור היטב. מה שנשרף, נשרף עד הסוף.

ביום שני, כשנאסים נפטר, היתה עזה בעוצר: "ב־12 בלילה באו כמה אנשים מהצבא", מספרת האם,

(המשך בעמוד הבא)

תאדרה, אמו של נאסים ושתי בנותיו. לומדות לעשות "וי" באצבעות.

האם: "שמעתי שהבן שלי שכב שעתיים על הכביש ליד הצריף עד שפינו אותו. אני רוצה שיבוא החובש הזה לספר לי מה היה שם. אני רוצה לדעת".

(המשך מהעמוד הקודם)

"דפקו עם מקלות על הדלת ואחרי שפתחנו להם שאלו – 'של מי הבית הזה'. אמרתי להם: של נאסים עאבד. אמרו לי: 'יש כאן איזה גבר מבוגר'? אמרתי להם שהבן דוד שלי כאן. אמרו לי: 'תגידי לו שיבוא איתנו למוכתר'. הבן־דוד שלי נסע איתם לדיר־אל־בלח ושם אמרו לו: 'נאסים מת'".

הלווייתו של נאסים, הרוג בפיגוע בישראל, נערכה עוד באותו לילה לאחר חצות. אירוע כזה יכול תוך שניות לעבור לפסים של פורקן יצרים לאומני, ולכן צה"ל אינו מתיר ללוויות כאלה להיות המוניות. גם החשיכה היא גורם מרסן. אמו של נאסים אומרת שהצבא הודיע לה שבהלוויה ישתתפו רק שבעה אנשים, מחוג המשפחה המצומצמת בלבד. "נהוג אצלנו לרחוץ את המת לפני שלוקחים אותו לבית־הקברות. הצבא לא התיר לנו לעשות את זה. רק בבית־הקברות הירשו לנו לרחוץ אותו. כל האיזור היה מוקף חיילים. אני חושבת שהיו שם איזה 300". הכל נעשה מהר. הלוקסוס של לווייה משתפכת ורגשנית אינו בשביל מי שיקיריהם נהרגו בנסיבות המוגדרות בטחוניות או לאומניות.

בהלווייה האם התחילה לבכות. אחר־כך באו צרחות הכאב. החיילים הבהירו לה שאסור לה לצעוק, ושאם תמשיך – הבן לא יקבר. האם אמרה להם: זו זכותי, זה הילד שלי. לטענתה היא נלקחה מהמקום. פחדו שתשלהב יצרים. יצרי השבעה שהורשו להיות נוכחים. גם הסבא בן ה־80 ביקש להיות שותף לדרכו האחרונה של הנכד. בצה"ל סרבו.

בן־הדוד, נאהר עאבד, בשנות ה־20 לחייו, ניסה אף הוא לעמוד על זכותו להיות בהלוויה של נאסים. "תפסו אותי בבית שלי ולא נתנו לי לצאת. כשהתחלתי להשתולל, זרקו לי רימוני עשן בחצר, על האשה והילדים. לא יכולתי לעשות כלום. אני לבד מול עשרות חיילים". כל חיכוך, כל מגע שיש בו התנגדות לצבא, הוא מלחמה קטנה אצל תושבי הרצועה שלאחר האינתיפאדה. זו גם הסיבה שהם מתארים כל סצינה כזו באורח הדרמטי ביותר, כשמשפט כמו "תפס אותי חייל – הוא יש לו נשק ולי יש רק שתי ידיים – אז מה יכולתי לעשות", קונה לו מקום בארגון הגבורה.

והאם עדיין מספרת על בנה. "בחור עדין. אהב להיות עם הילדים. היה חוזר ביום חמישי בלילה, משחק עם הילדות, מביא להן קצת מתנות מתל־אביב. כל הזמן עם האשה והילדים. מהבית היה יוצא רק להתפלל. הוא לא התעסק עם האינתיפדה. רצה להביא כסף כי היה בחובות. עכשיו מי ישלם את החובות? מיז מוש תאראבו?"

ביקורו של יצחק בוטבוזה ראש עיריית אור־יהודה ברצועה עורר מהומה תקשורתית רבה. צבא של עיתונאים זרים ומקומיים, צלמים ומלווים קידם את פניו וליווה אותו אל בית משפחתו האבלה של חאליל אל עבדאללה. בסמטה בה שוכן בית משפחת אל עאבד באל־מועזי – כאילו כלום. לכאן הסולחה לא הגיעה.

"לא היה אצלנו אף עיתונאי לפניכם, אפילו לא צילצלו", הם אומרים. משפחת אל עאבד קיבלה ביום שלפני הביקור טלפון מהמימשל בחאן־יונס: ראש עיריית אור־יהודה, אמר הקול הצבאי מהצד השני, יבקר מחר בעזה, הוא מבקש לראות אתכם. תבואו אם אתם מעוניינים. חד וחלק. שיחת הטלפון אפילו לא עוררה ויכוח בבית. נשארו בבית. עם הכאב והשנאה.

אתם לא מעוניינים לראות אותו?

נאהר בכעס: "אני לא רוצה לראות אותו, שלא יבוא לפה". האם, תאררה, מתפרצת לדבריו: "אני רוצה לראות אותו. אני רוצה לשאול אותו למה רצחו לי את הבן? הוא אף פעם לא עשה צרות. מי ידאג עכשיו לבנות הקטנות שלו? מי יפרנס אותי ואת שתי האחיות של נאסים? מי?"

וכואב להם שאף אחד לא מתעניין. שאף אחד לא מציע עזרה. רוצים שמישהו מהמימשל יגיד, יספר את כל האמת. אבל את הכפפה האנושית הזו אין מי שירים, ומשפחת אל עאבד ממורמרת, מבקשת נקמה. כך צומחים כאן הזרעים הרעים.

סאנה אסמעיל, האשה: "אם אני תופסת את מי שעשה את זה, אני שוחטת אותם ואת הילדים שלהם. לא משאירה בהם נשמה". ואחר־כך מביאים את הילדות שיצטלמו בתנועת הנצחון המפורסמת. ילדות בנות שנתיים ושלוש, כבר מגוייסות. גם האמא לא נשארת חייבת: "אם אני רואה את מי שעשה את זה, אם אני תופסת אותו – אני מורידה לו את הראש", היא צועקת, מעבירה יד עצבנית על צווארה, מבטיחה לשחוט, ואז נושכת את ידה כשהזעקה הבאה ניצבת שוב בפתח. הנשים מסביב משפילות מבט.

"אני חוזר בשבוע הבא לעבוד", אומר נאהר עאבד, "אני הולך לעבוד באור־יהודה ואני נשבע לך שאני אחפש את מי שעשה את זה. אני אשאל ואתעניין, עד שאמצא. אני לא מפחד מאף אחד. מה יש לי לפחד?"

נאהר כבר לא ילד. מעט צעיר מנאסים, עכשיו הוא נדחק בעל כורחו למרכז הבמה. ביום שבו נפטר נאסים, אחרי מותו של סעיד, החלו העיניים הרעבות לפנות אליו. משפחת אל עאבד, מספרת האמא, אף פעם לא ידעה רעב. עכשיו הם על הגבול. נשארו בלי מפרנס. והימים ימים קשים. בכל הרצועה. "מה אעשה", שואל־אומר בן־דודו של נאסים, "יש לי אשה וילדים להאכיל בבית ואני יודע שגם כאן, בלי להגיד לי את זה, מצפים שאעזור קצת במשהו. אבל אין לי במה".

"תראה כמה שהן יפות", אומר מישהו בחדר ומצביע על הילדות של נאסים. שתי בלונדיות קטנות. עיניים שחורות, עגולות. הן לא יודעות ממה אבא מת. "לא רצינו להגיד להן: הן קטנות מדי". אבל אפילו הן כבר יודעות שאם יוולד להן אח, הוא ייקרא על שם אבא שאיננו. נאסים דווקא רצה בן, וכבר הכין שם – מוחמד. אבל הנסיבות השתנו. עכשיו מתפללים כל בני המישפחה שיהיה בן וינציח את שמו.

בית משפחת אל עאבד, מספרים יושביו, היה נקי מפוליטיקה. מעגל האלימות שאב אותם לתוכו. עכשיו מנסים גם הם את כוחם בניין נאיבי בשאלה "מה יהיה?". נאהר, הבן־דוד: "קחו אתם את האדמה שלכם, תנו לנו את שלנו, ונעזוב אחד את השני בשקט".

חשבתם במשך השבועיים האלה גם על ישראלים שבן הצטערו לשמוע על מה שקרה בצריף?

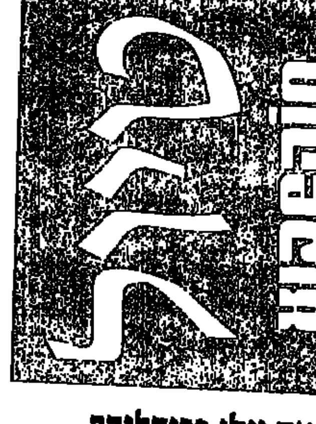
נאהר: "מה אגיד, אנחנו מעריכים את זה שיש ישראלים שכואב להם המקרה. אבל זה לא מספיק לנו. אנחנו צריכים עוד הרבה יותר אנשים שיורהו איתנו ויתחילו לעזור לנו. היינו רוצים שהחובש שהוציא אותם מהצריף יבוא לפה".

הכל מאלוהים, אומרים המוסלמים המאמינים. "מהיום שאתה נולד כתוב הכל. איך יהיו החיים שלך ואיך תמות", אומרת האם. אבל זה לא משכך את הכאב. "איך אסתובב עכשיו במחנה", היא בוכה האם. "איך ארגיש כשאצא מהבית ואראה בחורים בריאים בגיל של נאסים משחקים כדורגל בפינה שהוא שיחק בה?" והאשה מוסיפה: "אתמול ישבתי בחוץ ועברו חברים של נאסים. ברחתי הביתה ובכיתי. עוד מעט אני אלד, בלי נאסים. תמיד הוא היה לידי. כשהיו לי קצת כאבים, הוא היה בא להרגיע. לא היה עוד זוג כמונו. ומה עכשיו?". הרבה שאלות, מעט מאוד תשובות.

כשאנחנו יוצאים הצעירים בחוץ נקהלים סביב המכונית. בצפיפות בסימטאות אנחנו לא זזים מטר בלי המלווה, בן המשפחה. "אתם רואים", הוא אומר, בלי להסתיר נימה של גאווה, "אתם מפחדים בעזה, אנחנו מפחדים בתל־אביב".

בדרך חזרה עולה תמונה מתוך סיפור של סאנה איסמעיל עאבד, אלמנתו של נאסים: "הבת אלה מחזיקה אבנים ובאה לסבתא להראות לה שיום אחד היא תזרוק אבנים על החיילים 'כי הם שרפו את אבא שלי'". וברדיו שרים משפטים נאיוויים, זכר לתקופת ילדי הפרחים: "וסימפטיה זה מה שאנחנו צריכים, חברים. וסימפטיה זה מה שאנחנו צריכים, כי אין מספיק אהבה לכולם". אם יש, היא מתחבאה. איפשהו.

עמי כברי ואבי מורגנשטרן

מאת נילי פרידלנדר
צילומים יגאל אשוח

בית הראשונים בכפר גלעדי

80. ובכפר גלעדי הייתם?

קסם של מקום, בסוף קיץ ובסתיו. לתפוש שלווה על הדשא של בית ההארחה, תחת ארז־לבנון שהבולבולים מתארגנים עליו ללינה, שעה לפני השקיעה. מבט מהגבעה שעליה יו־שב כפר גלעדי, קיבוץ בן 72, שהקימו אנשי "השומר", ארגון ההגנה העברי הראשון שנוסד ב־1907 בפלשתינה־ארץ ישראל. גם בסוף הקיץ קריר כאן, והאור של שעות אחר הצהריים המאוחרות צו־בע בזהב את עמק החולה, הגולן, והחר־מון.

מבט מהגבעה על מטולה ונחל עיון, על המטעים והשדות והקוצרים. על ההר דולקים האורות של מישגב עם. האוויר קריר ורענן ומרגישים טוב אחרי השחיה בבריכה שיושבת על הנוף הזה.

אילו היה מקום כזה בשוויץ, כבר היינו קוראים עליו סיפורים ונפלאות במדורי התיירות. אבל זה שלנו, כאן קרוב. וכל אורחי בית ההארחה מוזמנים גם לחתר־ם בקיבוץ. נכון שהבארמן הוא לא הכי מקצועי ומשופשף, אבל הוא קיבוצניק ותיק ומנהל בכיר במוסד כלכלי. זה לא סתם מלון ברמה גבוהה עם ארוחות טו־בות, אלא קיבוץ שמתארחים בו, וגם יוצאים ממנו לטיולים בשמורות הטבע על פלגי המים, בקירבת מקום. בידור ומופע מעיל יש כאן, למי שרוצה, כל חי־ים. הפיזור של המיבנים, הדשאים הרח־בים והנוי הנהדר מאפשרים גם לתפוש ריחוק וניקוי ראש.

● קצת היסטוריה

לא צריך מצפן ומפה כדי להגיע לכפר גלעדי. נוסעים צפונה מקרית שמונה, חוצים את צומת גיבור (המצודות) ואח־רי קילומטרים אחדים, הפניה השלישית שמאלה היא לכפר גלעדי. הפניות הקודמות הן לחצר תל חי ולבית הקב־רות של "השומר", עם פסל האריה השו־אג.

עשרת המייסדים של כפר גלעדי עלו לגבעה הזאת בשנת 1916, בזמן מלחמת העולם הראשונה, תקופת השלטון התורכי בארץ. מי שעזר להם היה חיים מרגליות־קלווריסקי מפקידי הברון שק־נה את אדמות המקום. הוא נתן להם צריף עץ ישן, וישראל גלעדי בחר את הגבעה שעליה יהיו מגיני הגליל, אנשי "השומר", רואים ולא נראים. ישראל גלעדי נפטר כעבור שנתיים, והישוב נק־רא על שמו. משפחתו הענפה חיה בו, ונינו, אמנון גלעדי, הראה לנו את הס־ליק המפורסם, מחסן הסתר של נשק ההגנה שהביקור בו הוא אטרקציה מיוחדת.

נחזור להיסטוריה: ב־1920, אחרי נפילת תל חי, נעזבה גם הגבעה ואחרי עשרה חודשים חזרו לכאן 25 גברים ונשים שהקימו את הקיבוץ, אליו הצטרפו מאז גרעינים נוספים של חלוצים צעירים. כי־שוב ספר עם מסורת בדלנית של מעור־בות בטחונית מאז ימי "השומר", מילא כפר גלעדי תפקיד מיוחד בהגנה ובבט־חון האיזורי.

בזמן שלטון המנדט הבריטי הבריחו אנשי הקיבוץ כ־8000 עולים יהודים מארצות ערב ומאירופה שנכנסו לארץ ישראל דרך לבנון. כיום חיים בקיבוץ כ־730 איש, והסיור שעושים כאן הוא בקיבוץ, בבית "השומר" (מוזיאון צה"ל) ובבית הקברות שבו נחים חלוצים ראַ־שונים ואנשים סוערים כמו מניה וישר־אל שוחט, שעלילות חייהם שימשו ועוד ישמשו חומר מרתק לספרים ולסר־טים.

בואו לכפר גלעדי, כפר גלילי מיוחד שבו דמויות מההיסטוריה הם אנשים. מס־לול הסיור בקיבוץ שאורך שעה, שעה וחצי, הוא מבית הראשונים עד בית "השומר".

● הסיור בקיבוץ

ליד בית ההארחה יש בנין ישן מאבני בזלת, טובל בערוגות גרניום. זהו בית הראשונים שניבנה ב־1918־1921, ושי־מש בית מרכזי במשך שנים רבות. יש בו תצוגה של חפצים וכלים מן ההתחלה. דגם ופהפה של הקיבוץ ושנות העש־רים, צילומי המשפחות הראשונות ואר־כיון הקיבוץ.

מכאן הולכים אל גן הפסלים, ליד חדר האוכל. הגן נמצא מתחת לחלון חדרו של חבר הקיבוץ אסף בן צבי, שעיסוקו פיצוצים במחצבת כפר גלעדי. כל הפסל־ים והאבנים הובאו לכאן מהמחצבה.

בקשו לראות את הפסלים בחצרו של יוסף מלמוד, מן הוותיקים. מעניין. הש־ביל מוליך אל חדר האוכל החדש המש־מש גם כאולם למסיבות הגדולות והמ־פורסמות של כפר גלעדי. מיבנה מודרני יפה, שיכול לשמש גם כמיקלט, על גבול הלבנון.

אחת האגדות המודרניות של כפר גלעדי מספרת על משפחה עולה מקנדה, שה־גיעה לקיבוץ לפני חמש עשרה שנה עם חמישה ילדים ופסנתר. את הפסנתר הג־דול לא הצליחו להעביר בדלת הצרה־של הדירה. כאן באה לעזרתם פצצת קטיושה שעשתה חור בגג והקיבוצני־קים הגיעו מהר עם מלגזה והעבירו את הפסנתר דרך הגג לדירה. אחר כך סתמו את החור ועכשיו כבר אי אפשר להוציא משם את הפסנתר!

● הסמוי מן העין

כאן מגיעים גם לבנין "הסליק" המפור־סם שהביקור בו בתיאום מראש. המבק־רים מתבקשים לחוש איפה החביאו את הנשק ואיפה נמצא המיכסה למרתף הס־מוי מן העין. מכאן ממשיכים אל חדר האוכל הישן שמשמש בחלקו ספריה, וחלקו השני כאולם ספורט, שמנוהל בי־די רות אבלס־פלד, בת המשק שהיתה בזמנו נדיה קומנצ'י הישראלית ויצגה את ישראל באולימפיאדה ברומא.

מגיעים לצומת דרכים: הדרך שהולכת מצפון לדרום, מבית ההארחה עד לבית השומר. והשניה שמתחילה בשער המ־שק ונגמרת בגדר המערבית. מכאן צו־פים מערבה אל מישגב עם ולבנון, וממ־שיכים ישר לבית "השומר".

● בית "השומר"

מוזיאון של צה"ל, שבו עדיין אפשר לפ־גוש את בני "השומר" באופן אישי. מו־זיאון מרתק עם צילומים וסרטים על תולדות "השומר", תלבושותיהם הער־ביות, קישוטי הסוסה והנשק הישן. לפ־גוש גיבורי ילדות ונעורים וחתיכת היס־טוריה חיה של הארץ.

ואולי תפגשו בו גם מדריך מוצק ולבן שיער – יצחק חנקין, בנו של הצייד העברי הראשון, יחזקאל חנקין, ובעצמו מגיבורי הארץ שנקם את רצח אביו המאמץ, אלכסנדר זייד, והרג את רוצ־חו, לפי מינהגי נקמת הדם של ערביי הארץ.

מי שמעוניין, יכול לסייר גם בבתי היל־דים והנוער ולהבדיל, ברפת המפורסמת של כפר גלעדי. לראות איך חולבים פרות בשיטה מודרנית, כשהן עולות לפי התור על קרוסלה ענקית שמסתוב־בת כל הזמן...

מומלץ לסיים את הסיור בכפר גלעדי בבית הקברות, שם נמצאת אנדרטת האריה השואג וקבורים מגיני תל חי. ואחר כך לרדת אל חצר תל חי.

והכי טוב לשלב את הסיורים האלה עם לינה ואירוח בבית ההארחה של כפר גלעדי. תיאומים בטלפון 06־941414. מני גייפרמן, מנהל השיווק, שהכין לנו את הסיור הזה, מבטיח עוד הרבה פעיל־ויות לנופשים בכפר גלעדי וגם סיורים מודרכים בכל השפות: אנגלית, ספר־דית, הולנדית ועברית.

בגן הפסלים ליד חדר האוכל

סדרת טיפוח מדעית שמפו וקונדישינר לשיער

תני חיים לשיערך WELLA בלזם

את מכירה את שיערך, את זוכרת אותו מתקופות אחרות, ואת יודעת:
הוא יכול להראות טוב יותר!
סידרת הטיפוח **וולה בלזם** מחזירה את החיים לשיערך. את חופפת את השיער עם **וולה בלזם** שמפו ומשלימה עם **וולה בלזם** קונדישינר, והתוצאה נהדרת: הברק, הרכות, הגמישות והניתוח שאת אוהבת - הכל חוזר, וההרגשה לגמרי אחרת.

וולה בלזם שמפו וקונדישינר פותחו במעבדות המשוכללות ביותר של וולה בגרמניה.
הם מבוססים על חומרים וצמחים טבעיים ולכן מתאימים גם לחפיפה יום-יומית.
וולה בלזם שמפו וקונדישינר מעניקים לשיערך את הטיפול הנחוץ לו ומחזירים אותו למצבו הקודם, המקורי.
תני חיים חדשים לשיערך עם **וולה בלזם**, מוצרים לטיפוח השיער המפורסמים בעולם כולו!

שמפו וקונדישינר
בתוספת היפריקום
לשיער שמן

שמפו וקונדישינר
בתוספת ארניקה
לשיער יבש, צבוע
או מסולסל

שמפו וקונדישינר
בתוספת רוזמרין
לשיער רגיל

ג'בליה, החיים בזבל

מחנה הפליטים ג'בליה. שני ק"מ רבועים ו־55 אלף איש שחיים בצפיפות מדהימה, בסרחון, בזוהמה. כאן האינתיפאדה לא מתה, אפילו אינה דועכת. ביוב שזורם ברחובות, ילדים שמשחקים בין ערימות אשפה, "תעודות מסכנות" של אונר"א. בקבוקי תבערה ואבנים שמתעופפות ברייקנות הולכת וגוברת, מטעני צד וחיילי מילואים מטורטרים. אחרי שירות מילואים שלישי תוך 9 חדשים עולה לפתע התשוקה הבלתי־מוסברת להרביץ בכל הכוח בנער שמיידה אבנים או מפר עוצר. וסימני השאלה מתחדדים, תחושת הריקנות גוברת, ובסימטאות ממשיכה לרחוש שינאה. שום דבר לא השתנה, רק יותר חם.

מאת אורי גינוסר

מאבק בסמטאות ג'בליה: המכות הן במקום מורקו, שמלווה בשכנוע שכך צריך לעשות. צילום: גאמא

גוקרם מוקדם בבוקר, כשבתל אביב רק מחלקי העיתונים מקיצים משנתם, כבר מרעימים המסגרים במחנה הפליטים ג'בליה כרצועת עזה. הרבה מסגרים יש שם, כמעט ליד כל רובע, וצריך לישון באמת חזק כדי להמשיך ולישון בשלווה. בסתם יום של חול משדר המואזין את ה"אללה הוא אכבר" שלו והקריאה המסורתית מלווה את המוני הפועלים היוצאים לעבודה. בעוד יום של שביתה והפרות סדר יכולים הרמקולים הענקיים להחדיר בין שורות התפילה גם כמה משפטי הסתה שיבשרו על העתיד להתרחש במהלך היום.

קצת אחרי 5.30 בבוקר, כשהעיתון עולה לשולחן יחד עם הקפה הראשון של הבוקר אצל החרוצים משכימי הקום בתל־אביב, אפשר כבר למצוא ברחובי המחנה צמיגים בוערים ראשונים. אחריהם יבואו האבנים מהסמטאות, אחריהן המוני בני הנוער בתהלוכות מסודרות עם דגלים וקריאות קרב. לעיתים ירשו לעצמם המתפרעים עוד שעת שינה "מתפנקת" והתסריט יחל רק בשבע או שמונה, כשכביש גזה כבר פקוק במכוניות העושות דרכן אל העיר.

כך או כך, הצבא שדרוך ומוכן לאירועים יזעק, כדרכו, לרדוף אחריהם. מטוס סיור קל שמרחף ממעל ומסייע לאחרונה לחיילים הרגליים, יכוון כל העת את הכוחות מרובע לרובע, מהתקהלות להתקהלות באותו נוהל מוכר ומעייף כל כך של אבן מול גז וגומי. שר הבטחון ועוד קצינים בכירים התעקשו בשבועות האחרונים לטעת את הרושם שהאינתיפאדה דועכת. נכון. בהתפרעויות נוטלים עכשיו חלק רק כמה מאות בני נוער. אמנם בג'בליה, למי שאינו יודע, כבר ידע המאחז של צה"ל התקפה של 12 אלף איש, אבל גם כמה מאות מתפרעים מספיקים כדי להעסיק הרבה חיילים, ולאלץ פעם אחר פעם את מי שמקבל החלטות להטיל שוב עוצר על המחנה אחרי כמה שעות של התכתשות.

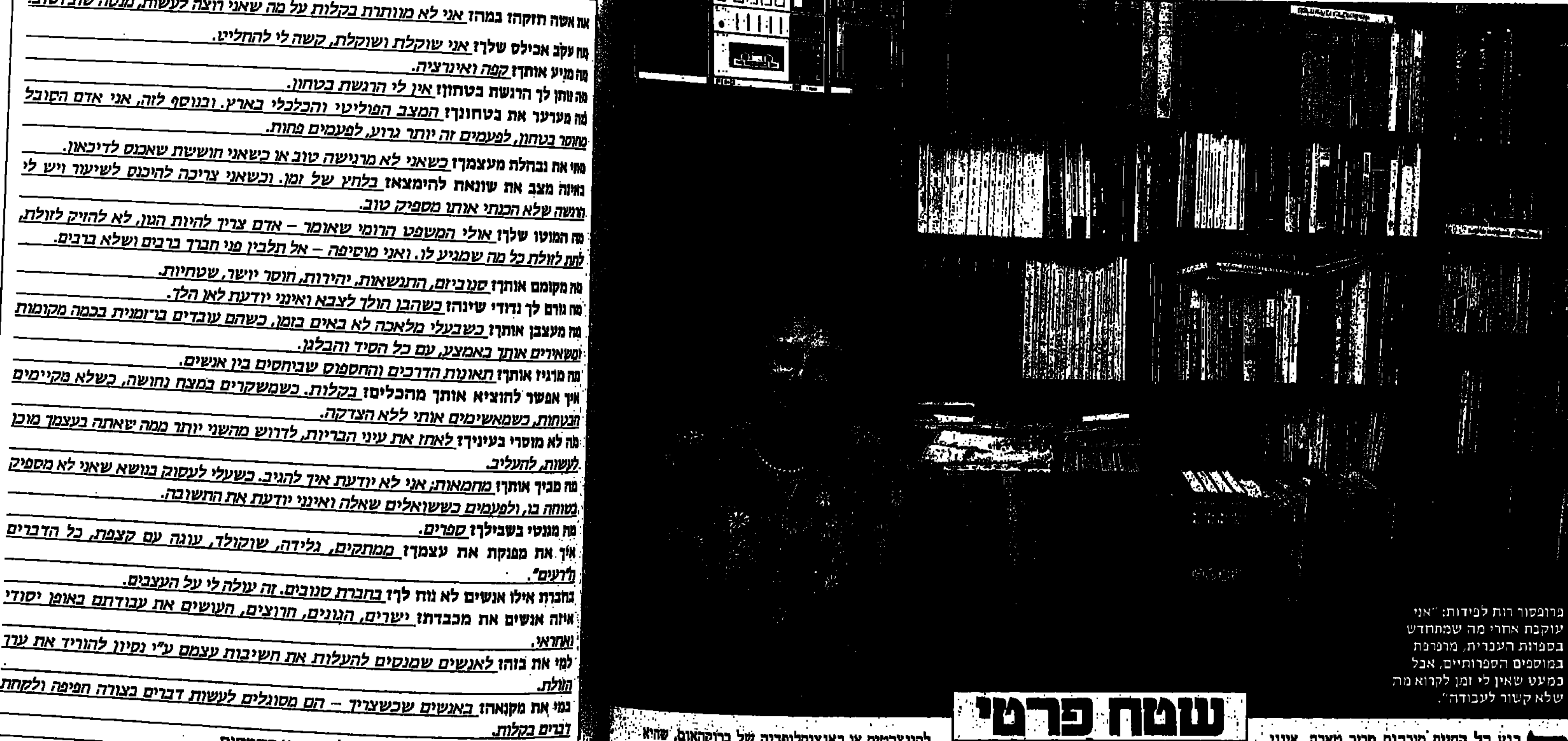
ג'בליה שהתה בתקופה האחרונה ימים רבים תחת עוצר, עוד לפני הסגר שהוטל על כל הרצועה, ועוצר הרי אינו מבטא רגיעה. נכון בשבועות האחרונים שומעים הרבה גם על מחנה שאטי שליד הים, קצת על אל בורג', אבל האינתיפאדה, מודל קיץ 1988, צומחת כאן מתוך הסמטאות של ג'בליה, המקום ממנו יצאה אש ההתקוממות.

אם ג'בליה היא ברומטר שלפיו בוחנים את הדברים ואליו נושאים את העיניים, האינתיפאדה לא מתה וגם אינה דועכת. זריקת בקבוק התבערה וההתפרעות בכלא קציעות החזירו את השטחים אל העמודים הראשונים והבהירו את הדברים.

ההמונים, אלפים של אנשים, אולי עייפים, ויתכן שקצת מיואשים מכך שחודשים ארוכים של התקוממות לא העלו דבר בעצם; אבל גרעין קשוח של מאות ואלפי בני נוער בגיל העשרה מובל על ידי מסיתים מבוגרים מעט יותר, ממשיך לכוון את העניינים כפי צרכיו ואין דרך חזרה. לא יכולה להיות. מי שלמד כבר שאין לפחד מחייל שאינו יורה, מי שיודע שהעונש על הפרת עוצר הוא לכל היותר מכות, אם יתפס, ומי שרואה כיצד אפשר לטרטר

(המשך בעמוד 34)

אפילו בלילות אני חולמת על טאבה

פרופסור רות לפידות: "אני עוקבת אחרי מה שמתחדש בספרות העברית, מרפרפת במוספים הספרותיים, אבל כמעט שאין לי זמן לקרוא מה שלא קשור לעבודה".

כרגע כל החיים סובבים סביב טאבה. אינני מסוגלת להינתק, אפילו בלילות אני חולמת על זה. אני עושה את המקסימום ויותר, אבל האחריות מעיקה. בתוך תוכי אני רואה בטאבה סכסוך גבול קטן, לא משהו יסודי, אבל אני יודעת שהנושא רגיש כיוון שהעם מייחס לו המון חשיבות וזה חשוב מבחינה מוראלית. אני עובדת על זה קשה מאוד, ויש גם בחינות באוניברסיטה, עבודות סמינריוניות ומאסטר, וטוב שיש חופשה ולפחות אני לא צריכה עכשיו ללמד.

יש לי רשימה ארוכה של דברים בהם אצטרך לטפל כשאגמור עם טאבה, סידורים שרחיתי, תיקונים בבית, ספרים שלא הספקתי לקרוא ואולי גם לחזור לנגן: בשנים האחרונות לא היה לי זמן לנגן, וזה מעציב. הפסנתר שייך לאבי ז"ל, ד"ר אוסקר אשלכבר. הוא הוציא אותו מגרמניה, ב־1938, בקשיים לא מבוטלים. עד גיל 18 ניגנתי בצורה רצינית. אח"כ המשכתי רק להנאתי. אני אוהבת את הפסנתר ולא מפריע לי שהוא תופס חצי חדר.

הבית שלנו מסודר יותר לפי הצרכים הפונקציונליים שלנו מאשר על־פי דרישות אסטטיות. אין פה הרבה דברים חדשים. זה הסגנון איתו אנחנו חיים כבר 30 שנה. לפעמים מחליפים תמונה, מזיזים רהיט, אבל עקרונית הסגנון לא השתנה. חלק מהרהיטים וכמה מהתמונות הם מבית הורי, את הציור הזה, של שורין, קנינו מכספים שקיבלנו מתנה לחתונה. בפינת יש עוד שורין קטן. אני מאוד אוהבת אותו, אם כי הוא נראה קצת שדוף. היום אולי הייתי מוחרת משהו עם יותר ירק ומים יותר עליו.

הספרייה זה ערב רב של נושאים. הספרים במשפט בינלאומי הם שלי. הספרים בגרמנית הם מבית הורי. לפעמים אני קוראת בהם, למשל במדריך

שטח פרטי

רות לפידות

פרופסור רות לפידות

משפטנית

עלתה מגרמניה בת 8, למדה משפטים באוניברסיטה העברית, עשתה דוקטורט בפאריס, מ־56 מלמדת באוניברסיטה העברית, כתבה 5 ספרים ומאמרים רבים בתחום המשפט הבינלאומי והסכסוך באיזורנו, ייצגה את ישראל בועידות בינלאומיות, חברה במשלחת ישראל לאו"ם (1976), יועצת משפטית למשרד החוץ (1979־81) ומ־1986 נמנית על צוות הבוררים בעניין טאבה. נשואה, בנה הבכור נפל בחרמון, בתה מתמחה ברפואה, בנה הצעיר משרת בצה"ל. גרה ברח' בלפור, ירושלים.

לקונצרטים או באנציקלופדיה של ברוקהאוס, שהיא מצויינת. עכשיו קניתי את "בית בודנברוק" של תומאס מאן בגרמנית בתקוה שאקרא אותו בחופשה הבאה.

שירה אני לא אוהבת לקרוא. זה עולה לי על העצבים. עגנון – זה של בעלי, גם אני נהנית ממנו אבל עלי זה קצת מבוזבז. אני עוקבת אחרי מה שמתחדש בספרות העברית, מרפרפת במוספים הספרותיים, אבל בשנים האחרונות כמעט שאין לי זמן לקרוא מה שלא קשור לעבודה. אני מאוד אוהבת את סומרסט מוהם, המינגווי, סיפורים של או הנרי שיש בהם הרבה חוכמת חיים והבנה לבני אדם, ורומנים היסטוריים. האחרון היה "החאג'" של לאון יוריס. היסטוריה מאוד מעניינת אותי, בעיקר התהליכים של התקופה המודרנית. מעניין אותי לברוק מדוע מלחמות פורצות ואיך אפשר למנוע אותן, ומרתקת אותי שאלת הפיצול האתני ההולך וגדל בעולם המודרני. יש היום כל־כך הרבה תנועות שרוצות להתבדל מסיבות אתניות. השאלה היא לאן זה יוביל, והאם יש דרכים לפשר בין הפיצול הנובע מהשוני האתני לבין הצורך בשיתוף פעולה בין קבוצות רבות ככל האפשר.

הבית הזה הוא שילוב של בית הורי ובית הורי בעלי, בתוספת הרבה ספרי משפט של בעלי ושלי. בית הורי היה מאוד יהודי, בית הורי היה בית של תרבות כללית. בהשפעת בעלי אני שומרת מסורת, ומאוד נהנית מהחגים ומהשבת. אלה הימים שנמצאים יחד עם הילדים ויש זמן לשוחח ולחיות יחד בלי לחץ. בשבת אני מתנתקת מענייני עבודה, כבר קרה שרצו לקיים דיונים בשבת בענייני טאבה וכשביקשתי שידחו ליום אחר – אמרו שאם יתחשבו בחג של כל אחד מהמשתתפים, לא יעבדו 3 ימים בשבוע. בסופו של דבר נמצאה, לשמחתי, פשרה מתאימה.

את אשה חזקה? במה? אני לא מוותרת בקלות על מה שאני רוצה לעשות, מנסה שוב ושוב.

מה עקב אכילס שלך? אני שוקלת ושוקלת, קשה לי להחליט.

מה מניע אותך? קפה ואינרציה.

מה נותן לך הרגשת בטחון? אין לי הרגשת בטחון.

מה מערער את בטחונך? המצב הפוליטי והכלכלי בארץ. ובנוסף לזה, אני אדם הסובל מחוסר בטחון, לפעמים זה יותר גרוע, לפעמים פחות.

מתי את נבהלת מעצמך? כשאני לא מרגישה טוב או כשאני חוששת שאכנס לדיכאון.

באיזה מצב את שונאת להימצא? בלחץ של זמן. וכשאני צריכה להיכנס לשיעור ויש לי הרגשה שלא הכנתי אותו מספיק טוב.

מה המוטו שלך? אולי המשפט הרומי שאומר – אדם צריך להיות הגון, לא להזיק לזולת, לתת לזולת כל מה שמגיע לו. ואני מוסיפה – אל תלבין פני חברך ברבים ושלא ברבים.

מה מקומם אותך? סנוביזם, התנשאות, יהירות, חוסר יושר, שטחיות.

מה גורם לך נדודי שינה? כשהבן הולך לצבא ואינני יודעת לאן הלך.

מה מעצבן אותך? כשבעלי מלאכה לא באים בזמן, כשהם עובדים בו־זמנית בכמה מקומות ומשאירים אותך באמצע, עם כל הסיד והבלגן.

מה מרגיז אותך? תאוות הדרכים והחספוס שביחסים בין אנשים.

איך אפשר להוציא אותך מהכלים? בקלות. כשמשקרים במצח נחושה, כשלא מקיימים הבטחות, כשמאשימים אותי ללא הצדקה.

מה לא מוסרי בעיניך? לאחז את עיני הבריות, לדרוש מהשני יותר ממה שאתה בעצמך מוכן לעשות, להעליב.

מה מביך אותך? מחמאות; אני לא יודעת איך להגיב. כשעלי לעסוק בנושא שאני לא מספיק בטוחה בו, ולפעמים כששואלים שאלה ואינני יודעת את התשובה.

מה מגנטי בשבילך? ספרים.

איך את מפנקת את עצמך? ממתקים, גלידה, שוקולד, עוגה עם קצפת, כל הדברים ה"רעים".

בחברת אילו אנשים לא נוח לך? בחברת סנובים. זה עולה לי על העצבים.

איזה אנשים את מכבדת? ישרים, הגונים, חרוצים, העושים את עבודתם באופן יסודי ואחראי.

למי את בזה? לאנשים שמנסים להעלות את חשיבות עצמם ע"י נסיון להוריד את ערך הזולת.

במי את מקנאה? באנשים שכשצריך – הם מסוגלים לעשות דברים בצורה חפיפה ולקחת דברים בקלות.

מי השפיע עליך? השופט זוסמן שאצלו עשיתי התמחות.

את מי היית רוצה להכיר? טולסטוי, צ'כוב, מולייר.

אילו אנשים מפחידים אותך? אלה הבטוחים שדרכם היא הנכונה ואינם מוכנים לנסות ולהבין גם דרכים אחרות.

מה רצית להיות בילדותך? מורה לפסנתר ובחורה יפה.

כמו מי רצית להראות? כמו שירלי טמפל.

איזה ספר השפיע עליך? מלחמה ושלום.

מתי התבגרת? כשנסעתי לבדי, בגיל 16 וחצי, ללמוד מוסיקה בפאריס.

מה הניע אותך לבחור במקצוע? הרצון של הורי, כנראה.

מה היתה נקודת המיפנה בחייך? אולי כשהתמנתי יועצת משפטית למשרד החוץ. 30 שנה קודם לא התקבלתי שם ככתבנית כי לא הדפסתי מספיק מהר.

במה את גאה? בילדים שלי ובחלק מהספרים והמאמרים שלי.

מה ישראלי בעיניך? עם ישראל. פתיחות, חוסר מחיצות בין אנשים.

מה את שונאת בארץ? את מוסר העבודה הירוד ואת הזלזול בזולת.

מה את אוהבת לעשות? לקרוא ספר בנחת, לשמוע מוסיקה.

מה את שונאת לעשות? לבשל דגים.

באיזה ספורט את עוסקת? קצת התעמלות, וכשאפשר – אני שוחה.

אילו ירשת הרבה כסף מדוד שלא הכרת, מה היית עושה בכסף? מחליפה את ההסקה בדירה ומנסה לארגן עוד חדר.

מה עוד היית רוצה ללמוד? לעבוד על מעבד תמלילים.

במה השתנית במשך השנים? אולי נעשיתי יותר טולרנטית כלפי אנשים שלא עומדים בכל הקריטריונים המוסריים שלי.

מה קיבלת מהבית? תמיכה – תמיד ידעתי ששומעים, מבינים ואיכפת להם. גישה נכונה לבני אדם, רצון ללמוד ושאיפה ליסודיות.

לאיזה טלפון את מצפה? לשמוע שהתחיל משא ומתן לשלום.

כמו לכל יהודי, יש לנו שולחן ערוך משלנו. אנחנו מאוד טולרנטיים. החקיקה הדתית אינה לרוחי. דת צריכה להיות דבר שבסמכות ורשות הפרט. המדינה לא צריכה להתערב, אלא אם כן זה מזיק לציבור או לבריאות. שכל אחד יחיה כפי שנראה לו. במידת האפשר, חופש הפרט צריך לקבוע.

בערב, ובעיקר בשבתות, אנחנו מרבים לטייל ברגל בסביבה הקרובה. אני אוהבת את הנוף הירושלמי אבל האמת היא שאני נפש חצוייה, חצי רמת־גנית וחצי ירושלמית, מרגישה בבית גם שם וגם פה. בחורף אני מעריפה את רמת־גן, בקייץ את ירושלים. הבית קרוב לספרייה, למוזיאון, לתיאטרון. ואני אוהבת תיאטרון, במיוחד מחזאים כמו מולייר וצ'כוב. שייקספיר אכזרי מדי לטעמי. אני רוצה לראות מחזות ישראליים אבל לא כשהם פוליטיים מדי. יש לי מספיק פוליטיקה בעבודה, ברחוב, בעתון, בטלוויזיה. לא רוצה שגם בתיאטרון יעבדו עלי בתחום הזה.

כשמוזמן, אני רואה את "ערב חדש" או "מבט" ולפעמים את "זה הזמן". על "שלאף שטונדה" באמצע השבוע אין מה לדבר. אני חוזרת הביתה מאוחר ולפעמים יש עוד פגישות עבודה בערב או חומר שצריך לעבור עליו בבית. כשיש סרט טוב או קונצרט בטלוויזיה אני צופה ואח"כ חוזרת לעבודה. חשוב לי שסרט יהיה אסטטי, שיהיה סיפור אנושי, אבל לא בלש ולא אלימות. לקולנוע כמעט שלא יוצא לנו ללכת. ליד המיטה יש ערימת עתונים, שבועונים, ירחונים. בסופשבוע אני קוראת קצת בענייני תרבות, אבל בעיקר עוקבת אחרי מה שנוגע למדיניות חוץ וענייני משפט ומרפרפת על הכותרות של הכלכלה והנושאים הבוערים בפוליטיקה. ויכוחים בכנסת ודברים כאלה סתם מעצבנים אותי. אני אדם לא פוליטי, לא נהנית מויכוחים פוליטיים, לא מדברת עם חברים על פוליטיקה.

כשאני רוצה להרגע, אני פותחת את "קול המוסיקה", בתקוה שלא משדרים מוסיקה מודרנית אלא כטהובן, ברהמס, מוצרט, באך, הנדל, אחד מהחבר'ה הטובים. גם אופרות אני אוהבת, בעיקר ורדי ופוצ'יני. אני שומעת מוסיקה גם כרקע לעבודה פסיבית – נקיון, שטיפת כלים, בישול. לא אוהבת במיוחד לבשל כי בבישול צריך גם לחשוב. היתה תקופה שניסיתי להיעזר באוכל מוכן, אבל המשפחה לא היתה כל־כך מאושרת מזה. אז אני ממשיכה לבשל, בעיקר לסופשבוע. באמצע השבוע, פעמים רבות צריכים בני הבית לדאוג לעצמם. עוזרת באה פעם בשבועיים וכל אחד אחראי לחדרו, אבל לא תמיד זה יוצא לפועל. אני משתדלת שהבית יהיה בסדר לקראת שבת, ובאמצע השבוע מתרכזת יותר בעבודה. האמת היא שתמיד יש מצפון רע: או שאני מזניחה את הבית או את המשפחה או את העבודה.

יום אידאלי בשבילי הוא יום שיש לי מספיק זמן לעשות כל מה שאני צריכה, שמזג האוויר נוח וכשעת הקבלה באוניברסיטה לא באים יותר מדי סטודנטים, שהתנועה להר הצופים לא יותר מדי עמוסה, שאני מוצאת בספרייה את כל הספרים שאני מחפשת, שאני מספיקה לעשות כל מה שתיכננתי, כמו שתיכננתי. הבעיה היא שגם כשאני רוצה אני לא מסוגלת לעשות עבודה חפיפה, ולפעמים זה חסרון. אני ייקית, לא מסוגלת שלא לעבוד באופן ייקני גם כשאני יודעת שיש דברים שעדיף לעשותם מהר ובשטחיות. בסופו של דבר, אוהבים כל דבר שעושים באופן יסודי.

אני אוהבת את השטח שלי, משפט בינלאומי. הוא פחות פורמליסטי משטחים אחרים במשפט, משתנה ומתחדש כל הזמן. ואולי בעזרת המשפט הבינלאומי אפשר לקדם את השלום באיזורנו, לנסות ולהגיע לאיזשהו פתרון. הרי השלום הכי גרוע עדיף על המלחמה הכי טובה.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: רות ולק

ג'בליה. החיים בזבל

(המשך מעמוד 30)

את הצבא בלי מאמץ גדול מדי, כבר לא יחזור אחורה אל הימים שלפני דצמבר 1987. ימים ללא מהומות מאורגנות, ימים של זריקות אבנים ספונטניות של הילדים בני 10־12. הנערים הגדולים לא מתעסקים בקטנות.

ג'בליה הוא שמה של עיירה ומחנה פליטים בצפון רצועת עזה. השם, על פי הסיפורים, בא למקום משום שתושביו הראשונים באו מן ההר (ג'בל). בעיירה עצמה חיים כ־25 אלף איש, במחנה הפליטים כ־55 אלף איש. שטחו של המחנה כשני קמ"ר רבועים! "צפוף" זו מילה עדינה. יש המגדירים אותו כמחנה הפליטים הגדול ביותר במזרח התיכון. הפליטים החיים בג'בליה הם אנשים שעל פי ההגדרה חיו בתחום מה שנקרא פלשתין לפחות שנתיים לפני מלחמת העצמאות. חיי היום־יום במחנה נשלטים בידי סוכנות הסעד והתעסוקה לפליטי ארץ ישראל של האו"ם – אונר"א. מוסדות אונר"א פזורים בכל פינה: בתי ספר, מחסני מזון, מרפאה.

מקום מלוכלך, מסריח, מגעיל. מסריח אומר: עשרות אלפי אנשים מתגוררים בצפיפות איומה בבתים בני קומה אחת, צמודים זה לזה, כשהמעבר ביניהם הוא בסמטאות ברוחב גוף של בן אדם. עשרות אלפי אנשים מזרימים הרבה ומרים לצנורות ביוב לא קיימים.

בג'בליה הכל זורם בחופשיות בתעלות פתוחות, שעולות מידי פעם על גדותיהן וזורם בניחותא לאגם שחור ומצחין במרכז המחנה, שזכה לכנוי אגם קרעון (זוכרים? זה מן הגזרה המזרחית בלבנון), שם פועל עקרון האידוי. בתחילת שנות ה־70', כשהמחנה שקק פעילות טרור, פרצו הדחפורים של צה"ל מעברים רחבים במחנה וחלקו אותו לרובעים, 12 במספר. בשבילי המעבר האלה אפשר למצוא עגלות אשפה גדולות. פועלי התברואה של אונר"א אינם עומדים בקצב היצור של התושבים, וכך מתגלגלת האשפה ושופעת מהעגלות. עשרות אלפי אנשים מייצרים כמויות של אשפה, הריח חינם. העירמות היומיות בג'בליה מזכירות קצת את העירמות של תל אביב אחרי 10 ימים של שביתת עובדי התברואה. כאן במחנה מדובר בנוף יומי ואף אחד לא מתרגש מן הריח. הרגל.

> **האשפה מתגלגלת ושופעת מהעגלות, הריח בחינם. ערימות שמזכירות את ת"א אחרי 10 ימי שביתה, איש לא מתרגש מהריח.**

חייל אורח מתל אביב, עובר כמה שלבים: הראשון: מתקשה לנשום כרגיל; השני: סותם את האף; השלישי: מפסיק להריח. בין הבתים ובתוכם חיים הרבה בעלי חיים. עיזים, כבשים, תרנגולות והרבה עכברים. כל החבורה הזו צריכה גם היא לשבור את רעבונה בערימות הזבל. בשבועות האחרונים אכלו שם הרבה קליפות של אבטיחים. העודפים אצל מגדלי האבטיחים הורידו את מחירו של האבטיח בג'בליה לשקל אחד וכולם התחלקו.

מלך החיות במחנה הוא העכברוש השחור. בג'בליה יש עכברים שמנים וענקיים וחתולים כחושים. גם כיוון המירדף הפוך לזה שמראים בסרטים המצויירים. פה החתולים פוחדים מהעכברים.

בנוכמבר אשתקד, בשרות מילואים קודם באיזור, דיברו עדיין על אוכלוסיה של 50 אלף, עכשיו על 55 אלף בערך. מפעל אדיר, מפעל הילדים של ג'בליה. כ־16 אלף ילדים ונערים רשומים בבתי הספר ומספרם הולך וגדל. את מרבית הנשים שעדיין כוחן במותניהן אפשר לראות דרך קבע מלוות בכמה ילדים וכרסיהן בין שיניהן עם הבא בתור.

אגם הביוב המצחין במרכז המחנה. קוראים לו אגם קרעון. כאן פועל עקרון האידוי. צילם: עודד שטיינפלד.

בשעה שבמשפחות ישראליות של שני שכירים המתחשבנים על כל גרוש, מתלבטים אם לצרף עוד ילד למשפחה, בג'בליה התינוקות פשוט מחליקים החוצה. ברמת החיים העלובה של מחנה הפליטים, תשעה או עשרה ילדים, זה כבר לא "ביג דיל". תרבות החיים של הילדים והנוער מסתכמת במשחקים בתוך הבית, או מחוצה לו בין ערימות האשפה. האמהות צריכות להשגיח על הלהקה הזו והגברים שהולכים לעבוד חוזרים לפנות ערב הביתה, מתיישבים בחבורות בצידי "הרחובות" המאובקים עד רשת החשיכה, מרכרים, והולכים לישון. שהרי בארבע בבוקר כבר מתחילות השיירות צפונה, לישראל.

על מועדונים לא שמעו כאן, בטח לא על חוגים. טלוויזיה יש במרבית הבתים. המון זמן פנוי למחשבות, המון זמן פנוי לפתח שנאה, המון זמן פנוי להציק לחיילי צה"ל. במקום לשחק בעפיפון כמו ילד טוב בסביבה מהוגנת, מעיפים בשיטה די דומה רגלי אש"ף על עמודי החשמל. במקום לשחק תופסת עם השכנים משחקים עם "החיילים המניאקים". מי שמחבב את המשפט "מה נשמע"? "החיים בזבל", צריך לבוא לג'בליה כדי להבין – שם פשוט באמת חיים בזבל.

לא צריך יותר מדי כסף כדי לחיות ברמה כזו, אבל גם מי ששם משהו בצד בסוף החודש לא יקנה "טוסטר אובן", או שואב אבק. משום מה, מעדיפים להשקיע בזהב. יש זהב בבתים, גם בעלובים שבהם, והמקומיים מקפידים על כן לנעול בלילה את הדלתות מחשש לגניבות. גנבים לא בסביון, או כרניה – בג'בליה.

למה הם נשארים? למה הם מתרבים שם כל הזמן? פליט מקבל מאונר"א "תעודת מסכן" המקנה לו מצרכי מזון כמו קמח וסוכר, בתי ספר וסיוע רפואי. הרבה פליטים קיבלו הצעות להתפנות מן המחנה, אך סרבו לוותר על הפריווילגיה הזו.

מטרים ספורים מן הרובע הצפוני ביותר של המחנה אפשר למצוא שכונה של משוקמים, מרביתם פונו מבתיהם עקב פריצת הכבישים. שם אתה מוצא את ההוכחה שאפשר לצאת מהזבל. שם יש ביוב ופחי אשפה, שם יש בתים רחבי ידיים בני שלוש קומות עם עציצים על המרפסת, עם בייתיות אחרת. מכובדת יותר. מסביב למחנה הפליטים של ג'בליה יש שטחים עצומים הפתוחים לבניה, אך אין דורש.

החיים בצל אונר"א, החרגל והסיסמאות על השיבה המיוחלת ליפו ורמלה עושים את שלהם. לא צריך להיות אוהב ערבים או שונא ערבים כדי להיכנס לתוך בתים במחנה ולקבל רבאון מן הדלות. מאחורי דלת הברזל מחכה לך בדרך כלל חצר פנימית ומסביבה חדרים. בחצר כזו אפשר למצוא לא פעם כמה משפחות. לכל זוג יש חדר שינה שבו מוצאים דרך קבע את אותה מיטה זוגית עם טואלט עלוב וארון קיר עם ניקלים על הידיות. בתווך אין כלום. בלילה יפרשו בשביל ילדי כל המשפחה יחד מזרונים, ביום ישחקו שם, יאכלו שם (על הרצפה) וגם יברחו לשם אחרי זריקת אבנים.

ג'בליה, לא בדיוק מקום שאמא פולניה טובה הייתה שולחת אליו את ילדיה לחופשת קיץ. תאורטית היה המחנה צריך להיות מוצף במגיפות וילדים חולים ולא כך. נכון שהתנועה אל המירפאה היא תמידית, אבל מעט מאוד ילדים בג'בליה נראים חולים, או רעבים, וכשהם הופכים לנערים, רובם בדרך כלל חסונים מאוד. תנאי הסביבה הנמוכים מחשלים כנראה. גם החינוך.

באיטליז המקומי לא אורזים סטייקים בצלופן שקוף וסטרילי וצלעות באריזה נפרדת. באטליז המקומי תולים פרה שלמה על אנקול וכל מי שבא

> **יותר ויותר חיילים נזקקים לחופשות מיוחדות, יש שנוסעים לחו"ל כדי לקחת פסק זמן ולדלג לפחות על תעסוקה אחת.**

חותכים לו את החלק שהוא רוצה מהפרה. כשנגמרת הפרה על הוו, מביאים פרה אחרת. כשתינוקת פעוטה פורצת בבכי למראה חיילים ברחוב או כשהם נכנסים לביתה, מנסה החייל (במקרים רבים אב לילדים בעצמו) להרגיע על ידי ליטוף ראשה בעדינות. להורים המקומיים יש פתרון הרבה יותר מעשי – הם פשוט מעיפים לה מכה אדירה בפרצוף כדי שתשתוק. גם זו דרך לחשל ילד לקראת מאבקי האינתיפאדה בהמשך. זה, אגב, מסביר אולי את הסיבולת הגבוהה של בני הנוער למכות שהם חוטפים מהחיילים.

האינתיפאדה של קיץ 1988 היא אינתיפאדה מווסתת. ברצותם ישבו בשקט, ברצותם יעשו מהומות. מי שרוצה את התסכול הצה"לי במשפט אחד, יכול להגדיר זאת כך: היחידים שקובעים באמת מה יקרה הם המסיתים המקומיים. לא כמות כוחות הצבא תשפיע, לא כושרה הגופני המשובח יותר של יחידה זו או אחרת, לא נחישות המבע על הפנים. הדברים האלה רק בשוליים.

48 שעות לפני יום שביתה, כאשר חסיור מגלה את הכתובת הראשונה המופיעה על קיר של בית, ברור ששום דבר לא ימנע את קיומה וברור שיהיו הפרות סדר. יום אחרי שביתה והתפרעויות, יכול להיות המחנה שקט כמו מאה שערים בשבת בצהריים.

האינתיפאדה של חודשי הקיץ היא הרבה אבנים עם אחוזי פגיעה הולכים ומשתפרים שמותירים בלא מעט חיילים חבלות, היא פעילות הולכת וגוברת של חבלה אלימה. בקבוקי תבערה, מטעני צד, דברים שמופעלים בלילה ועכשיו כולם כבר יודעים שהם גובים קרבנות ואינם מבחינים בין חייל לתינוק. אומרים שבג'בליה יש נשק חם בין הסימטאות, רק שלמקומיים לא כדאי להפעיל אותו שכן אז יוכל צה"ל לירות בחזרה כדי לפגוע. המטענים הם דרך ביניים. המפעיל, או הזורק, מסתתר בדרך כלל מאחורי חומה או סמטה מפותלת, או בפרדס ותוך 10 שניות אתה יכול לתפוס רק את הרוח.

צה"ל ממשיך לתפוס תשובות ועם זאת, נותר לא

(המשך בעמוד 38)

תעזבו אותי מהדיאטה, תעזבו אותי

מאת מנחם תלמי

אח, האבא שלי, האבא שלי. איך היה אוכל! איך היה שותה! פעם עשה התחרות עם הסוס של מחג'ובה, זה מהעגלה אבטיחים. מי ישתה יותר, הסוס או האבא שלי. מחג'ובה הביא את הסוס שלו הכי צמא שאפשר. כמה שתה הסוס? אולי דלי ורבע. והאבא שלי ירק על החול, לקח אוויר ובארבעה שלוקים הכניס שני דליים מלאים. אחר כך ירק עוד פעם, אמר איזה חרא של מים, אולי תביאו איזה בירה לתקן את הטעם.

מה יש לכם אתם מהמשקל שלי? בסך הכל מאה ושמונה־עשר קילו אני. מסתכלים ומדברים עלי כאילו אני מינימום מאה שלושים קילו. תראה! תיזהר קצת עם האוכל, אומרים לי, תעשה קצת דיאטה. ומה אני אומר להם? דחילקום יא נאס, תעזבו אותי מהדיאטה.

מה יש לכם אתם, כבד לכם ממני? אני דורך עליכם, יושב עליכם? זה הרבה מאה ושמונה־עשר קילו? כפרה! האבא שלי, אללה ירחמו, היה יותר ממאה וארבעים. אז מה? לא חי תשעים וחמש כמעט? חי! ואיך חי! אכל הכל. לא חשוב כמה. העיקר שיהיה מספיק. מה שבא על השולחן התנקה לתוך הבטן שלו. תאמין לי, שואב־אבק היה כלב על ידו. יום אחד בחיים שלו לא עשה דיאטה. מלבד יום כיפור, תשעה באב ותענית אסתר. גם כן לפעמים בצום גדליה היה מתחיל דיאטה, אבל בצהריים היה נשבר הבנאדם, צועק לאשה שלו – האמא שלי מתה, היתה לו אשה שניה – יאללה תביאי לפה מרק פסולייס וחתיכה לחם טרי לפני שאני נופל מת. יא באבא, היו אומרים לו, יש לך בסך הכל יום אחד לצום, זה גם מצווה וגם בריאות, תראם שתשבור את זה.

אבל מה? הוא לא רצה לשמוע מהשטויות האלה. תגידי, היה אומר לאשה שלו, נשארו קצת מהקציצות כבש שעשית אתמול עם מיץ עגבניות ועתרי? תחכה עד הערב, היתה אומרת לו, יבואו שני כוכבים בשמיים, ייגמר הצום, נפתח לך שולחן גדול. עכשיו רק צהריים, היתה אומרת לו, האמצע של הצום גדליה עכשיו, תראם עליך שתשבור את הצום בשביל כמה שעות.

היה שותק איזה חצי שעה, אחר כך שואל אותה, תגידי אשה, מי זה בכלל גדליה? לא יודעת, היתה אומרת, אני לא מלומדת. אז אני יגיד לך, הוא היה אומר לה, גדליה זה בנאדם אחד שנהרג עוד בזמן של הבית־המקדש או משהו כזה. לא זוכר בדיוק. אבל מה שאני יודע שאם אני הייתי חס ושלום נהרג, גדליה היה עושה צום לכבודי? תגידי את בעצמך, היה עושה? אין לי טענות. באמת שלא. הוא לא חייב לי שום דבר, אני לא חייב לו שום דבר. אז עכשיו את יכולה להביא לפה את המרק, אבל שיהיה עם הרבה שעועית בפנים, ההז ותשלחי מישהו להביא לחם ותגידי לו שישים לב, שלא יבריזו אותו עם לחם מאתמול. ואחר כך תביאי כמה אחדים מהקציצות, עם הרבה מיץ. את שומעת אותי, אשה? ותראי בארון אם עוד נשאר קצת עראק. צריך להיות אחד. אבו־ע'זליין של רמלה. תפתחי את הבקבוק, תערבבי שליש עראק עם שני שליש מים קרים ותביאי מהר, לפני שהלשון שלי מתפוצצת מהתייבשות.

אח, האבא שלי, האבא שלי. בנאדם גדול היה האבא שלי. איך היה אוכל! איך היה שותה! פעם עשה התחרות עם הסוס של מחג'ובה, זה מהעגלה אבטיחים. באמצע הצהריים. עשו התערבות. מי ישתה יותר, הסוס של מחג'ובה או האבא שלי. מחג'ובה הביא את הסוס שלו הכי צמא שאפשר. כמה שתה הסוס? אולי דלי ורבע. דיברו אתו באוזן, ציפצפו לו, עשו לו גירודים בגב, עשו לו ברורו...ברררר, שתה עוד קצת.

תאסלו! בקושי גמר דלי וחצי הסוס. והאבא שלי? האבא שלי ירק על החול, לקח אוויר ובארבעה שלוקים הכניס שני דליים מלאים. אחר כך ירק עוד פעם, אמר איזה חרא של מים, אולי תביאו איזה בירה או משהו לתקן את הטעם.

איזה בנאדם, איזה בנאדם היה! כמעט מאה וארבעים קילו היה. אני ילד קטן על ידו. בקושי מאה ושמונה־עשר קילו. וזה לא נטו. זה עם הבגדים והמפתחות של הטנדר. תשמע מה שאני יספר לך. היה אצלנו בשכונה רופא אחד, ד"ר אלברט ניסן היו קוראים אותו. אללה ירחמו. החבר הכי טוב של האבא שלי. בנאדם זהב. תאמין לי, היום כבר לא עושים רופאים מהמין הזה. היית בא אצלו, לא היה דופק לך את הצורה עם המחירים שלו. היית יבש מכסף? אין דבר, תשלם מחר. תשלם בעוד חודש. באמת, בנאדם עם לב.

אבל מה? רזה לגמרי. אסור לאכול הרבה, היה אומר לנו, וצריך לעשות התעמלות ולישון עם חלון פתוח. לאבא שלי היה אומר: אדון מצליח, זה לא חוכמה מה שאתה עושה. אתה מתמלא שומנים ואלה יסתמו לך את הלב, יהרגו אותך. אם תמשיך ככה, אני לא יודע אם תחיה עוד שלוש שנים. האבא שלי היה אז בן שישים וחמש אולי. ד"ר ניסן היה אולי בן חמישים. והוא באמת מת אחרי איזה שלוש שנים. לא האבא שלי. הרופא.

ממה מת? אנא עארף, הדיאטה הרגה אותו. ההתעמלות גמרה אותו. בזמן שישבו שבעה האבא שלי אמר: מה הפלא שהמרחום מת כל־כך צעיר. מה היה אוכל הבנאדם הזה? לחם לא היה נוגע. מראים לו חמאה, היה מתעלף. תפוחי־אדמה ושעועית – חס ושלום. עשבים היה אוכל. כמו הסוס של מחג'ובה. מה עוד היה אוכל? אוכל גבינה שעושים אותה ממים וקצת סיד. אוכל כרובית שנפלה שלושה רגעים במים חמים. מלח? חס ושלום. צוקר בתה? אעוז־ביללה! ועוד אחרי כל זה היה הולך לעשות התעמלות.

התעמלות זה דבר מסוכן. התעמלות ביחד עם דיאטה זה כמו הזמנה למלאך המוות. לא אכל המרחום, אבל התעמלות עשה. היה רץ מהבית שלו עד הבית־תרושת בלוקים וחזרה. אחר־כך הולך לשחק טניס במתנ"ס. אחר־כך כמה שחיות בבריכה. טייב, עשית את כל השטויות האלה, תלך תיכף ומיד, תדפוק איזה צלחת מרק עצם, תיקח חצי לחם בשביל לסחוב את המיץ מהתבשיל של הבשר, תנשוך שלושה־ארבעה סיחים של בין. אבל ד"ר ניסן? מה פתאום? חצי מלפפון, חמישים גרם גבינה כחושה, כוס מים עם קצת לימון, בלי סוכר. אז מה הפלא שככה נשברת לבנאדם הבריאות.

היו חברים טובים, הד"ר ניסן הזה והאבא שלי. לפחות פעמיים בשבוע היה בא לשבת אצלנו על הבלקון, לשתות תה בלי צוקר בזמן שהאבא שלי שם בכוס שלו שלוש כפיות ונושך עם השתייה שתי בקלאווה מינימום. ורק אחרי זה היו מביאים את הארוחת־ערב. עגבניה, מלפפון קטן, ביצה קשה וקצת גבינה לבנה בשביל הדוקטור. באבא־גנוש, פסטליקוס, ריאות במיץ, חתיכת דג בחריימי, ערימה קטנה אורז עם שעועית, קצת במייה, קצת תפוחי אדמה מהתנור בשביל האבא שלי. והרופא היה מסתכל איך האבא שלי אוכל את הכל, מתאנח ואומר לו: תראה אדון מצליח, אני כבר לא מדבר על המשקל שלך, על הלב שלך שלא יכול לסחוב את כל זה, אבל חיי המין, חביבי, אתה גם כן הורג את חיי המין שלך עם כל־כך הרבה אוכל.

חיי מין? מה זה חיי מין? היה האבא שלי שואל.

ארס מוארס! אתה חושב שלא ידע מה זה? ידע, אבל עשה את עצמו. למה עשה את עצמו? לא אהב את המלה הזאת. גם אני לא. למה? אני יגיד לך אחר־כך למה. טייב, אז הרופא היה אומר לאבא שלי, אתה לא יודע מה זה חיי מין? זה מה שגבר ואשה עושים ביחד. אהה! אמר לו האבא שלי, אז למה שלא תדבר ישר? תגיד את המלה הנכונה. למה חיי מין, למה? למה ללכלך על התענוג של הבאדם עם מלה אינטליגנטית מהארון של הבית־מרקחת? יאללה, הוא אומר לד"ר, עכשיו אנחנו מדברים כמו גבר אל גבר, בלי חנטרישים, בלי אבו־עלי. עם היד על הספר־תורה. סגרנו, ההז אתה בן חמישים וכמה, אני בן שישים וחמש. אתה בקושי חמישים קילו. אני מאה וארבעים, אולי קצת יותר. עכשיו תגיד כמה פעמים אצלך בשבוע? יאללה, יאללה דוקטור, כילמה סחיך, כמו שאומרים אצלנו, כמה?

דחילאק, אדון מצליח, אומר לו הרופא, יש פה ילדים על הבלקון.

אין דבר הילדים, תבוא פה, תגיד לי באוזן, אומר לו האבא שלי.

בא הרופא ואמר לו באוזן, שאנחנו לא נשמע. ואז האבא שלי אמר לו בחזרה באוזן.

זה שטויות, אתה צוחק עלי? אמר הרופא לאבא שלי.

בבריאות של הילדים שלי, אומר לו האבא שלי, ואני מדבר על הקיץ. בחורף זה עוד יותר.

אללה ירחמו האבא שלי. איזה בנאדם היה! עכשיו, עד שיביאו את האוכל, אני יגיד לך למה אני לא אוהב את המלה שלכם. אתה יודע איזה מלה: חיי מין. אצלכם, האינטליגנטים, הנשים שלכם רזות ויבשות בגלל החיי מין הזה. אשה צריכה אתה יודע מה, ולא חיי מין. אנחנו האנשים הפשוטים אולי לא קוראים כל־כך הרבה ספרים, גם כן לא הולכים קונצרטים, אבל יודעים מה צריך לתת לאשה. אתם, האינטליגנטים, גומרים אוניברסיטה, הולכים קונצרטים, שוברים עיניים על ספרים ומה אתם משאירים בשביל הנשים שלכם? קצת חיי מין. בלי פלפל. בלי חוואייג'. בלי סחוג. חיי מין! אללה יוסתור! מלה של בית־מרקחת עם ריח של בית־מרקחת. בעד זה, תסלח לי, ככה נראות הנשים של האינטליגנטים. תעשה לי טובה, תסתכל על הנשים שלנו, איך שמנות, איך מבסוטות, איך הבשר שלהם צוחק כל הזמן.

יאללה, בירברנו מספיק. צריך לאכול משהו. הנה באות הפיתות החמות מהתנור של העיראקי. תריח איזה ריח שגעון יש לפיתות האלה. נכון? יאללה, תיקח חתיכה, תטבול במיץ של הבשר, תראה מה זה תענוג ותעזוב אותנו מהדיאטה. מושה! תבוא פה חביבי, תביאי לנו מהמקרר כמה בירות קרות. ותשאל את אמא איפה התפוחי־אדמה בתנור שאמרה לנו, ואולי נשאר כמה חתיכות מהקוסה־מחשה של אתמול. יאללה חביבי, תזוז, לפני שאנחנו מתים פה מרעב.

אצלכם, האינטליגנטים, הנשים רזות ויבשות בגלל החיי מין הזה. אשה צריכה אתה יודע מה, ולא חיי מין. חיי מין! אללה יוסתורו מלה של בית־מרקחת עם ריח של בית־מרקחת. בעד זה, תסלח לי, ככה נראות הנשים של האינטליגנטים. תעשה לי טובה, תסתכל על הנשים שלנו, איך שמנות, איך מבסוטות, איך הבשר שלהם צוחק כל הזמן.

ג'בליה. החיים בזבל

(המשך מעמוד 34)

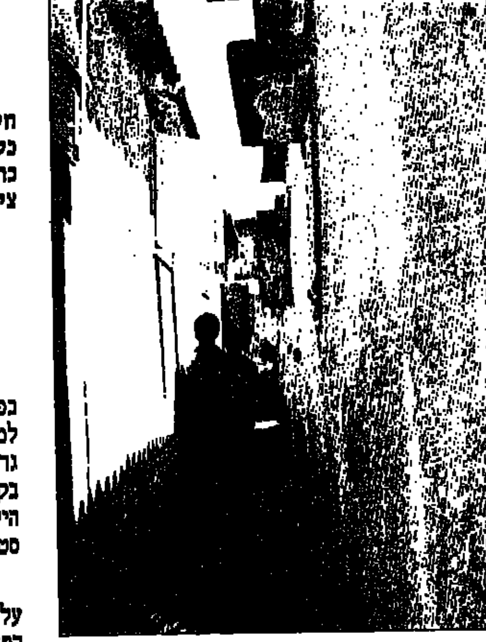
פעם חסר אונים מול תופעות שבשום תורת לחימה לא תרגלו אותן, למשל "נינג'ות". הנינג'ות הם שם כולל למסמרים ושאר אביזרי מתכת מעוקמים שפזורים ברחובות ובשבילים ומטרתם למנוע מהרכבים לנסוע. דין מכונית מקומית ביום שביתה המבקשת לצאת לעבודה ודין רכב הסיור של צה"ל הוא זהה. יש ויכוח בעברית אם לומר תקר בצמיג, או נקר בצמיג. בפועל יש הרבה פאנצ'רים וגם זה מסוג העיסוקים החדשים באינתיפאדה. בלילה לפני יום שביתה, או לפני יום שבת רגיל שבו לא נוסעים לעבוד בישראל יכול סיור לילה אחד להחליף גם 8 גלגלים (אליאנס עדיין). הגלגל של הקומנדקר הצבאי מורכב מלא פחות מ־8 ברגים. וזאת עבודה רבה. צה"ל הגדול שהמציא עד היום כל כך הרבה פטנטים צריך למצוא עכשיו פתרון גם לזה. היה מי שאמר שגם החלפת גלגל צריכה עכשיו להשתלב בתוכנית האימונים.

המיתון היחסי בפעילות ברצועת עזה לעומת חודשי החורף הסוערים נובע בין השאר ממה שנהוג לכנות לחצים כלכליים. במהלך מספר חודשים הוחלפו תעודות הזהות של תושבי הרצועה והתנאי לקבלת תעודה חדשה היה פרעון חובות כללי. משפחות שהתחמקו מתשלום במשך שנים נאלצו לגייס סכומי גדולים של אלפי שקלים ומי שצריך להרוויח כסף והולך לעבוד אינו מתפרע. לפני מספר שבועות החל להתבצע תהליך דומה של החלפת לוחיות הרשוי של המכוניות ברצועה. גם כאן התנאי לקבלת לוחית הוא פרעון חובות ותיקון הרכב. שני הארועים האלה לוו כמובן באיומים על האוכלוסיה שלא להחליף תעודות ולוחיות, אך במקרה הזה גובר יצר הקיום והצורך לנסוע לעבוד בישראל על הלחץ הלאומי, אפשר שיש כאן רמז לאפקטביות של צעדים כלכליים בשלבים הבאים של המאבק.

התעודה היא סם החיים של כל תושבי הרצועה וזו לפחות אחת הדרכים של חיילי צה"ל להשליט את רצונם על האוכלוסיה ללא צורך באלימות. לקיחת תעודה מערבי אפקטיבית כדי לאלץ אותו לכבות צמיג בוער, למחוק כתובת, להוריד דגל אש"ף מעמוד החשמל. מי שמסיים את המטלה מקבל את התעודה בחזרה. בסופו של דבר החלשים הם הנפגעים. אתה מעיר את האיש שעל ביתו צויירה כתובת ההסתה כדי שימחק אותה, בידיעה ברורה שלא הוא כתב אותה, אבל בג'בליה כולם מחזיקים בבית צבע או סיד ולא צריך להסביר הרבה כדי שהכתובת תמחק. אלא מה, המחיקה מהווה תמיד תשתית לכתובת הבאה. ותמיד תהיה הכתובת הבאה. אין בג'בליה אפילו בית אחד שאינו מקושקש בצבע, לא בדיוק תרבות דיור.

פגיעה יכולה להיות לפעמים חמורה יותר. בשבת אחת רואה לפתע הסיור אשה שכל שמלתה ספוגה בדם נעה ברחוב בעת עוצר מוקפת בעוד מספר בני משפחה. מרחוק זה נראה כאילו ירו בה, אבל אחרי שניות מתברר שהאשה נשאה בזרועותיה את בנה הקטן שנפצע. הילד כבן 3 שיחק בחצר הבית ונכנס למחסן של צנורות שהושכר על ידי המשפחה לנער בן 18 שמתעסק באינסטלציה. התינוק נטל חתיכת צינור מן המחסן ולפתע התפוצץ החלק בידיו ופצע אותו אנושות. האב ההיסטרי מבקש מהחיילים להכנס ולבדוק את המטען שהתפוצץ ובתוך כך מגלים עוד אצבע שנקטעה ושולחים אותו במהירות ליסוע אתה לבית החולים בעקבות הילד שכבר הובהל לשם במונית.

לולא חילד אפשר והמטען המאולתר היה מוצא דרכו אל חיילי צה"ל. מה עדיף? אגב, לפחות במקרה הזה לא יכל איש להפיץ שמועה כאילו נורה התינוק בידי חיילים. ולמי שלא יודע: זה מאד פופולארי להפיץ שמועות כי אנשים שמתו או נפצעו בדרכים שונות ומשונות, נהרגו או נפצעו בידיו של הצבא היהודי.

חייל בסימטאות ג'בליה. כל הסימטה רוחבה כרוחב גוף אדם. צילם: עודד שטיינפלד.

התעסוקה המבצעית של חיילי המילואים הישראליים בשטחים מתחילה להיות בחודשים האחרונים נטל החוזר בתכיפות וגופל על מעט מדי כתפיים. אחרי תעסוקה שלישית בתוך 9 חודשים אי אפשר להתעלם מכל מיני דברים שעוברים על האנשים. יותר ויותר חיילים נזקקים לחופשות מיוחדות, יש שנוסעים במיוחד לחו"ל כדי לקחת פסק זמן ולדלג לפחות על תעסוקה אחת. יש תחושה הולכת וגוברת של קישח על כך שהנטל אינו מתחלק מספיק וקבוצה קטנה של יחידות מבצעת את הסבב בתוך עצמה.

> **התינוק נטל חתיכת צינור וזה התפוצץ בידיו ופצע אותו אנושות. האב ההיסטרי מבקש מהחיילים לבדוק את המטען.**

אחרי תעסוקה שלישית בתוך 9 חודשים, אחרי חזרה נוספת לג'בליה, תעסוקה ברמת הגולן בשיא החורף נראית ככר משאת נפש. התסכול החוזר בכל פעם בסיום שרות כזה מתגבש לעומס נפשי לא מבוטל המותיר סימני שאלה על מה שזה עושה לנו. ימנים, שמאליים, אשכנזים, ספרדים – אצל כולם אתה מגלה לפתע את התשוקה הבלתי מוסברת להרביץ בכל הכח בנער שנתפס מיידה אבנים, או מפר עוצר. אנשים שמאז ריב סתמי בבית הספר לא הרימו יד, חובטים עכשיו ללא רחם כתחליף עלוב לכל מה שאסור להם לעשות. וכבר אמרנו הרי שהמקומיים רגילים לקבל מכות.

וזה מותיר סימני שאלה, כי אתה לא רואה אף אחד שהרביץ מתייסר בנפשו אחרי שהרביץ. להיפך. המכות מותירות מעין תחושת ריקנות, כמעט פורקן מלווה בשכנוע שכך צריך לעשות. וככל שחולפים החודשים ועוד צו מילואים מגיע ושוב זורקים אבנים ומקללים הולכת כנראה הסבלנות ופוחתת.

ובצד כל ההרהורים האלה, כאשר על פי ההוראות הרוכה צריך להשאר נצור אלא אם כן נשקפת סכנת חיים, רק האלה היא התשובה המעשית לאבן. שתיהן יכולות לחבוט ברקמת הבשר ולהגיר דם כמעט בצורה זהה.

בסתם יום של חול מגיע למאחז בג'בליה צוות של הטלויזיה השוויצרית המבקש להכין סרט תעודה על הזוית הישראלית של האינתיפאדה אחרי שתוכנית קודמת הציגה את הזוית הערבית. המראיין השוויצרי, באנגלית טובה, מאתר מרואיינים פוטנציאלים ושואל כמה שאלות רקע כטרם יפעיל את המצלמה. משמואל גרינגרס מרחובות, בן 37, אב ל־5 ילדים הוא מבקש לדעת כיצד אבא כמוהו רודף אחרי ילדים בגיל ילדיו שלו.

"We are doing our job" עונה לו גרינגרס בפשטות. וזה באמת המוטו כולו. אבל בכל זאת, למחרת בעודו יושב על הג'יפ זיהה גרינגרס ילד לא גדול שזורק אבן נמלט אל מאחורי חומה של בית ספר. בקלילות זינק גרינגרס אל החומה שלח יד ומשך את הילד החוצה. אבל כשראה בן כמה הוא הסתפק בשתי סטירות ושלח את הילד לדרכו.

ויש גם עמוס מזוז אחר מרמלה שכל היום מדבר על הבן שלו בן השנתיים וחצי ולו באמת קשה עם כל הפעוטות המקומיים שכבר בגיל הזה יודעים להרים אבן קטנה בהתאם למימדי גופם.

בג'בליה, כאמור, מרבים להטיל עוצר בעת האחרונה ובמחסום בפתח המחנה שנועד למנוע כניסה ויציאה אפשר להשקיף קצת על עוד כמה אורחות חיים. ראשית, בבית הסמוך בכלל לא יורדים לזרוק את הזבל אלא פשוט זורקים אותו מהחלון לערימה שלפני הבית. אחר כך מגיעים אנשים שיצאו מהמחנה לפני שהוטל עוצר ועכשיו מבקשים לחזור. זוג זקנים אחד חוזר מרחוק עמוס בארגז ענבים ודלי סברס. את שניהם סוחבת האשה. הארגז על הראש, הדלי ביד. הזקן המקומי לא מזיז אצבע, גם כשיבואו לביתו ויאמרו לו למחוק כתובת ישלח את האשה. מגיעות גם שתי צעירות בבגדים המסורתיים אחת בגפה ואחת עם תינוק. הן שבו מבית החולים נאצר. זו עם התינוק מבקשת ללוות את חברתה הצעירה הביתה. "נשים לא הולכות פה לבד", היא מסבירה, "גם באור יום יכולים להטפל אליהן". חוץ מזה באים פועלים שחזרו מישראל ממקומות עבודה וישובים מוכרים.

הם מסתכלים לך בעיניים ואתה תוהה אם תזהה אותם פתאום באיזו מסעדה, או מפעל, בישראל. שלמה צרפתי מירושלים מספר איך בפסח אחרי מילואים בהר חברון הלך לשער שכם לחפש סייד לבית. בתר לבסוף מישהו ובדרך לביתו הייתה שתיקה ארוכה. רק כשהגיעו והבחור התחיל לעבוד הוא שאל לפתע את צרפתי אם בחודש מרס הוא שירת באיזור והיה בכפר ארנא שם היו לפלוגה לא מעט צרות. צרפתי מספר שהסייד לא העז להזכיר את המפגש בטרם הובטחה לו העבודה מחשש שמטעני המילואים של הלקוח יגרמו לו להפסד העבודה.

למחסום בין מחנה הפליטים לכפר ג'בליה מגיעה גם משלוח כריס של בית אופנה שירז הממוקם בבית רומנו בתל אביב. מהבדים תופרים כאן מכנסיים תמורת 3 שקל לזוג. הסיטונאי ישלם עליהם 18 שקלים, אנחנו לפחות 25. התופר שמופתע ממידת התעניינות הגוברת שלנו במטען הצבעוני מספר שבתפירה מועסקות רק בתולות. בחורה שמתחתנת מפסיקה לעבוד.

החיים בג'בליה, בדיוק כמו בכל פינה בשטחים, מעלים הרהור שמוכרחים להתחיל ללמוד ערבית כמו שצריך. ערבי שעובד בישראל יודע בדרך כלל עברית אך לעיתים מתעקש להצהיר שאינו יודע. אבל הילדים והנשים והזקנים אינם מדברים עברית. ואתה צריך לומר משהו, כאשר אתה נכנס אליהם הביתה בתכיפות גבוהה או נתקל בהם ברחוב. אז "אווייה" זו תעודה ו"סאקר" זה עוצר, אבל זה לא מספיק.

סליחה על ההשוואה, אבל בדרך הביתה אני חוצה בהליכה רגלית שכונה אחת בבני ברק, עדיין רודף מראות וריחות שקשורים לסמטאותיה של ג'בליה. אינסטינקטיבית אני כמעט מתכופף למראה המוני הילדים. אבל בבני ברק החרדית שום דבר לא קורה, רק מבטי סקרנות תמהים נשלחים לעבר החייל המאובק שהולך שם עם נשק. בג'בליה – לעומת זאת – כבר רגילים.

אורי גינוסר

זמיר בסוף הקיץ

כמו הציפורים הנודדות גם היא באה לכאן בכל שנה, וגם היא שרה. אסתר עופרים, עוד מעט בת 47. שיריה העבריים, היא אומרת, הם החיבור בינה לבין הארץ. רוב הזמן היא בהמבורג, עם בעלה פיליפ פון־זייל, בן 30. אבי אמו היה יהודי. אביו, ממשפחת אצולה גרמנית־פרוסית, מבעלי רשת שידור איזורית חשובה, נושא בתואר ברון. עם בעלה היא מדברת גרמנית ואנגלית. עם בנם, בן חמש וחצי – גרמנית וקצת עברית. "העברית", היא אומרת, "תמיד תישאר הבסיס. בשפות אחרות תמיד ישמעו שאני קצת זרה".

מאת יעקב הכהן

וידוי! השנה – 1972. המועד – ערב יום העצמאות ה־24 למדינת ישראל. המקום – היכל התרבות בתל־אביב. בעוד דקות אחדות אמור להתחיל קונצרט של אסתר עופרים. חיילים במדים נהנים מפריווילגיה רצינית: הם זכאים, בכפוף לרצונם הטוב של הסדרנים, להכנס להיכל ללא כרטיסים ולשבת על מדרגות היציע, או – אם המזל שיחק להם ונותרו מקומות פנויים – בכסאות. מחוץ להיכל ניצבים כמה עשרות חיילים, בתוכם החתום מעלה, מצפים בקוצר רוח לרגע בו יתיר להם הוד מעלתו הסדרן להכנס. המבטים מופנים לעבר הסדרן ומחוגי השעון. נותרו כחמש דקות להתחלה ואור ירוק לכניסה טרם ניתן. זה תמיד מגיע בדקה התשעים ומלווה מתח רב: יתנו או לא יתנו? ברגע האחרון נכמרים רחמיו של ארון סדרן והחבורה כולה נוהרת פנימה.

אסתר עופרים שרה במשך יותר משעתיים וכובשת את הקהל. הדרן ועוד הדרן ועוד הדרן. 3,000 איש ניצבים על רגליהם ומאזינים פעם נוספת לשירים כמו "היו לילות", "היי ציוניוני הדרך" ו"הכניסיני". הקונצרט מסתיים ומשאיר את מאזיניו עם טעם של עוד.

אוגוסט 1988. אולפן החזרות של להקת בת דור בקומת המרתף של לונדון מיניסטור בתל־אביב. בפינה הימנית של האולפן פסנתר עליו מנגן המוסיקאי יוני רכטר. לצידו, על שרפרף נמוך, יושבת ושרה אסתר עופרים. "הכניסיני תחת כנפך". על ספסל בצד עיתונאי שבא לשמוע ולהתרשם מהחזרה, מאזין ומתקשה להסתיר את התרגשותו. ההרמוניה המוסיקלית בין השניים מושלמת. הם ממעטים בדיבורים, משאירים את האמירות לצלילים. הזמן כאילו עמד מלכת. 16 השנים שחלפו מאז הקונצרט ההוא בערב יום העצמאות כאילו נמחקו. אף ששמע אותה בכל פעם בה הופיעה בארץ, הקשר האסוציאטיבי מחבר בין שני המעמדים. אצלו היא היתה ונשארה אסתר המלכה.

למחרת, במסעדה קטנה, נפגשים לראיון. נוכחותה במקום אינה מעוררת כל התייחסות בין האנשים היושבים בשולחנות הסמוכים. ספק אם הם מזהים אותה. על התרגשות אין מה לדבר. ברגעים הראשונים של השיחה היא מרוחקת וסגורה. אחר־כך היא משוחררת מעט יותר, אם כי עדיין לא משרה תחושה של "שנינו מאותו הכפר". אסתר עופרים מצטיירת כמי שחיה בתוך הבועה הפרטית שלה ובהחלט אינה מעוניינת לפתוח פתח לעולם שיחדור לתוכה. גם כשתישאל על בנה יחידה, אותו ילדה בגיל מאוחר יחסית, תשיב באריכות אך תשאר מופנמת ולא תשתפך. בעברית שלה אין שום רמז לשפה זרה. היא אינה מתבלת את דבריה במלים לועזיות. אפשר שהשירים הישראלים אותם שרה שנים רבות כל כך הם שהצליחו לשמר אצלה את השפה בצורה כה יפה.

האם השירים הם המקשרים בינך לבין הארץ?

"אני מחפשת תמיד את המקום אליו אני רוצה להגיע. אני מנסה להגיע לשלווה, לשקט ולמנוחה. שיר עוזר לי להרגיש אנשים. זה, אולי, הקשר הראשוני שנוצר ביני לבין אנשים. את 'הכניסיני תחת כנפך' שרתי לראשונה לפני 12 שנה. הוא נעשה חלק מהרפרטואר הקבוע שלי. בשנים המאוחרות אינני שרה שירים שאיני אוהבת. אני שרה כבר יותר מ־25 שנה. לא תמיד אתה שר שירים שאתה אוהב. אולי זה מותרות, אבל אינני מוכנה יותר לשיר שירים שאני מרגישה שאיני יכולה לומר אותם באמת. שירי רוק'נרול, למשל, אני לא כל כך אוהבת ולכן לא אשיר אותם. ההפסד לא כל כך גדול".

הפריצה הגדולה של העופרים (אסתר ואבי רייכשטאט, בעלה הראשון והאיש שעימו הגיעה להצלחה בינלאומית) היתה לפני 26 שנה כאשר השניים הופיעו כנציגי ישראל בפסטיוואל זמר שנערך בעיר צופוט, פולין. ההצלחה המסחררת שם פתחה בפניהם את הדלתות. באותה שנה (1962), היא נזכרת, הקליטה את "היי, ציוניוני הדרך" של מרדכי זעירא.

"אני עדיין שרה את השיר. אפסיק לשיר אותו רק אם יהיה לו ממלא מקום. מבחינת השירים הוא נחשב אצלי לחבר טוב. אני אוהבת רבים משיריו של זעירא. זהו שיר של ישראל. הוא נכתב עוד לפני קום המדינה, בימים שבהם היו תקוות ואהבה מסוג אחר לארץ הזאת. היום האהבה הרבה יותר תאוותנית. אני חושבת שאם עדיין אפשר היום לשיר אותו, זה לא כדי להחזיר מומנט נוסטאלגי, אלא שהשיר עצמו לגיטימי ורלוואנטי. לא שרתי אותו בארצות אחרות, למעט פעם אחת בהופעה בניו־יורק, אבל שם רוב הקהל היה מורכב מישראלים. גם את 'היו לילות' לא שרתי בחוץ. זה היחס שלי לשירים העבריים. כאן מכירים, אוהבים ומבינים אותם, ולכן אני שרה אותם רק פה. אם לי יש מקום לשיר פה, זה החיבור ביני לבין הארץ. לא צריך להסביר שיר. אם אתה עומד בפני קהל בניו־יורק ומנסה להסביר, גם בחצי שעה לא תצליח. אני אוהבת לשיר כאן כי פה יש אוזניים לשירים האלה".

(המשך בעמוד הבא)

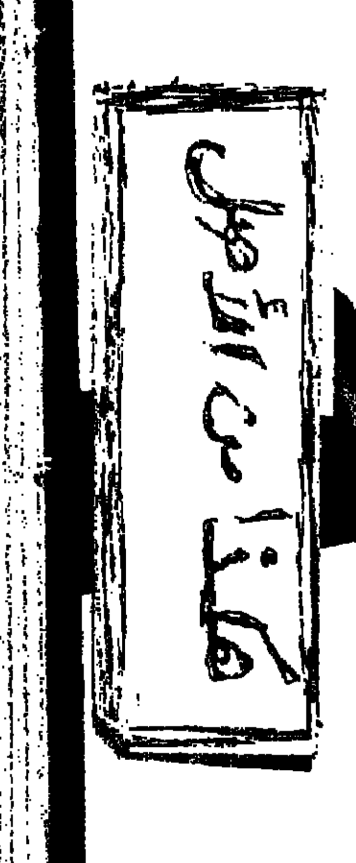
יוסי גרבר: כמו צמח בעציץ הלא־נכון

יוסי גרבר זוכר את אסתר עוד מהימים הרחוקים בהם הופיע צמד העופרים במועדון התיאטרון בתל אביב על תקן הופעת החימום שקדמה לכוכבי הערב – חברי רביעית המועדון (גדעון זינגר, יענקל'ה בן סירא, ראובן שגר ושמעון בר המנוח).

"הייתי מאוד מיודד עם ה'עופרים', אני זוכר שהיה להם קהל שבא במיוחד כדי לשמוע אותם, מרחוק, ולא היה מאוחר להופעה. כבר אז היא ריתקה קהל. כאשר עבדתי כחייל אחרי בחברת 'אל על' נתבקשתי לארגן מסיבה לילדי העובדים בחג החנוכה. הזמנתי את ה'עופרים', והם היו מאושרים מכך שקיבלו את החלטורה הזו. התופעה התקיימה, נדמה לי, בקולנוע 'חן', והם קיבלו סכום מגוחך (200 לירות, בתחילת שנות השישים), אבל הדליקו את הקהל.

"פגשתי את אסתר שוב בשנת 1979 במינכן שבגרמניה. הייתי שם בהזמנת רשת טלוויזיה שצילמה את תיאטרון בובות העץ של אריק. הבמאי שעבד איתם היה מיודד איתה. היא היתה אז עדיין מפורסמת מאוד בגרמניה למרות שזה כבר היה אחרי שיא הקריירה שלה. מצאתי אותה הרבה יותר שקטה מכמי שהיתה. היה לי יותר קשה ליצור איתה קשר. מאז הקשר היחיד שיש לי איתה זה שאני משמיע את שיריה בתוכנית הרדיו שלי.

"לדעתי היא זמרת גדולה, אבל יש אצלה לגבי שירי ארץ ישראל איזה פספוס. היא כמו איזה צמח שנמצא בעציץ הלא נכון. דווקא היא היתה צריכה לחיות בארץ. היא לוקחת שירים ציוניים (ללא מרכאות) ומעניקה להם פרשנות חדשה. אולי זה מפני שהיא היתה בניכר. לכן אני חושב שמקומה בישראלי".

(המשך מהעמוד הקודם)

חודש ימים לפני שתפתח את סדרת הקונצרטים הנוכחית שלה היא שקועה בעבודה אינטנסיווית. מנותקת מבעלה ומבנה היא יושבת בתל־אביב אצל אחיה ונפגשת מדי יום עם המנהל המוסיקלי של תוכניתה, יוני רכטר, וצוות הנגנים שילוו אותה. על ראיונות לכלי התקשורת היא "אינה משתגעת". הביקוש במשרדי הכרטיסים להופעותיה מעיד כבירור על כך שרבים זוכרים לה חסדי נעוריה ובגרותה ורוצים לשמוע אותה ואת שיריה.

הפעם תכלול אסתר בהופעותיה שני שירים ישראליים חדשים: "היא הולכת בשדה פתוח" של מאיר ויזלטיר, ו"ראה" של עלי מוהר. את המנגינות לשניהם כתב יוני רכטר. (ראה מסגרת).

"אני לא יכולה ללמוד שיר בלי מנגינה או ללמוד מנגינה ללא טקסט", היא אומרת. "הם מחוברים אצלי. האחד חלק מהשני. אם המלים נכונות, המנגינה מתלבשת עליהן נכון, ולהפך. יתכן שמאיר ויזלטיר לא יקבל את הפרשנות שלי לשירו. השיר הגיע אלי דרך יוני. את ויזלטיר אינני מכירה. השיר הגיע אלי לא כפיוט שלו אלא כשיר שהיה מוכן, ותוך כדי החזרות קיבל את צורתו הסופית. כן, זה לא המלים לחוד והמנגינה לחוד. זה שניהם נשואים ביחד".

את חושבת וחולמת בעברית, או בשפה אחרת?

"אני חושבת בעברית. קשה לי לומר באיזו שפה אני חולמת. בשנים האחרונות אני באה לארץ פעם בשנה לתקופה של שבועיים. רוב זמני אני נמצאת בהמבורג, שם אנחנו גרים. בעלי, פיליפ פון־זייל, הוא בנו של אחד מבעלי רשת השידור האזורית וסט־דויטשר רונדפונק. בגרמניה, לאדם המכהן כמנהל רשת טלוויזיה, יש כמעט כוח פוליטי. אבי בעלי הוא ממשפחת אצולה גרמנית־פרוסית והוא נושא בתואר ברון. אביה של אמו היה יהודי. אנחנו מדברים בינינו גרמנית ואנגלית. הבן שלנו, דוד־בנימין, עכשיו בן חמש וחצי, מדבר גרמנית וקצת עברית. אני מחזיקה עד היום דרכון ישראלי וגם לבני יש דרכון ישראלי. כל כך הרבה שנים אני לא פה, אבל העברית תישאר תמיד הבסיס שלי. בשפות אחרות תמיד ישמעו שאני קצת זרה, אם כי לא מפריע לי לשיר בשפה אחרת".

האדם אינו אלא תבנית נוף מולדתו?

"בתוכנית טלוויזיה אמרתי פעם שאני הנוף של מולדתי. נופי הארץ שספגתי בילדותי מלווים אותי תמיד. אני אוהבת את טוסקנה שבאיטליה, את דרום צרפת ואת יוון כי הם מזכירים לי את המראות שספגתי בילדותי. כשאני מסתובבת בהמבורג אני לא נראית בדיוק כמו אחת שגדלה שם, או בקופנהגן. אני מרגישה מידה מסויימת של זרות בכל מקום. אף פעם לא הייתי הטיפוס החבר'המני. זה דבר שקצת לא מקבלים אותו בארץ. היחס שלי לארץ לא מתחיל ונגמר בשירים. הוא חלק מחיי, מההווייה שלי, מהדמות שלי. יש לי פה חברים, בני משפחה ושפה. השפה היא אנחנו. השירים הם צורת התבטאות של הזהות או ההווייה. אני אבוא לכאן וארגיש בדיוק אותו דבר גם אם לא אופיע".

הקריירה של אסתר ידעה שנים רבות בפיסגת הזמר העולמי. עד 1973, כל עוד הופיעה בפני קהל, היא מכרה מליוני תקליטים. כאשר הפחיתה את מספר הופעותיה ואחר־כך חדלה לגמרי, ירד קצב המכירות. לפני שש שנים נישאה לפיליפ פון זייל (כיום בן 30. אסתר כמעט בת 47). כאשר הרתה, בטרם ידעה שהיא בהריון, המשיכה להופיע, ואחר־כך לקחה לעצמה חופשת לידה שנמשכה כשנה וחצי. לאחר מכן הופיעה בהפקה הגרמנית של "גיטו" – מחזהו של יהושע סובול שהועלה בברלין ובהמבורג בבימוי פטר צאדק, הנחשב לאחד מחשובי התיאטרון הדובר גרמנית. אסתר גילמה במחזה אותו תפקיד ששיחקה בתיאטרון חיפה ריקי גל.

"שם ההפקה היתה הרבה יותר גדולה ועשירה. השירים ששרתי היו שירי הגיטו המקוריים שתורגמו לגרמנית. המנגינות – אותן מנגינות ששרו בגיטו וילנה. זו היתה הגיחה היחידה שלי. כנראה שמבחינת הזמן, הצעות אחרות לא התאימו לי. הייתי שקועה בחיי המשפחה. השתתפותי ב'גיטו' ארכה שנה וחצי. לא, אינני מרגישה כאילו מאז ישבתי בטלה".

במשך השנים השתנה סדר העדיפויות שלה. "עד לפני 15 שנה", היא אומרת, "לא היה לי דבר בחיי זולת הקריירה. זה היה משהו אובססיווי. אחר כך התחלתי לפעול לפי מצב הרוח. אם פגשתי אנשים שהרגשתי בחברתם נוח והייתי מוכנה לעבוד איתם – עשיתי דברים. אם לא – לא. יצאתי מהמעגל של לעשות כל הזמן ולרוץ בלי הפסקה. גם היום, הדבר שנעים לי ביותר זה לשבת באולפן של 'בת דור' ולשיר. לרוץ מאולפן הקלטות אחד לשני זה לא הטמפו שלי. בשנים רחוקות עשיתי את זה מכוח האינרציה וחשבתי כל הזמן שזה נורא חשוב. עכשיו החיים עצמם יותר טובים. אתה מתעניין בדברים אחרים, חוץ מהקריירה. לא, השינוי בסולם העדיפויות אינו קשור אצלי באמהות".

לא, הארנק אינו נפתח ותמונה של הילד אינה נשלפת. "הילד אוהב להיות פה בתנאי שאני נמצאת פה. זו אינה הסביבה הטבעית שלו. אני נורא אוהבת אותו אבל אני לא ממש אידישע מאמא. העיסקה שעשיתי עם עצמי היא – ברגע שיש לי בן, אני כולי שלו. לא מתמקחת איתו על זמן וקריירה. כל ערב אני שרה לו שיר ערש. באחד מתקליטי אני שרה את שיר הערש הידוע של ברהאמס. אני שרה לו בית אחד בעברית, בית אחד בגרמנית ובית אחר באנגלית, ועם זה הוא גדל. אנחנו לא חוגגים בבית את העניין של האמא ששרה ומופיעה בפני קהל. אין צילומים שלי על הקירות וגם את תקליטי הזהב שקיבלתי לא רואים בבית.

"אני נורא מקווה שהילד יהיה מוסיקלי. יש לו קול יפה מאוד. מגיל שנה וחצי הוא שר חלקי מנגינה מבלי לזייף. הוא מאוד אוהב מוסיקה. לשבת על יד הפסנתר ולקשקש עליו. בקרוב יתחיל ללמוד נגינה בפסנתר".

על בעלה מספרת אסתר שבתקופה בה התגוררו בניו־יורק למד קולנוע באוניברסיטה של ניו־יורק ועכשיו הוא כותב מוסיקה. יש לו מערכות של כלי נגינה אלקטרוניים ממוחשבים והוא עובד איתם.

במוסיקה הישראלית העכשווית היא אינה מעורה במיוחד. יש כמה כותבים שהיא אוהבת והם מרגשים אותה. היא מזכירה את שם טוב לוי וכמובן את יוני רכטר. "אני שומעת הרבה מאוד מוסיקה קלאסית. בשנים האחרונות גיליתי את מוצרט. העולם גדול וקורים הרבה דברים חדשים. אני שומעת מוסיקה של נינו רוטה ומוסיקת רנסאנס. מקשיבה גם לתום וייטס ולפיליפ גלאס. אני אוהבת ג'אז".

אילו היית מקדישה את כל משאבייך לפיתוח הקריירה, היית בוודאי תופסת מקום־כבוד בכל לקסיקון לתולדות המוסיקה במאה העשרים.

"נכון, לא טיפלתי בעניין הזה. אני יודעת שלא יקדישו לי מקום כמו לחיפושיות. זה הוחמץ. במקומות קטנים אולי יזכירו אותי כזמרת ישראלית, או זמרת שבאה מישראל, אולי יאמרו זמרת־עם או זמרת פופ. זו לא בעייה שאני סובלת ממנה. אני נהנית מכך שנגעתי בכל כך הרבה סגנונות (ברכט־וייל, פול מקארטני, שוברט). קשה מאוד לחבר אותי למשהו. אני קשה לקיטלוג. התענוג היה כולו שלי. לשיר גם שיר שייקספירי וגם שיר בלארינו. אבל אני מתארת לעצמי שההיסטוריה תזכור אותי כמי ששרה את 'סינדרלה רוקפלה'. אגב, זהו השיר היחידי ברפרטואר שלי שאינני יכולה לשיר לבד".

את עומדת עכשיו לפני סדרת קונצרטים באולמות הגדולים ביותר בארץ. לאיזה סוג של קהל את מצפה?

"יוני רכטר התבסס על מה שקיים, והשירים כולם קיבלו עיבודים חדשים. לגבי הקהל, אולי לא יהיה בכך שינוי מהותי. בשבילנו זה מרענן ומחדש. אתה חוזר על שיר כמו שאתה מרגיש אותו היום. במה שקשור לקול שלי אין צורך להוריד או להעלות סולמות. בהופעות אני מקווה שיהיו אוזניים חדשות בנוסף לגרעין הנאמן והקבוע".

אחד מהנאמנים האלה הוא אני.

עופרים: "בתוכנית טלוויזיה אמרתי פעם שאני הנוף של מולדתי".

"אני יודעת שלא יקדישו לי מקום כמו לחיפושיות. זה הוחמץ. זו לא בעייה שאני סובלת ממנה".

יוני רכטר: תענוג

"בחירת החומר שלה, גם העברי וגם הלועזי, מאוד מעניינת. את השירים באנגלית שהיא שרה עתה לא הכרתי לפני־כן אלא באותן שטוח, ועם שיריו של מרדכי זעירא מפיה היה לי מיפגש ראשון, ופתאום ראיתי אותם באור אחר. הם מאוד מצאו חן בעיני. גם מה שהיא שרה וגם מה שמצאתי בספר שיריו אותו היא נתנה לי.

"כשעובדים איתה, יש תחושה שמיוחדת רק לה. הביצוע שלה מקנה לשירים נופך מאוד מסויים. זה מחייב אותי ואת הנגנים לנגן בצורה שמתאימה רק לה. גם בחירת הכלים המלווים שונה מהרגיל. אין כלים חשמליים, אין תופים אלא רק כלי הקשה. בעיבודים אני מנסה להגיע לאיזו שקיפות. היא זמרת נפלאה והענוג לעבוד איתה.

"במיפגש שלי עם החומר שמזוהה איתה היה משהו מאוד מרענן. את השיר של מאיר ויזלטיר הלקוח מתוך ספרו 'מוצא אל הים' כתבתי לפני כמה שנים, כאשר מזי כהן חיפשה חומר והתחלנו לעבוד על כמה שירים. בסופו של דבר זה לא התאים לה. הקלטתי את החומר על רשמקול ביתי, וכשאסתר באה הרגשתי שזה יכול מאוד להתאים לה. לשמחתי היא הסכימה איתי, ועכשיו יש שיר חדש".

פיטר פן עם ברזלים נגד הנסיך על עקבים

מייקל ג'קסון (למעלה) ופרינס (משמאל). ג'קסון מנסה לשמר נעורי נצח, פרינס ממזג דת ומין.

ביאנה המלוכלכת נשטפת בגשם סגול. קורבט הקטנה והאדומה מתה מפחד במותחן. מייקל ג'קסון נגד פרינס. שני אלילי פופ שהישמלו בחודש האחרון עשרות אלפים בלונדון. זה לא רק המוסיקה. זו הליכת הירח והפיצוצים, המתופפת הסקסית וההתעלסות על מיטה במרכז הבמה; הבגדים המוזרים, הפעלולים, הנורות, הקצב המסחרר, ההטפות. והקהל, הקהל מצטמרר ונדלק ונסחף ונסער. כתב מעריב היה שם. או, יה.

מאת דן מורג

מייקל ג'קסון בן 28. מנסה, לפי הניתוחים, להישאר צעיר לנצח. ואולי הוא גם יצליח. תיקון סולידי באף, שינוי בעור הפנים. איש מוזר. לפני ההופעה בקארדיף, שבוולס, הספיק מג'יק ג'קסון, לנער לחלוטין את לונדון. ג'קסון העניק שלושה קונצרטים בוומבלי. באצטדיון. כולם מכורים מראש. הביקורות נגעו בשמיים. ומביקורות נטו, עברו מהר מאוד לסיפורים ורכילויות ועוד מיני פנינים, שמרכיתם היו מצוצים מהאצבע. כולם ניסו לנתח את הפלא. רשימה חלקית מהכינויים שהדביקו לו: ילד הפלא, פיטר פן, בתור או כתורה, פנומן. הכינוי הרשמי של הג'קסון בבריטניה הוא "ואקו ג'קו".

לוולס כאמור, הגיע ג'קסון כשהוא מבוטח לחלוטין. הביקורות המוקדמות שתארו את ההופעה שלו כטובה ביותר שנראתה אי פעם בעולם הרוק ושאין כרגע מישהו שיכול אפילו לנגב לו את קצות הציפורניים, רק ריככנו את הקהל להסתנן במהירות לאצטדיון, ואת הספסרים להעלות את המחיר ל־50 ליש.

אפילו טרנס טרנט דארבי התראיין באחד העיתונים ואמר "מייקל ג'קסון הוא הדבר הכי גדול שיש היום בעולם המוסיקה. פנומן אמיתי. הוא זז בצורה מדהימה. והמופע שלו גדול מהחיים". רק הולי ג'ונסון, לשעבר איש "פרנקי הולך להוליווד", אמר, "ג'קסון בהחלט מוכשר, אבל אני אישית אוהב את ההופעה של פרינס הרבה יותר. פרינס זז כל כך מהר שאתה לא מסוגל להדליק לו סיגריה".

האמת היא שגם מייקל ג'קסון זז במהירות אור־קולית. כשמדובר בתנועה על הבמה, הוא עולה על פרינס. אבל לפני שהגיע למנה העיקרית, העלה ג'קסון לבמה את קים ווילד, כזמרת החימום. העיתונות הבריטית ידעה לספר שג'קסון לא רק שלא מדבר עם ויילד, אלא אפילו לא ראה אותה במשך כל הסיבוב. לאחר שבוע וחצי, פורסמה תמונה משותפת של השניים, לשמחתה של ויילד.

ויילד, בחורה יפה ומאוד לא מוכשרת, הונחתה כשפן סאונד ניסיוני. עליה עברו כל הבעיות

(המשך בעמוד 49)

חיים ואוהבים

חבר, מכר, ידיד ורע

אני מכירה אותו מיום שהתחיל לחזור אחרי אשתו, ועכשיו הרי הם כבר מתכוננים לנכד ראשון. המון זמן. אנחנו כמעט שלא באים האחד לביתו של השני אלא "פעם בירח חול", אבל אנחנו מצטלבים בכל מיני אירועים אצל [illegible] משותפים, נפגשים באותו פואייה, רוקדים על אותה מרפסת, הולכים לאותן לוויות. אנחנו אפילו מנשקים לפעמים, כמנהג המקום לומר שלום.

פעם ביקשתי לקנות מוצר של המפעל שהוא אחד מבעליו, וכשצילצלתי אליו – לצורך בירור תנאים טובים יותר – הוא לפתע נשמע ענייני מאוד, עם גוון [illegible] בקולו. הכי טוב, הוא אמר, כדי שלא יהיו [illegible] לשני הצדדים – שתתתמי לנו על שטרות. [illegible] זאת לאחר שנים כאשר הוא חיבק אותי ולא הרפה והעיד לי משהו שהעלה סומק בלחיי. טוב, אלה חיים, חשבתי. יש אנשים היודעים להציב מחיצה בין ענף העסקים לבין מחלקת החברות, הרגש, החיים האישיים, תקראו לזה איך שתרצו.

והנה פעם, ברגע של סתלבט בכפרו של גלסון, לאחר שלגמנו בירה, הוא אמר משהו על "הנימוס היקי" שלי. מה פתאום, והרי אתה מאמריקה, לא?

– לא. אני דווקא מגרמניה.

והנה הוא מספר לי על החיים בברלין, ועל הבריחה משם כילד ברגע האחרון, טלטלות, חיי פליט וההורים והאחיות שנותרו שם והושמדו. סיפור עמנו.

– אז איך לא ידעתי על כך כל השנים?

– לא שאלת, אז לא סיפרתי.

זאת אומרת שיכלו לעבור עוד שנים רבות עד [illegible] מאתנו היה מסתלק לעולמו מבלי לדעת את הבייסיקס של מי שהוא מחשיב בתור "חבר".

עכשיו, בואו ונבדוק את המלה "חבר". גם מבלי להסתכל במלון אנו יודעים שחבר זה אחד שניתן לסמוך עליו, להיות איתו ברע ובטוב, לדעת אודותיו כמעט הכל, וכן הלאה. אבל ה"חבר" שתיארתי אותו לעיל מתנדנד בין "מכר" ל"ידיד" – ונא לא לערבב. אילו היו לנו שיחות נפש וחילופי רגשות הוא היה יכול להיקרא רע, שזוהי דרגה אחת למעלה מחבר.

מה פתאום בא לי לחטט במושגי החברות? לפני [illegible] קראתי בפתח הראיון שערך דן בן־אמוץ (ב"חדשות") עם יוסי קריים, עורך פרווה, ועם ילדו יואב הסובל משיתוק מוחין, את המשפט הבא: "יוסי קריים הוא חבר שלי. אני מכיר אותו שנים רבות. ידעתי שהוא נשוי פלוס כמה, אבל מעולם לא שמעתי ממנו מלה על מה שבאמת מעסיק אותו ואיכפת לו וכואב לו יום־יום מזה שתים־עשרה שנה. הוא אף פעם לא סיפר לי שיואב, בנו בן ה־12, סובל משיתוק מוחין מהרגע שהוא נולד".

אז שוב אני שואלת: מה זה חבר? רע הנושא על גבו שק של צרות שנים כה רבות ואתה אפילו אינך יודע על כך? אז איזו מין חברות היא זו. אבל, אל נא. זו לא הטפת מוסר לעצמנו. אולי השימוש במלה חבר הוא אינפלציוני. בואו נקרא לו מכר. ואין הדברים מכוונים אל דן בן־אמוץ אלא אל הסגנון המקובל בין רבים וטובים שיש להם בערך אלף ושלוש־מאות חברים – ובעצם ניתן למנות על אצבעות הידיים את החברים הראויים לתואר זה. כאלה שכאשר הם מגדלים בבית ילד בעל־מום – לא רק שלא תופתעו אלא שבעצם אתם שותפים לחלק מן התלאות של גידולו.

תיבת דואר / יש מחיר לבגידה

גברת אבידר הנכבדה,

בעקבות שלוש כתבותיך במדור "חיים ואוהבים" ב"סופשבוע" על ביקורך בארה"ב, קשה לי להתאפק מלהצביע על טעות גדולה אחת שרובנו עושים (כולל מוסדות המדינה ושליחיה) ביחסנו אל היורדים. הטעות היא, לדעתי, שאנחנו מוכנים לסלוח להם על בגידתם בנו, ובלבד שיחזרו.

יתכן שקשה לתקן תקנותת רשמיות כדי לשלול מהיורדים את זכותם להיקרא "ישראלים", כגון אי־תידוש דרכונם הישראלי, אבל אזרחי המדינה הנאמנים יכולים גם יכולים להביע את סלידתם ממעשיהם על ידי נידוי ברור, מוחלט ומופגן. כדברי המשורר – "ירקבו בקלונם סרוחים על צרורותם" בארץ השפע. אנחנו, הנבגדים, איננו צריכים לקבלם כאורחים רצויים כשמתחשק להם לבקר בארץ, וגם לא להאיר להם פנים כשנפגשים עימם בחו"ל.

את היורדים עצמם ממילא לא נחזיר, אבל ליורדים בכוח – וחם רבים – נאותת בצורה חד־משמעית שיש מחיר לבגידה, והוא אובדן הקשר החברתי עם חבריהם בארץ. אם הם מוכנים לשלם את המחיר ולהיות מנודים על ידי כל ישראלי זקוף קומה – יבושם להם.

פרופ' חנוך יעקבזון

חיפה

מודל פופציק

הסיסמה "העולם שייך לצעירים" אינה חדשה, אבל מדי פעם היא צפה ועולה בגירסה אחרת שהרעת פשוט אינה סובלת. כמו, למשל, הציטטה של ד"ר אריאל אוקסהורן, גניקולוג, בראיון (ב"לאשה") על ניתוחים פלאסטיים לשיפוץ אברי המין של האשה: "גם בנות 50 ויותר מבקשות ניתוחי יופי צנועים אלה. האשה רוצה לשפר את תחושותיה המיניות גם לאחר גיל 50. היא לא מסתפקת בנפש". כמעט נפלנו מן הכסא. האמנם אין החיים מסתיימים בגיל 50 וכל שנותר לזקנים הללו לעשות זה לשכב ולצפות לקץ?

במקרה שני יובא דו־שיח קצר ממערכת עתון.

כתבת לעורכת: אני רוצה לראיין אשה אחת, מבוגרת, שפתחה פאב בשרון.

עורכת לכתבת: אז מה המיוחד?

כתבת לעורכת: למרות שהיא זקנה היא בכל זאת פתחה פאב ומנהלת חיי לילה.

עורכת לכתבת: בת כמה היא, האשה?

כתבת לעורכת: היא כבר בטח בת 50.

ואז כאשר נדמה לך שבכל זאת, לאחר ששככו מצהלות יום־לדת 50 והכל הבטיחו שהחיים הטובים מתחילים רק עכשיו, ללא העול היומיומי של ילדים וארוחות, בזמן פחות או יותר, לאחר שסוף־סוף אפשר לעשות לביתך ולעצמך מהבוקר עד הערב, אז עלית על מונית עם נהג צעיר פרוע־בלורית, המתעקש לשוחח אתך כל הדרך: "את יודעת, היתה אצלי נוסעת, אחת זקנה, מודל פופציק (50, לידיעת הבורים באידיש), בקושי זזה" וכו'.

אז בשמן של כל "מודל הפופציק", תאבות־החיים ומלאות המרץ שעדיין מוכנות לכבוש את העולם, אם כי לא בסערה – אני באה למחות. כן, ד"ר אוקסהורן, כן, כתבת באסאת, כן, נהג מונית צעיר. העולם שייך גם לכם. גם לנו. עדיין.

דברים שלעולם לא ייאמרו

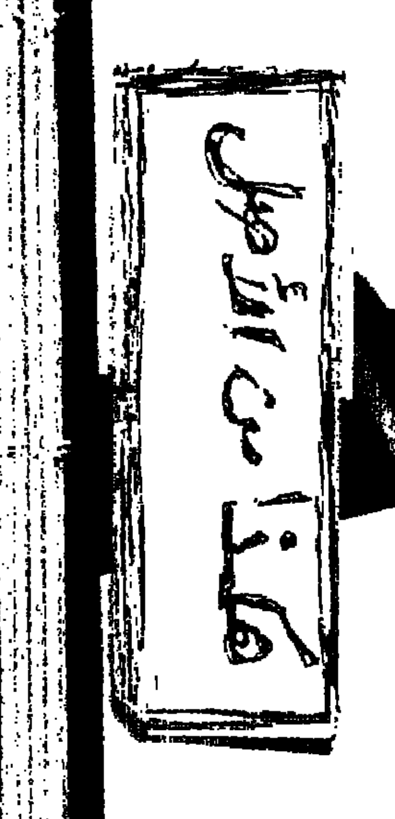
עכשיו, כשאתה כבר יודע עלי כמעט הכל: שבבוקר רק נס יפקח את עיני ללא נס קפה מתוצרת מקומית; שאני משתעממת בחברת אנשים חסרי בעיות; שאני מפתחת אנטיפטיה־למפרע נגד מי שמצטלם עם פייפ; שאני מוכנה לאהוב רק את מי שאוהב אותי; שאני לא מוכנה לעבור את גבול הקו הירוק עד שלא נהיה מוכנים לשמוע מה יש "להם" לומר אחרי 40 שנה; שאני מזילה דמעה למראה מפגן צבאי; שאני אוהבת לגהץ, לרחוץ כלים ולכתוב מכתבים, ושונאת לתפור כפתורים ולהרים מן הרצפה את הבגדים שלך; שאני יודעת לצרוח על־לא־דבר ואפילו לטרוק טלפון לאחר שלא ישנתי בלילה אלא שעתיים; שאני מטורפת־יותר־מכל לרבוץ בשכת במיטה עם עתונים; שאני לא אוהבת ללכת לטיול ליפו עם תיירים; שלאחר השעה 11.00 בערב אני נרדמת בכל סרט שאינו שווה 4 או 5 כוכבים...

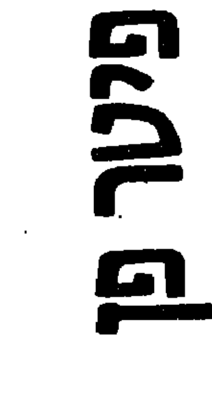
עכשיו, כשאני יודעת בעל פה את מספר החולצה והמכנסים והנעלים שלך ואת הכתובות לקנות כהן את כל אלה בחו"ל; כאשר – בניגוד למה שמייעצות לי החברות – אני מגישה לך את הקפה בבוקר במקום שאתה תגיש לי; ואני יודעת איזה מאכל הכי אהוב עליך (לחם כפרי עם ריבת פטל וגבינת קממבר); עתה כאשר הבנות שלך אוהבות לבוא לכאן גם כאשר אתה בחו"ל; כאשר הגעתי סוף־סוף לחקר סוד הכנת האורז הספרדי, העוף הסיני והשרימפס נוסח פרובאנס שאהובים עליך יותר מהאוכל הפולני שלמדתי מאמך במסגרת חיזורי אחריך...

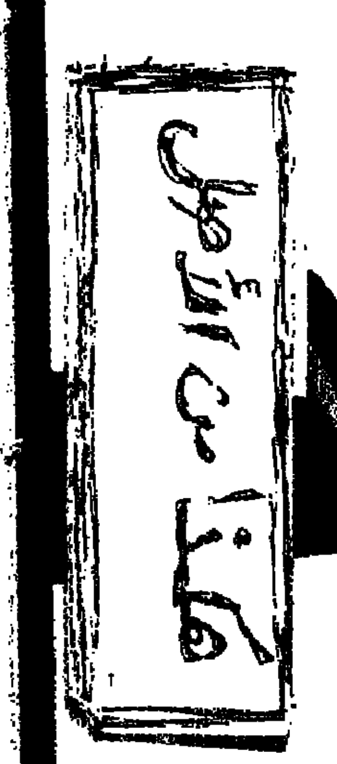
עתה, כשאתה יודע את כל זה וגם נוכחת לדעת שיש גרועות ממני – זה הזמן לקום וללכת? אתה מדעתך יצאת. ומה יהיה על כל מה שתיכננו לימות הסתיו? הבית הקטן לסופשבוע מול הים? הנכרים שיבואו לקלקל לנו את הריפוד הלבן? ואני הרי תיכננתי להפתיע אותך במין כורסת טלוויזיה רחבה ונוחה שלא רוצים לקום ממנה...

אתה באמת יצאת מדעתך אם קמת והלכת. ואולי אני היא הטיפשה, שלא צפיתי זאת. חסרות דוגמאות בסביבה?

תמר אבידר

מימין לשמאל: ג'קסון בהופעה, פרינס בפוזה, ג'קסון על הבמה, פרינס באחת התלבושות המוזרות שלו והמתופפת שלו, שילה אי, פצצת מין מוכשרת.

(המשך מעמוד 45)
הטכניות והציפצופים. הקהל אהב אותה, אבל אהב הרבה יותר כשהיא החליטה לרדת מהבמה. ואז הוא נחת.

המופע נפתח, כשקיר של אלפי נורות מסוונר את הקהל. שמונים אלף איש החלו לנשום בקצב אחיד. כשהקיר ירד – כל הלהקה היתה על הבמה. פיטר פן עצמו היה לבוש כתמיד במכנסיים שחורים, ברזלים סביב לו, וחולצה אפורה מבריקה.

הדבר הבולט ביותר אצל ואקו־ג'אקו, שהוא לא הולך על הבמה. הוא פשוט מרחף. נוגע לא נוגע בקרקע. הריקוד המפורסם שלו, נקרא "הליכת ירח". בימים אלה גם יצא ספר אוטוביוגרפי שלו שנושא את אותו השם. אבל הריקוד הרי מסתובב בשטח כבר כמה שנים, וג'קסון ידע שכדי שהמופע שלו יכנס לפנתיאון הוא צריך יותר. הרבה יותר.

דאשית, מבחינה מוסיקלית הביא שחקני חיזוק משופשפים וכשרוניים. מעל כולם בולטים. רייקי לאוסון, מתופף שלא נופל, ורבים אפילו טוענים שהוא משאיר בצל את שילה אי, המתופפת האנרגטית של פרינס. ורון כוייט, בסיסט שמוזיק קצר ומתוח את הקצב ההיסטרי. ג'קסון לקח את המוסיקה שלו קדימה. ההשפעה של פרינס ניכרת עליו. כבר לא דיסקו נקי, מתוק, סטרילי. הדיסקו עדיין חי, אבל הוא מקבל מכות נוקאאוט בולטות מהפאנקי המלוכלך והחוצפני שהביא פרינס. וכדי להוכיח סופית את החותם של פרינס, מבצעת הלהקה קטע אינסטרומנטלי שלו "זה יהיה לילה נהדר". לעומת פרינס, אצל ג'קסון האלמנט המיני מובלע. נכון שבתדירות גבוהה הוא מניח את היד על אזור החלציים ובנות הטיפש עשרה צווחות ובוכות, אבל ג'קסון מעדיף לשחק בארץ הפלאות מאשר בעולמות כחולים.

ג'קסון נמצא על הבמה שעתיים וחצי בערך ואסור, פשוט כך, להוריד את העין לרגע מהבמה. לא ראית, הפסדת. כל שניה מתרחש שם משהו. מלבד הליכת הירח, ג'קסון בונה מופע הוליוודי חי. סרט פנטזיות עמוס באפקטים. פעם אחת הוא נכנס לאוהל. האוהל מתרומם באוויר ופתאום – פיצוץ ענק וג'קסון מגיח מפינה אחרת. אחרי שהקהל נרגע לשניה, שוב פיצוץ וג'קסון מגיח עם מטיכה מפלצתית שרומזת שעכשיו יוגש "המותחן". הפעם מוגש "מותחן" בשידור חי, כולל כל האפקטים והפחדים. תפאורות מדהימות, היעלמויות מסתוריות. איפה ג'קסון, שואלים כולם, והילד לפתע מגיח ממנוף ענקי.

ג'קסון גם לא מוותר על הפרטים הקטנים. קטנים לכאורה. למשל, כשכל האצטדיון חשוך והגוף שלו עטוף במאות נורות קטנות. ג'קסון יודע, כשכל הפרטים הקטנים מתאספים יחד, זה יוצא בומבסטי, גדול, אבל לא דוחה. להיפך. הכל ניתן במנות קטנות, שתעכל, ותרצה עוד ועוד. לכולם ברור שג'קסון מסרב להתבגר וההופעה הזו מוכיחה את ההנחה יותר מכל. נוח לו להישאר בעולם שכולו טוב, עמוס בצבעים. וכשצריך להוריד אנדרלין הוא מתחיל לרקוד. רוקד נהדר. מהר, מרוייק, מלהיב. על הבמה זה סוחף הרבה יותר מאשר בסרטוני הווידאו.

צריך לזכור שג'קסון לא יצא לסיבוב הופעות סולו, כבר הרבה שנים. האלבום "מותחן", נמכר בכ־38 מיליון עותקים, בלי מסע הופעות צמוד. ג'קסון חזר לבמה לפני ארבע שנים בסיבוב הופעות עם אחיו ללהקת הג'קסונים, שנקרא "נצחון".

אבל הפעם הוא בא לבד, בגדול. המוסיקה שלו, כצפוי, היא מכוונת להיטים. הוא נולד להיות על הבמה. קצב, תנועה, הכל מתמזג. להיט רודף להיט מוכר יותר. מ"בילי ג'יין", דרך "אני אהיה שם" מימי הג'קסונים, ועד ל"באד", ו"דיאנה המלוכלכת", שהוא הקטע הכי מחוספס שלו. דרך אגב, בהופעה בוומבלי נכחה הנסיכה דיאנה, וכל הקהל הצביע עליה ושר עם ג'קסון את הפזמון "דיאנה המלוכלכת".

אצל ג'קסון אין ריגושים. אף שיר לא פוגע לך בבטן, וזו הנקודה הכי מפוספסת שלו לאורך כל הקריירה. אבל אם אתה בא בשביל הכיף, ה"פאן", ורק בשביל זה, אז גם הריגוש יכול לחכות להופעה של פרינס.

ג'קסון חוזר בימים אלה ללונדון. וכבר עכשיו מרגישים בעיר אבק כוכבים.

נ.ב. מעריציו של ג'קסון מבטיחים שהאלבום "באד" יעבור את 40 מיליון העותקים וישבור את השיא של "מותחן". וכשמדובר בג'קסון, השמיים הם הגבול. וגם זה באופן זמני ביותר.

I've been blessed With a special Sensation? My test is the Navigation
Peace Street The Imagination

ההופעה הראשונה של פרינס בוומבלי־ארינה (שמכיל רק 20 אלף מקומות) עדיין מכרו כרטיסים בקופה. לילה אחרי, המחיר קפץ ל־100 ליי"ש לכרטיס ורק בזכות תחנונים, נקשות והזמן שהלך והתקרב לקראת ההופעה, הורידו את המחיר עד לגבולות ה־50. פרינס, בניגוד לג'קסון, לא זוכה להצלחה גדולה בארץ מוצאו, ארה"ב, וההצלחה באירופה היא הדובדבן היחיד שנשאר לו ללקק מתאוות. האמת שהציפיה למופע שלו היתה הגדולה ביותר. הכי גדולה שאפשר. אישית, כמובן. לא רק בגלל אלה שראו קודם, ואמרו שמדובר באורגזמה, אקסטזה ושאר ניתוחות סקסיים, אלא בגלל שמדובר בפרינס. הציפיה לספוג חי את הגשם הסגול, את הנשיקה הלוהטת שלו, את הסולם, את סימני הזמן, את קורבט הקטנה הארומה, את היונים ההומות. והרשימה עוד ארוכה.

הציפיה הלכה וגדלה כשסיפרו שאחרי שסיים הופעה בוומבלי־ארינה וסחט את הקהל במשך שלוש שעות, הוא "התפלח" למועדון "קאמדן־פאלאס", עלה על הבמה בחצות, והשכיב את הקהל במשך שלוש שעות. בנוסף לשלוש השעות בוומבלי, כן? ומי עלה איתו לבמה? אריק קלפטון. אחד ממבקרי "הניו מיוסיקל אקספרס" כתב "הו, אלוהים, זה יותר טוב מסקס". והאמינו לו.

אצל פרינס אין מופע חימום. תוך שניה המקום לוהט. ואיך מגיע נסיך אמיתי? במכונית כמובן. גם פרינס כידוע, לא מוותר על אפקטים ושאר בונבוניירות. הבמה, בניגוד למקובל, מונחת במרכז האולם הענקי. פרינס ולהקתו, כדי לספק את כולם, צריכים לרוץ כל הזמן כדי שיראו אותם. הבמה מורכבת כמעין סאול גדול, לפתע נעלם חלק והנגנים איתו, ומצד אחר הבמה עולה לגובה של ארבעה מטר.

כפינה אחת עומד סל. בשלב מסויים הוא ניגש לסל, מקפיץ כדור וזורק לאחור. והכדור בפנים. וגם הקהל כבר בכיס הקטן שלו.

פרינס נמוך. נמוך מאוד. לעומת זאת, העקבים שלו גבוהים. קשה להאמין איך הוא מצליח לזוז איתם. הוא רוקד, רץ, עושה שפגטים. לצידו שתי כוכבות. האחת – שילה אי. מתופפת שכבר נאמר עליה הכל. חוץ מזה מכשרון, היא פצצת מין. רק חבל שדווקא היא יושבת בפינה הרחוקה של הבמה. פרינס נותן לה הרבה כבוד כולל סולו תופים מלהיב. וישנה גם קאט. שחקנית, רקדנית, תפאורה זזה. מאוד מוכשרת, עוד יותר סקסית, אבל מי שאמר שהיא גונבת לו את ההצגה, יכול להירגע.

הבגדים של פרינס מוזרים. צבעוניים, חרוקים. מבליטים את מה שצריך. לפעמים החזה חשוף. בכלל, פרינס עובר בהופעות שלו על שני אלמנטים בולטים. האחד מיני כמובן. הרבה סקס. גם בטקסטים, גם בתנועה ויש אפילו קטע שהוא כמעט מתעלס עם קאט על

הולי ג'ונסון: "ג'קסון בהחלט מוכשר אבל אני אוהב יותר את ההופעה של פרינס. הוא זז כל כך מהר שאינך מספיק להדליק לו סיגריה"

יש כבר כרס

פינק פלויד זכו בארה"ב להצלחה גדולה. אמרו עליהם שיש להם את השואו הכי גדול שהיה בתולדות הרוק. שאתה נדבק לכסא מרוב תדהמה.

נכון שיש הולוגרמה ענקית עם אלפי אורות וצבעים, ויש מופע מרהיב של קרני לייזר ומסך וידאו שעליו מוקרנים סרטונים יפים ומרתקים. אז מה? המוסיקה יבשה, כבדה, מונוטונית. כן, יש את הלהיטים והקטעים המוכרים. "עוד לבנה בקיר" "תנצנץ יהלום משוגע", "כסף", זמן", "לומד לעוף" מהאלבום החדש, וכל השאר.

הכל מבוצע נקי, בדוק. כמעט מעבדתי. לדייויד גילמור יש קטעי סולו ארוכים. בנאליים, ברוב המקרים מרגישים בחלק קטן. זה בעצם הכל.

הקהל שעישן נאפס ותשב שהוא עוד אי שם במכונת שנות ה־60, נהנה. למה לא. והיה גם התזיר הענק שריחף בלי שום סיבה ומיטה שהתעופפה אבל היתה חסרת משמעות. פינק פלויד יכולים לקפל את הכל. את השואו שלהם אפשר לראות בלזריום ולשים דיסק קרוב לאוזן, לגילמור כבר יש כרס גדולה. כמעט כמו הכסף שפינק פלויד גלגלו בסיבוב הזה. יש אפקטים, יש שואו, אין ריגוש.

בסך הכל, עוד הופעה בקיר.

מיטה במרכז הבמה. בכל תנועה שלו יש שפריץ של סקס. ומצד שני – אלוהים. נדמה שאצל פרינס אלוהים ומין מתמזגים יחד. בשלב מסויים הוא עומד ומטיף.

"אם אתם אוהבים אותי, אז תאהבו את אלוהים ואם אתם אוהבים את אלוהים, תאמרו יה". וכל הקהל עונה יה. ופרינס ממשיך וקורא לכולם לאהוב את כולם ולא לפגוע באף אחר. מעין שליח ציבור. ורק חסרה קופה שתסתובב בין הקהל, כדי להתרים לצדקה. וכבר אמר מי שאמר שאילמלא היה מדובר בפרינס ואילמלא ידעת שהוא באמת מכור לעניין, זה היה נראה פתאטי ומביך. אבל זה לא.

פרינס, הילד הרע והכי מוכשר בעולם הרוק כיום, יכול היה לשחק אותה על בטוח. להגיש מופע שכולל את הלהיטים הגדולים שלו. ויש לו כל כך הרבה, שזה היה נמשך כנראה לנצח. אבל משום מה, הוא העדיף להמר בצורה מוזרה. כמעט אף שיר מ"סימני הזמן". בעיקר בחלק הראשון של הערב. פרינס מתחיל שיר וכשאתה כבר בפנים, הוא שובר אותו ובורח לשיר אחר. שר בית אחד, טיפ טיפה פזמון וחופ – הוא כבר בשיר הבא. מוציא את הכיף, מבלבל למרות הקצב הרצחני. פרינס רץ סביב הבמה עם העקבים האינסופיים שלו, צורח למקרופון, מתעלס ברכות, סוחט את הגיטרה אבל...

החצי הראשון כולל ריקושטים מ"עיר ארוטית" "אהבה איטית" (וביצוע נהדר) "אחות" "אני רוצה להיות המאהב שלך", "יש לך את המבט הזה", "קורבט הקטנה והארומה", "חיי פופ", "מוח מלוכלך" ו"אנסטסיה".

כשנגמר החצי, יצאת לשתות בירה, בהרגשה מבולבלת. אוי, הבן אדם מוכשר פחד, אבל למה הוא חייב להגיש לך את השירים כרבע עוף ולא כמנה עיקרית? התחושה היתה שצריכה היתה להיות כאן התפוצצות. רעידת אדמה. אבל בקושי היתה מכת חשמל. החומר כאילו בכוונה משאיר אותך על אש קטנה.

ואז באה המחצית השניה ופרינס עלה בהרכב המלא. זה התחיל עם "לא", נמשך ב"לאב־סקסי". האדמה התחלה לזוז ב"גלאם־סלאם". ומכאן הדרך היתה פתוחה לגן עדן. פרינס במיטבו. הפאנקי המלוכלך, הקצבי. זה שלוקח אותך לפינות הכי רחוקות כמו שפרינס יודע לקחת.

בוומבלי־ארינה פשוט זזה לפי הקצב שלו. אף אחד לא ישב. יש גם קטעים מבויימים. פרינס מתעלס עם קאט על המיטה, יורה בנגנים, שוטרים רודפים אחריו. הבמה מחליפה צבעים וצורות. חלקים עולים ויורדים, נגנים באים ונעלמים. יש מין תחושה של קצב בלתי ניתן לעצירה. ופרינס חוזר כל כמה שירים בלבוש אחר. שילה אי מושכת את הקהל לסולו תופים ארוך ב"דאנס און". לפני זה פרינס מגיש את "נשיקה" בביצוע מהיר מהרגיל ופחות מרגש מהאלבום.

את הקטעים הפסיכודליים הוא מרכז ב"סולם" וב"ראספברי ברט" וכשהקהל רוצה להשתגע, הוא פשוט צורח "בואו נשתגע". כשהשגעון בשיאו, הוא מודה לקהל ומספר לו על ששת הימים הנפלאים ביותר שהיו לו בחיים. כאן בלונדון. והכל בזכותכם, הוא אומר לקהל. ולפני שהוא נעלם בתוך פצצת עשן גדולה ומרהיבה, כאילו טס לו חזרה לכוכב הרחוק במיניאפוליס, הוא עוד מספיק לשחרר מהשובך את היונים, וכמובן לתת ביצוע אלוהי ל"גשם סגול". רק בית ומחצי פלוס סולו גיטרה שלא נגמר. גיטרה מייבבת ונקרעת סטייל הנדריקס וריצ'ארד הקטן. בקטע הזה העור מקבל ריגושים. השערות מצטמררות. וכולם יחד כמו בורמבלי, כגמר הגביע האנגלי, מניפים את הידיים לצדדים ושרים "גשם סגול, גשם סגול". ופרינס מחייך. רואים עליו שהוא נהנה, לא פחות ממך.

לקראת ההדרן המקובל והטבעי רצנו במהירות לקירבת הבמה. לראות את הגמד־ענק הזה, אחד לאחד. להסתכל לו בעיניים. והדרך הטבעית לחזור הביתה אל רכבת התחתית היתה דרך "רחוב אלפאביית". סיפרו שהוא שב במכונית והבמה זורחת במספרים ואותיות. טריפ פסיכודלי קליל. אבל פרינס פשוט לא חזר להדרן. מסתבר שהנסיך יכול להיות גם אכזר. סינדרלה נעלמה לנו שיר אחד לפני הזמן. חבל. ■

להתחיל מחדש

- התחלה חדשה לשיער.
- מה לפרס נובל לכימיה ולשמפו שלך?
- עם מוד הייר - הראשים מדברים בעד עצמם.
- פתרונות אמיתיים וטיפול נכון בכל בעיות השיער.

מאת קרן בנימיני

מאז ימי קדם נחשב השיער כאחד הקריטריונים ליופי.
בכל התרבויות שקדו על המצאת ושיכלול נוסחאות לחומרים אשר יזינו את השיער וישמרו על חיוניותו.
גם כיום, ענף תכשירי השיער בעולם כולו שוקד על המשך פיתוח והעמקת הידע.
במוד-הייר הצליחו להגיע לנוסחאות חדשניות הנותנות פתרון אמיתי לכל בעיות השיער. איך עשו זאת?

השינוי שבא בשערה

פרופ׳ ל. פאוליק, חתן פרס נובל לכימיה, במחקרו על מבנה השיער, גילה כי השיער מורכב מ-97% פרוטאין גילוי זה הוליד את גל תכשירי השיער המכילים פרוטאין במידה מסויימת, אשר אכן תורמים לייצובו, מראהו והזנתו.
במעבדות המחקר של "קארין קוסמטיקס" בבלגיה, בעלות 30 שנות מוניטין מקצועי בינלאומי בנושא תכשירי שיער, החליטו להתרכז במחקרו של פרופ׳ פאוליק ולפתח תכשירים מיוחדים. תוצאות המחקר והפיתוח הולידו את הסדרה הייחודית של מוד הייר. לא עוד סתם תכשיר המכיל פרוטאין, אלא נוסחה מהפכנית המחקה במדוייק את ההרכב הביולוגי האמיתי של השערה - כלומר - 97% פרוטאין. נוסחה זו נבדקה בתנאי מעבדה קפדניים, והוכחה כיעילה ביותר לכל בעיות השיער.
בנוסף, מקפידים מוצרי מוד הייר להשתמש בחמרים טבעיים במינון גבוה במיוחד של ויטמינים, תמציות צמחים וחומרי הזנה טבעיים.

אתך בראש אחד

הסדרה המהפכנית של מוד הייר נותנת תשובות אמיתיות ופתרונות מיידיים לכל בעיה בשיער.
עכשיו כל אחד יכול להתחיל מחדש בטיפול בשיער ובטיפוח נכון ומקצועי לשמירת התוצאות.

מה הבעיה?

רק מי שסובל - יודע...
שיער שמן - החפיפה יום-יומית, התסרוקת שאינה מחזיקה, הגירויים בעור הקרקפת, המראה השמנוני והתחושה הלחה והבלתי-נעימה.
שיער יבש - מראה חסר ברק, שיער חסר גמישות, לא נעים למגע והיובש אחרי כל חפיפה.
קשקשים - בעיה הדורשת טיפול מתמיד, חפיפות תכופות והרבה החלפות בגדים...
קצוות מפוצלים ושרופים - בעיות הנגרמות כתוצאה מצביעה, סילסול, חימצון ומזג האויר.
אפשר להתחיל מחדש. לכל אלה מציעה מוד הייר פתרונות חדשניים ואמיתיים. כל בעיה והמוד הייר שלה...
התוצאות מדהימות ומיידיות. השינוי נראה לעין כבר מהטיפול הראשון.

הראשים מדברים בעד עצמם

מגוון המוצרים של מוד הייר כולל:

קונדישונר ביו פרוטאין

כאמור, היחיד המכיל עד 97% פרוטאין וזהה בהרכבו להרכב הביולוגי של השיער. הקונדישונר מייצב את השיער. הרכבו המיוחד מאפשר לו להתמזג באופן מושלם עם השיער ולהעניק לו הזנה עמוקה, חיוניות ומראה חדש ורענן.
ביו-פרוטאין, הקונדישנר של מוד הייר מתאים לכל סוגי השיער, ומומלץ במיוחד לשימוש לאחר כל טיפול כימי בשיער כגון טיפול צבע, סילסול וחימצון. ביו-פרוטאין יוצר מיד את שכבת המגן הטבעית שהוסרה עקב הטיפול.

תכשירי חפיפה

טבעיים, מכילים ריכוזים גבוהים במיוחד של ויטמינים ותמציות צמחים, ומותאמים לכל סוגי השיער
שמפו לשיער שמן - לא צריך לחפוף כל יום! חפיפה רגילה אחת מספיקה להסרת כל השומן והרגעת הקרקפת - והתוצאה מחזיקה מעמד מספר ימים.
שמפו לשיער יבש וצבוע - עדין ביותר, אינו מייבש ואפשר לחפוף כמה שרוצים מבלי לחשוש.
שמפו נגד קשקשים - מסיר את כל הקשקשים ומאט בצורה משמעותית היווצרות קשקשים חדשים.
שמפו לשיער רגיל - שומר על חיוניות השיער ואינו פוגע בשכבת המגן הטבעית.
* את השמפו לשיער שמן, יבש ורגיל ניתן להשיג גם באריזות חסכוניות של חצי ליטר.

מסיכת הזנה

לטיפול עמוק, מקצועי והחזרת הברק הטבעי. יעילה במיוחד לשיער מפוצל או מקורזל. המסיכה מבוססת על תמציות חוחובה, הממליס וקמומיל המסייעים גם להרגעת והזנת עור הקרקפת.

מוס

מוס בהרכב חדיש, המכיל פרוטאין ומעניק לשיער יציבות ורכות מבלי לפגוע בגמישותו. בניגוד למקובל, מוס זה אינו מקשה את השיער ושומר על נפחו ומראהו האוורירי תוך כדי שמירת עיצובו.

ג׳יל

להשגת מראה רטוב במספר דרגות לבחירתך:

הבקבוק האדום -	למראה רטוב. מומלץ לתלתלים טבעיים.
הבקבוק הירוק -	מעצב ומעניק נפח לשיער.
הבקבוק הצהוב -	מקשה את השיער - מומלץ לתסרוקות עמידות.
הבקבוק הלבן -	חזק במיוחד - מומלץ לתסרוקות פאנק ותספורות קצוצות.

ספריי גלאנץ

למראה רטוב וזוהר, מעניק ברק נפלא ללא כל שמנוניות. שומר על התסרוקת לאורך זמן, אינו דביק ודוחה לחות ולכלוך הנוטים להדבק לשיער משוח בספריי.

ספריי לעיצוב

לעיצוב ושמירת התסרוקת - דוחה לחות ואינו משאיר סימנים על השיער לאחר ההברשה.

פנטהאוז

יואל לב

שיעור באהבה

טקס חלוקת המילגה על שמה של המורה ליאורה שטיין, הפך מסורת בגימנסיה. גליה זוכרת כי עוד בהיותה בשמינית, נקבעה מילגה על שמה של המורה לביולוגיה. אף על פי כן, הטקס השנה, שבו השתתפה בתה רינה, היה טקס שאף אחד מהבוגרים והשמיניסטים לא ישכח.

גליה עשתה לה מינהג לבוא לטקס. אפילו לא יודעת מדוע. את המורה לביולוגיה, לא בדיוק סבלה. היום היא לא מסוגלת להעלות בזכרונה תו אחד מפניה. יכולה לזכור רק מחוות, תנועות ידיים רחבות שהיתה פורשת כדי להרגיש את מאבקי הקיום הקשים של החיות ביקום. או עפעפיים ועומות, שהיו הופכות את הגבות לקו אחד מחובר כאשר היתה תופסת תלמיד כשגיאה גסה. רק זה. דמותה של המורה לביולוגיה נמחק עם השנים. ואילמלא אלון שרון, בן מחזור שלה, שהיה מצלצל אליה שבוע לפני הטקס, כדי להזכיר שעליה להתייצב לטקס, היתה שוכחת זה מכבר את המורה.

אלון שרון, המכונה "כושי", העריץ את המורה. גליה, שגם דמותו של כושי הלכה ודהתה בזכרונה, "בכלל אני חוששת שהיום אני שוכחת יותר דברים מאשר אני מסוגלת לזכור" אמרה לאורי, קבעה בזכרונה את הנער הצנום הרזה, עם שתי העיניים השחורות הבוערות, שהיה עוקב דומם אחר תנועותיה של המורה. מסייע לה, מכין את הכלים לנסיונות. שולט בחדר הטבע.

דומה שליאורה שטיין לא הבחינה כלל בכושי, שליווה אותה כמעריצה גלויה. לגביה הוא היה אחד משלושים תלמידים. לאו דווקא המבריק והמזהיר שביניהם. אבל אחד שתמיד אפשר לסמוך עליו. חדר הטבע הפך לממלכתו. את כטחונו העצמי, מצא בין כתליו של החדר שהדיף ריח פורמלין, ריחות של מלחים, גופות ממולאות של ציפורים, וריח זוחלים שנעו בתוך כלובים מלחשים ומחליקים. באיוושה מבשרת רעות.

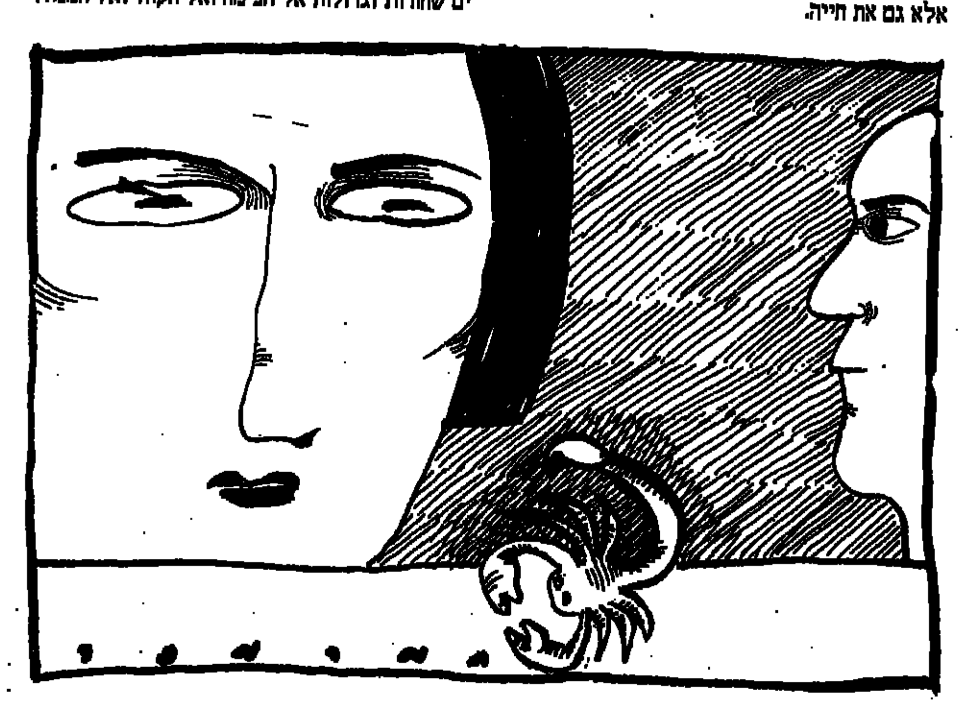
כאן היה עורך מול קהל מעריצים את הקרבות המפורסמים בין הנחש הצהוב, שכונה דוד, ובין העקרב הענק, שכונה גוליית. זה היה משחק אכזרי, קרב לחיים ולמוות. לפעמים היה כושי עורך התערבות קטנה מי מלוחמיו ינצח.

קרב השרצים גרם להתנגשות החמורה ביותר בין המורה לביולוגיה לבין תלמידה. נכנסה באמצע הקרב, כאשר העקרב הניף את זנבו ורקד את ריקוד המוות סביב גופו של הנחש שנע כקפיץ דרוך, מחפש את נקודת התורפה בגוף הנוקשה והצהוב שמעליו נישא שקץ המוות. בדיוק כאשר הצליף הזנב, נכנסה ליאורה שטיין. בראש שמוט שמע אלון שרון את מורתו הנערצת מפרטת בקול זועם עד כמה הוא אכזר, ואין בו רגשות, עד שהוא הפך למשחק את קרב החיים והמוות של בעלי החיים.

זאת הפעם הראשונה גליה הבחינה כי נשבר משהו בנער נמוך הקומה. ימים תמימים הלך קודר, כאיש שעולמו חרב. נמנע מלהיכנס לחדר הטבע. רחק מכיתת הלימוד. במשפחתו, מעולם לא חש בבית. "אצלנו אפשר לחתוך את האווירה בסכין" אמר פעם לגליה. "אם אמא ואבא היו מוצאים בית שחדר אחד נמצא בצפת והשני באילת, הם בשמחה היו עוברים להתגורר בדירה הזאת". אותו יום למדה גליה את סוד ההערצה של אלון שרון אל המורה. היא היתה לגביו דמות של אם. דמות של אשה, שניתן לתלות על כתפיה החזקות את כל החלומות והתקוות של נער מתבגר. אשה חכמה שאפשר לשוחח איתה. ידידה שאפשר להיוועץ בה. אולי משום כך סבל כל כך מעוצמת העלבון והניכור, תולדת שעשועי חדר הטבע.

רווקה. באותם ימים הוסיפה גליה את המלה "זקנה". עכשיו היא מבינה שהמורה שנפטרה והיא בסך הכל בת 38, מתה מסרטן כשהיו אלון וגליה בשמינית. אלון אמר תמיד כי "ליאורה חיה כאילו ידעה שעומד לרשותה זמן קצר לחיות. והיא ניסתה להעביר לנו משהו. משהו שלא הבנו. משהו שיתן המשכיות לעולמה של רווקה, בודדה. בסך הכל, אם אין לך המשכיות, ואף אחד לא זוכר אותך, רק אז אתה מת".

ליאורה שטיין נפטרה עוד לפני שאלון שרון הצליח להתפייס איתה. על זה לא סלח לעצמו לעולם. האשה הבודדה הזאת היתה זקוקה לו ברגעים הקשים שבהם התגלה לה כי היא נוטה למות. אבל באותם ימים הוא היה שרוי בעלבון של ילדים, שאינם יכולים לצאת מתחום המעגל הצר. באותם ימים הוא לא הבין שהחופשה שלקחה המורה תסיים לא רק את לימודיה אלא גם את חייה.

כאשר התגבר על עצמו והלך לבקר אותה, כבר היה מאוחר.

אלון שרון יזם את המילגה. הקים עמותה של בוגרי בית הספר ומאז, כל שנה, נערך טקס לזכרה של ליאורה שטיין, בו סיפרו אודות המורה לביולוגיה והעניקו מילגה כספית בסכום של 2000 שקל לשני תלמידים מעוטי יכולת.

בטקסים האלה היה אלון יושב לא על הבמה ולא בקהל, אלא באותה נקודה שבה הוא יכול לחבוק את הזוכים המאושרים ואת הקהל מוחא תכפיים. גליה, שנגררה בעל כרחה לטקס, היתה רואה את עיניו השחורות זוהרות חיוך של הנאה מתפשט על פניו.

ברבות השנים הפך הטקס לשיגרה. המורה נשכחה. ולא היה שום הגיון שגליה תיגרר אל האמפיתיאטרון הקטן הקבוע בלב בית הספר שמדרגותיו עשויות לבנים והוא יורד אל בימת אבן עגולה.

גם את אלון כמעט לא ראתה. ידעה שהוא עובד כפקיד, זוטר במשרד ממשלתי. מעלם בעל חלומות הפך לגבר שקט, מופנם, חסר אמביציות. חסר חלומות. עובד קשה. לפעמים מנסה לעסוק בעבודות צדדיות כדי להשלים את המשכורת. איש"ם היתה אשה שהתגרש ממנה. בלי ילדים. מאז חי בבדידותו, מוגן, מבוצר וסגור. עדיין אוהב לנגן בכנור. וכל אימת שנערך הטקס בבית הספר, הוא מוזמן לתת קטע כהדרן. מנגן בדביקות. כאילו כל השנה יום חול אחד ארוך ורק הטקס הוא השבת שלמענו הוא חי, או נכון יותר, למענה של המורה שהוא טורח לאסוף כספים בעמותה שהקים.

אל הטקס שנתוג השנה גררה רינה את גליה. זה היה טקס מבולבל ומביך. ראשית, אלון שטיין לא הופיע. שבוע ימים לפני הטקס המתינה גליה לצלצול הטלפון שלו ורק אז נזכרה להתעניין מה עלה בגורלו של התלמיד האפור בן המחזור שלה, שבמסיבות המחזור היה תמיד נבלע ברקע. מעולם לא היו לו סיפורים לספר. חייו היו אפורים. שרותו בצבא חסר חשיבות. הישגיו הכלכליים פעוטים. עולמו האינטלקטואלי הצטמצם לקריאת עתונים וכמה רבי־מכר מרוכרים, חוץ כמובן מאובססיה של אהבת ספרות מקצועית בתחום הביולוגיה.

גליה צילצלה והתברר. כי אלון שרון נפטר לפני... חצי שנה. איש לא ידע על מותו. מקום העבודה פירסם מודעה צנועה. והוא צלל, נשכח, אבד בתהום הנשיה. עכשיו, מתבוננת גליה אל הפינה בה ישב תמיד אלון שרון, ודומה לה שהוא יושב מתבונן בעיניים שחורות וגדולות אל הבימה ואל הקהל ואל המנהל המספר את שבחי המורה, מבטו מושפל ונבוך, כאילו לא נוח לו. כאילו לא השלים משהו...

ואז, כאשר צריך היה המנהל להגיש את שני הצ׳קים בני אלף שקל כל אחד, בשם העמותה, התברר כי... הצ׳קים אינם...

זה היה טקס מביך. לא רק חסרונם של הצ׳קים אלא הרגשה שמשהו קרה כאן. גליה, העלתה בבירור פשוט שמעולם לא היתה קיימת עמותה של ותיקי הגימנסיה, כדי לקיים את טקס המילגה על שמה של המורה. מסתבר שאלון שרון, ניסה בשנים הראשונות לגייס כספים ומאחר ולא הצליח, תרם כל שנה מכיסו הפרטי את כסף הפרס. בעילום שם...

אסטרולוגיה

במדור זה עונה האסטרולוגית רות אלי למיקבע (המועלה בגורל) שאלות אישיות של קוראי "סופשבוע" בתחומים שונים. קוראים מעוניינים מוזמנים לשלוח שאלות מודפסות במכונת-כתיבה או בכתב-יד ברור על צידו האחד של הנייר בלבד, לכתובת: רות אלי, מערכת "סופשבוע", "מעריב", ת.ד. 20010 תל-אביב, מיקוד 61200. לשאלות יש לצרף את תאריך הלידה המדוייק של השואל/ת: שנה, יום ושעה, וכן את מקום הלידה.

כאמור, בין מכתבי הפונים תיערך הגרלה, ומדי פעם יתפרסמו המכתבים שעלו בגורל בצירוף תשובת האסטרולוגית. המערכת תכבד בקשות קוראים שלא לפרסם שמות ופרטים מזהים אחרים.

ילדה בלחץ

אני אלמן, אב לשתי בנות. מאוד הייתי רוצה להתחתן שוב, הן משום שנמאסה עלי בדידותי והן משום שלדעתי לא בריא לבנות לגדול ללא דמות נשית. אך בתי הקטנה (בת 8) נכנסת ללחץ בכל פעם כשאני מביא אשה הביתה. היא כועסת ובוכה ונעשית חולה: מתלוננת על כאבי בטן, ואפילו מקיאה. מה לעשות?

ר.ג. (השם, הכתובת, תאריך ושעת הלידה של הקורא ושל בתו שמורים במערכת).

מתוך ההורוסקופ שלה מצטיירת בתך הקטנה כילדה פקחית, רגישה, מניפולטיבית – ומפונקת. נראה לי, שגם בנושאים אחרים היא מצליחה לתמרן אותך ל"פינה" שלה, כך שמבין שניכם – היא הקובעת ואתה המציית. והיא עושה זאת בתחכום כה רב עד שאתה אפילו לא מודע לעניין. אתה מרחם עליה משום שהיא גדלה ללא אם ומנסה לפצות אותה בכל דבר אפשרי. היא חשה בזאת ומנצלת את המצב בכל יכולתה.

עליך להשתחרר מתחושת הרחמים ומהאמונה שמגיע לה פיצוי על חייה ה"קשים". נסה, בתחילה, לעשות זאת לגבי עניינים פחות משמעותיים מאשר נישואים מחדש. שים לב לאותם מקרים בהם היא מנסה לאלץ אותך לפעול בניגוד לרצונך, ואם דרישתה אינה מוצדקת – למד להגיד "לא". ה"לא" חייב להיות אדיב ואוהד, אך החלטי. חשוב שתרגיש החלטיות זו בתוכך, שאם לא כן – היא תחוש בחולשתך הפנימית ותגביר את העיצומים נגדך עד שתישבר ותיכנע לה. חשוב גם שתהיה עקבי. משאמרת "לא" – דבק בכך בכל מחיר, ואם היא תפתח כאבי בטן – קח אותה לרופא... אך אל תוותר!

בהדרגה תלמד בתך שגם לאביה יש זכויות שיש לכבדן, בין אם זה מוצא חן בעיניה ובין אם לאו. אז יבוא גם הזמן להביא ידידה הביתה ולהפוך את ביקוריה לעובדה קיימת שאינה ניתנת לערעור.

נראה לי, מתוך המפה של בתך, שהיא התגברה על הטראומה של פטירת אמה. אך ליתר בטחון היה כדאי לקחת אותה לייעוץ פסיכולוגי.

מעצורים

יש לי בעיה שמתסכלת אותי: בכל פעם שאני רוצה לפתוח בשיחה עם בחורה אני מתבייש; יש בי מעין מעצור שמונע ממני להתחיל. ברצוני לציין שבמשך חיי כבר עברתי שלוש אהבות נכזבות. ברצוני לדעת מה אומרים על כך הכוכבים והאם יש איזשהו סיכוי שאצליח לצאת מהמצב הזה?

ש.ד. (השם, הכתובת, תאריך ושעת הלידה של הקורא שמורים במערכת).

אתה בעל עוצמה רגשית רבה, רגישות גדולה וכמיהה אדירה לקשר-נשמה רומנטי ועמוק. הצורך הוא כה גדול עד שמתעורר בך פחד שמא תיכשל ולא תצליח לממש את מאווייך. הפחד מכשלון עומד ביחס ישר לצורך שלך בקשר. ככל שבחורה יותר מוצאת חן בעיניך – כן גדל החשש שהיא תדחה אותך, תפגע בך ואולי אפילו תלעג לך. הפחד הזה הוא המשתק אותך ומונע ממך לפתוח בשיחה. כאשר בכל-זאת נקשר קשר כלשהו, אתה מתמסר לו באינטנסיביות תהומית. הפחד שלך להפסיד את הבחורה גורם לך, כנראה, להתנהג בצורה תובענית, רכושנית וקנאית, דבר שעלול להפחיד בחורה שלא ניחנה בעוצמה רגשית זהה. לשלך ולגרום לה להסתלק מהקשר.

עצתי: קבל החלטה שבמשך השנה הקרובה אינך רוצה בקשר עמוק עם בחורה! אני יודעת שזאת תהיה החלטה קשה, אך אם תרצה תוכל לעמוד בה.

כשתפגוש בחורה נחמדה, אמור לעצמך: "ממילא איני רוצה בקשר, ולכן לא איכפת לי מה היא תחשוב עלי". אם תעשה זאת בכנות – תגלה שיהיה לך הרבה יותר קל לפתוח בשיחה.

והיה אם בכל-זאת יתפתח ביניכם קשר – המשך לנהוג בהתאם להחלטתך הראשונה: היה אדיב, חביב ומתחשב – אך מכיוון שממילא אינך מעוניין בקשר עמוק מדי, תן לה חופש, אל תתבע את אהבתה ואל תעמיס עליה את אהבתך. אם אפשר, המנע מתקשורת יום-יומית עמה. תן לה שהות ללמוד לחבב אותך בדרכה ובקצב שלה, אם אתם מתאימים; ואם אינכם מתאימים – תוכלו להפרד ללא קשיים או משקעי-מרירות. זכור: השנה אינך מעוניין בקשר נשמה! אם תוכל ליצור קשר קליל – מה טוב. אם לא – גם זה בסדר.

אם תצליח לעמוד בהחלטתך במשך פרק זמן ממושך, תגלה שהתנהגותך החדשה מקדמת אותך לקראת המטרה, ויתכן שתוכל לסגל לך אותה כטבע שני. אם קשה לך לעשות זאת ללא עזרה – פנה ליעוץ מקצועי.

מכל מקום, אל תמהר. כל המפגשים הנוכחיים שלך בטלים בשישים לעומת האהבה הגדולה הצפויה לך בעוד מספר שנים – כך שאינך מפסיד דבר.

התלבטות

שאלה: הבעיה המרכזית שלי היא הקושי להגיע להחלטה בבחירת אפיק לימודים מבין כמה אפשרויות. אני מתלבט ומתחבט מתוך רצון להגיע להחלטה מוצלחת בעבורי, אבל קשה לי לוותר על אפשרות אחת על חשבון השניה. לעיתים הייתי רוצה להתנסות בכל האפשרויות בעת ובעונה אחת. מה עושים?

ס.ע. (השם, הכתובת, תאריך ושעת הלידה של הקורא שמורים במערכת).

המקצועות המתאימים לך ביותר, לפי סדר העדיפויות, הם: ארכיאולוגיה, משפטים ורפואה. שעת לידתך משוערת, לדבריך. אם נולדת בשעה מוקדמת יותר מזו שמסרת לי – הרפואה תעלה בסולם העדיפויות ותעמוד לפני המשפטים. בהצלחה!

תחזית לשבוע שבין 2 ל־8 בספטמבר

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
כושר השיפוט שלכם במיטבו עכשיו בעניינים הקשורים בקריירה. אתם עשויים גם להיתקל בהזדמנות פז לשיפור המצב הכספי ולזכיית בחברה מקצועית. במישור המשפחתי עלולים להיות חילוקי דעות.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
הדחף שלכם לשיפור עצמי חזק עתה מאוד, וייתכן שתחליטו לחזור ללמוד, או להצטרף לקורס כלשהו. מזל צפוי לכם באמצעות נסיעות וטיולים. בתחום השותפויות העניינים מתנהלים מתוך הרמוניה.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר).
אתם עשויים להגיע עכשיו לעמדת של הנהגה בתוך קבוצה מסויימת, שבן אתם מפגינים טבחות חזקה. השבוע צפוי לכם רווח כספי ממקור מפתיע. בתחום ההשקעות אתם עשויים לקבל החלטה חשובה.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
מישהו מדבר השבוע בשבחכם באוזני הממונים. בתחום הרומנטי המצב הולך ומשתפר, ואחדים מבני המזל עשויים להחליט על חתונה. אין זה הזמן לערב עסקים עם בילויים, ויש להימנע מביזבוזים.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
נושא הידידות חשוב מאוד בימים אלה, וקשרים חדשים הולכים ומתהדקים. בתחום העבודה המזל לצידכם, ואתם מוסיפים לרשום לזכותכם הישגים. אתם נלהבים מאוד בקשר לפרוייקט חדש – המשיכו בדרך זו.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
חדשות טובות יגיעו אליכם באמצעות ילד או קרוב משפחה. מצבכם המקצועי משתפר, ואתם יכולים לפנות זמן לבילויים. פנויים ופנויות עשויים לפגוש עתה מישהו חדש וליצור קשר רומנטי.

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
הקשר בין אוהבים הולך ומתהדק. השבוע צפויות התפתחויות חשובות בתחום הביתי, והמחפשים דירה ינחלו הצלחה. הימנעו ממריבות עם בני משפחה בענייני כספים ואל תערבבו עכשיו עסקים עם בילויים.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
אתם מיטיבים עכשיו לבטא את רגשותיכם ואת דעותיכם, ותוכלו להשפיע על הסביבה. עם זאת, ההישגים בתחום הקריירה יהיו מזעריים השבוע. נצלו את הזמן למפגשים חברתיים ואל תתעייפו יתר על המידה.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
השכל הישר והמזל הטוב ישפרו עכשיו את מצבכם הכספי, אך אל תפריזו בקניות ובשימוש באשראי. משהו שעושה בן הזוג עלול להרגיז אתכם, אך יש להגיב במתינות. בתחום הקריירה צפוית התפתחות חיובית.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
אתם במצב-רוח מאוד משופר בימים אלה, ותוכלו ליהנות מאוד מבילויים. תחום העסקים קצת איטי עכשיו, אך בכל התחומים האחרים העניינים מתנהלים לשביעות רצונכם. ביחסים עם ידיד עלולה להיווצר מתיחות.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
ביחסים שבינו לבינה אינכם בטוחים בעצמכם עכשיו, אך צפויים רגעים שמחים בחברת מישהו קרוב. זה זמן טוב להשלמת פיגורים בהתכתבות ובקריאה. בתחום הקריירה מוטב לדחות לפי שעה קבלת החלטות.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
אספנים עשויים להוסיף השבוע פריט מעניין לאוסף שלהם. מבחינה חברתית אלה ימים סוערים מאוד, וצפויות הזמנות למסיבות ולאירועים, לצד חבוויות חדשות. עלולות להיות הוצאות בלתי-צפויות בקשר לנסיעה.

2 בספטמבר 1988 כ' באלול תשמ"ח גליון 351

עריכה בת דורה בר עריכה גראפית חוה עילם

מה הולך

הטייסת הצעירה

לפני מספר חודשים סיפרנו לכם על טוני אלינג'ה, ילד בן 9 שהיה הטייס הצעיר ביותר אשר חצה את ארה"ב לרוחבה. לפני מספר שבועות ראינו בטלוויזיה ילד בן 11 אשר טס מעל האוקיינוס מארה"ב לאירופה. והנה, אל הילדים הטייסים מצטרפת ילדה טייסת. ילדה בת 9 אמה אולסטון שמה, הגשימה חלום, כאשר חצתה את קנדה במטוס קטן.

אמה טסה 5,000 קילומטרים במטוס קטן ואביה, פול אולסטון, ישב לצידה והשגיח עליה במשך כל הטיסה.

הטיסה עברה ללא תקלות, אמר מר אולסטון, מלבד מספר סימני עצבנות בשלב האחרון של הטיסה. אמה היא הטייסת הצעירה ביותר, באלברטה שבמערב קנדה, (ואולי בעולם!) שהשיגה הישג כזה.

***

יש אברים בגופנו, אשר במקרה שאינם בריאים, אפשר להחליף אותם. לפעמים בחלקים מפלסטיק או מתכת, לפעמים בתרומות אברים של אנשים אחרים ולפעמים בעצמות של בעלי־חיים.

רופאים בדרום אפריקה ביצעו, בפעם הראשונה בעולם, השתלת עצם של ג'יראפה בצוואר אשה.

המדובר בהשתלת חוליה מג'יראפה בצווארה של החולה אן-מארי ואן-ויק, בת 36, במקום חוליה שנפגעה ושגרמה לה כאבי ראש ושיתוק חלקי בזרועות.

אן־מרי כבר חזרה לביתה ומצבה טוב.

רופא במרפאה שבה בוצע הניתוח סיפר, כי בעבר שימשו בניתוחים כאלה עצמות של פרות שהובאו מארה"ב. הוא אמר, כי עצמות הג'יראפה עבות וחזקות יותר ואפשר לתת להן את הצורה והגודל הרצויים, הן גם לא עולות כסף כמו העצמות שמביאים מאמריקה.

רחל שי

כשרון נדיר

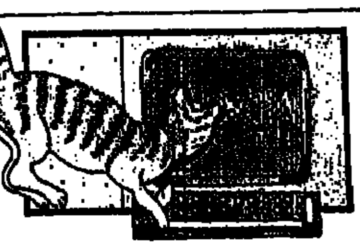
מיס פארק, חובבת־חיות אנגלית, אימנה את כלבי־סים שלה להבין את פרושן של 35 מלים. שתי הלוטרות שלה הבינו 18 מילים כל אחת.

עכברוש הצליח ללמד שש מילים וזוג הסנאים של סגברת הבינו חמש מלים כל אחד. לא ידוע מה היה חושב דוקטור דוליטל על ההשג...

תזמרת־כיס

לא יאמן, אך השינים והסנאים אהבו בעבר לשמע את שירת – – סנרצרים וסנרגולים. אלה שמשו להם כ"צפרי שיר", ויודע שהיו נוהגים לקחת את צרצריהם האהובים בתוך כלוב קטן אל – מקום עבודתם...

רוני לרנר

חשוב לי מחשב

שלום חבריה!

היום ניצור תנועה של "מוט" המחובר בציור האחד ונע ימינה ושמאלה על המסך, תוך כדי חצנת זמן. כל זאת שוב במסגרת שכבר דיברנו עליה במדורים האחרונים. ובכן, יש בידכם כבר כמעט את כל הכלים. ברגע חסר רק קצת דמיון! הפכו את המעט לכלי ירי למשל והוסיפו מעט מחשבה. את התוצאות שלכם שלחו אלינו. ואת התוכניות הטובות נפרסם במדור.

עידו

```
10 B=6
20 KEY OFF:SCREEN 1:TIME$="0":CLS
30 T=3-VAL (RIGHT$ (TIME$,2))
40 LOCATE 12,40: PRINT T
50 IF T=0 THEN GOTO 100
60 GOTO 30
70 B$=INKEY$
75 A=INT(SQR(1000-B^2))
80 IF B$="6" THEN B=B-1
90 IF B$="4" THEN B=B+1
100 LINE(160,200)-(160-B,200-A)
105 LINE(160,200)-(160-B,200-A),0
110 GOTO 70
```

היומן המטריף שלי

אולי תעשה משהו?

הכי אני שונא שאומרים לי: "אולי תעשה כבר משהו?"

ההורים שלי פשוט שונאים לראות אותי יושב בלי לעשות שום דבר.

קחו את אבא שלי, למשל – הוא ממש תמיד עסוק. כשהוא בעבודה, אז יש לו טלפונים, פגישות, קפיצות החוצה מהמישרד או שהוא יושב וכותב. אחר כך, כשהוא חוזר הביתה, הוא הולך לנוח, ואחר כך יוצא לגינה לעבוד, והכי גרוע – לפעמים הוא נזכר בי, ומבקש לראות את השיעורים שלי, או, יותר גרוע אפילו – ללמד אותי קצת אנגלית או חשבון.

ת'אמת? אף פעם לא ראיתי את אבא מתבטל. הוא פשוט חולה, אני אומר לכם. אבל, מה איכפת לו אם אני לא עושה כלום? אני אומר לו משהו בקשר למה שהוא עושה? אני קובע לו את החיים? אני מחליט בשבילו למשל, שהיום הוא ישתול דשא, ומחר יצבע את השער? לא! אני גם לא מזמין אותו, לפתע, אלי לחדר, ואומר לו: אבא'קה, בוא נבדוק ביחד את מה שכתבת היום.

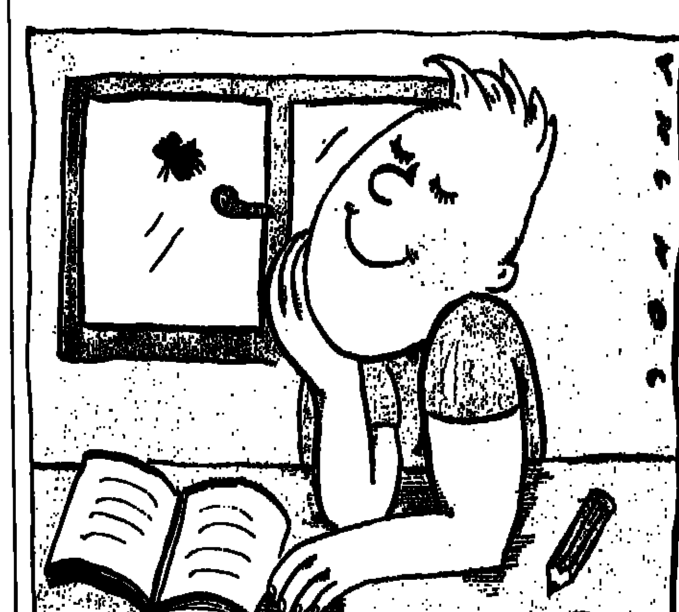
ההורים שלי חושבים, שאם אני לא עושה שום דבר, סימן שאני מתבטל. הם לא מבינים שצריך לתת גם לשכל לנוח.

השכל שלי נח, כשאני לא מכוון אותו לשום כיוון. מבינים? למשל – בבית הספר, אז בכל שיעור יש מורה שמכוון את השכל שלך לכיוון מסויים. פעם – לפתור תרגילים בחשבון, פעם – לבדוק איך קופצת צפרדע, פעם להשיב למה חוגגים 40 שנה למדינה. אני לא אומר שזה רע, אבל בסוף צריך לשחרר את השכל, ולתת לו לבחור את הכיוון שלו לבד.

כשאני מתבטל, זה לא סימן שהפסקתי לחשוב. להיפך. אני חושב על כל מיני דברים בבת־אחת. אני חושב על הזבוב, שלא מבין שהוא לא יצליח לצאת דרך זכוכית החלון, גם אם יתעקש. אני חושב על אבא, שאומר שאם אתעקש, אז הכל יצליח לי בחיים. אני חושב על האבק שיוצר צורות ומשתקף בקרני האור, ועל החופש הגדול, שהוא לפעמים גדול מדי, ביחוד כשמשעמם, עד ששוכחים שפעם יהיה עוד בית ספר, ובסוף הוא תמיד קצר מדי, ביחוד כשהוא נגמר.

ההורים האלה דואגים למלא לך את היום בכל מיני דברים, כי הם חוששים שכשאתה מתבטל, אז גם המוח שלך מתבטל. אחרי בית הספר צריך לעשות שיעורים. אחרי השיעורים תמיד יתקעו לך איזה חוג, ויש עוד שיעורי נגינה, ואימוני נגינה.

לאמא יש סיפוק מיוחד, כשהיא מספרת לאורחים או לחברים שלה, שהבן שלה – כלומר, אני – עסוק בכל ימי השבוע, בחוגים ופעילויות. היא אף פעם לא נאה בכך שאני יושב ומתבטל, כלומר, חושב. אני בכלל הגעתי למסקנה, שמי שלא מתבטל – אין סיכוי שייצא ממנו משהו. באמת. רק כשלא עושים כלום, אפשר לחשוב על רעיונות חדשים. רק כשנחים, או מתבטלים, אפשר לראות איך קורים דברים בעולם. גם דברים קטנים, למשל. אני בטוח שממציא סיכת הביטחון, או ממציא מהדק הכביסה, או ממציא העט היו כולם בטלנים...

אתם יודעים? התוכחה הכי טובה היא, שכשאני מתבטל, אני אף פעם לא נרדם, או מרגיש עייף, אבל כשאני עושה שיעורים – אני מיד מרגיש עייפות נוראה. הבעיה היא רק, שבכל פעם שההורים שלי מתחילים להזכיר לי כמה חובות יש לי, וכמה דברים הבטחתי לעשות ולא עשיתי, אני מתבלבל, ושוכח להסביר להם שבעצם כדאי להם שיהיה להם בן בטלן, כי אולי אמציא פעם משהו חשוב, ויהיה להם נורא מכובד להגיד לכולם שהם ההורים שלי.

סיפר יואב רשם איתן אבירם

ציור: ורית צרפתי

ערן – לגן

אמא מן הרחוב חזרה
וערן שלה אמרה:
-מחר לקום תקדים
ותלך עם הילדים.
תדע, ערן, לאן?
מחר תלך לגן,
כי הקיץ תם. וכבר
את הגן פותחים מחר.
אך שמע את זה ערן,
קרא: – זה מצחיק!
הרי אני כבר לא קטן,
מחר אלך לגן!
ופנה אל הכלבלב:
-קטנטנא, טלי, מעכשו
תצטרך להשאר
בלי ערן פה בחצר.
רק אל תהיה עצוב,
כי אחזור אליך שוב.
אל תדאג, רק אל תדאג.
ישאר אתך הדג,
וקופיף, וגם ארנב,
וגם מוקי השובב.
תשחק אתם בזמן
שאני אהיה בגן.
רק שטלי הכלבלב
התישב לו וחשב.
ועל מה כלבון חושב?
מה עולה לו על הלב?
טלי הוא אמנם כלבלב,
בכל־זאת הוא נעצב:
"מה חושב לו ילד זה?
מה לבד פה אעשה?
מי צריך צעצועים?
כן, למי הם נחוצים?
שערן פה ישאר –
לא רוצה דבר אחר"
רק מה כאן אפשר לעשות?
מי יעוץ עצה לזאת?
כל הערב לא חדל
טלי להרהר, אבל
עד הלילה לא מצא
שום פתרון ושום עצה.
כבר הכל הלכו לישון,
ער היה רק הכלבון.
הוא רבץ לו על רגליו,
עד אשר הליל חלף.
וחשב, ורק חשב,
אך כל זה היה לשוא.
ומדוע? – תשמעו!
הוא החליט: בבקר הוא
בחצר לו יתיצב
את ערן הוא יעכב,
והילד לא יוכל
אל הגן ללכת כלל.
שום דבר לא יעזר –
הוא מכרח אותו לעצר.
אך כלבון, אם הוא חושב
כל הלילה – הוא עיף.
כך קרה גם לכלבון
זה שלנו, הנבון.
כשכבר כל העולם
התעורר – הוא אז נרדם.
ומובן, שאת ערן
לא ראה יוצא לגן.
הוא ישן חזק מאד,
וחלם לו חלומות.
טלי התעורר אך אז,
כאשר רק ערן נכנס
שוב לבית. הכלבלב
בשמחה קפץ עליו.
והילד, כמובן,
שנעדר פה כל הזמן,
הוא שמח עם הכלבלב,
וחבקו בשתי ידיו.
– נו, רואה אתה? – קרא –
כבר הגעתי חזרה.
לא כדאי להצטער,
כך יום־יום אשוב מהר.
ולספר אני מוכן –
כל אשר היה בגן.
תהיה כלבלב נבון!
לא תהיה עצוב ונכון?
טלי את אזניו הקים –
זה סימן שהוא מסכים.
ואכן למחרת
טלי הצטער רק קצת.
גם דאג, אך לא רטן –
עד אשר חזר ערן.
ואת זה שאז החליט,
הוא שכח – ולתמיד.

אהרן מזיא

משתעשעים

תשבץ הלוח

מאוזן: 1. אליו חוזרים עם סיום החופש. 5. בתוכה לומדים. 9. דמות תנ"כית שהרגה את סיסרא. 10. דרך ארץ, התנהגות תרבותית. 11. נרפש דעת. 13. משבטי ישראל. 14. אותו רואים בבית הקולנוע. 15. והימה, רעש. 16. "והארץ היתה – – – ובהו". 17. נחל אכזב. 18. חבר ממשלה. 20. גבוה. 21. צרור פרחים. 22. שירת אניות. 23. מלמדת בבה"ס. 24. באה מלמעלה למטה.

מאונך: 1. חכמה. 2. יסתתרו, לא ימצאו אותם. 3. לומד בבה"ס. 4. השפה שלי. 5. מפני ש... 6. יתן דבר מה למשהו. 7. מהמקצועות הנלמדים בבית הספר. 8. דברי הימים. 10. זו. 12. ריצה מהירה של סוס. 13. עליו כותבים על גבי הלוח. 16. חודש עברי. 19. נגמר. 22. שמאל, למשל.

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

מימי

פתרונות נא לשלוח ל"מעריב לילדים" ת.ד 20044 ת"א

שש שש

לפניכם הגדרות ל־6 מלים אשר בתוכן מצאת גם המלה שש

1. מפסד
2. משחק ידוע
3. נעשה עני
4. סמלת שנים
5. מתמהמה
6. עקרו של רופינזון קרוזו

בין הפותרים יוגרל מחשב כיס

הרפתקאות מלפפון פרק 4 כתב וצייר אורי פינק

